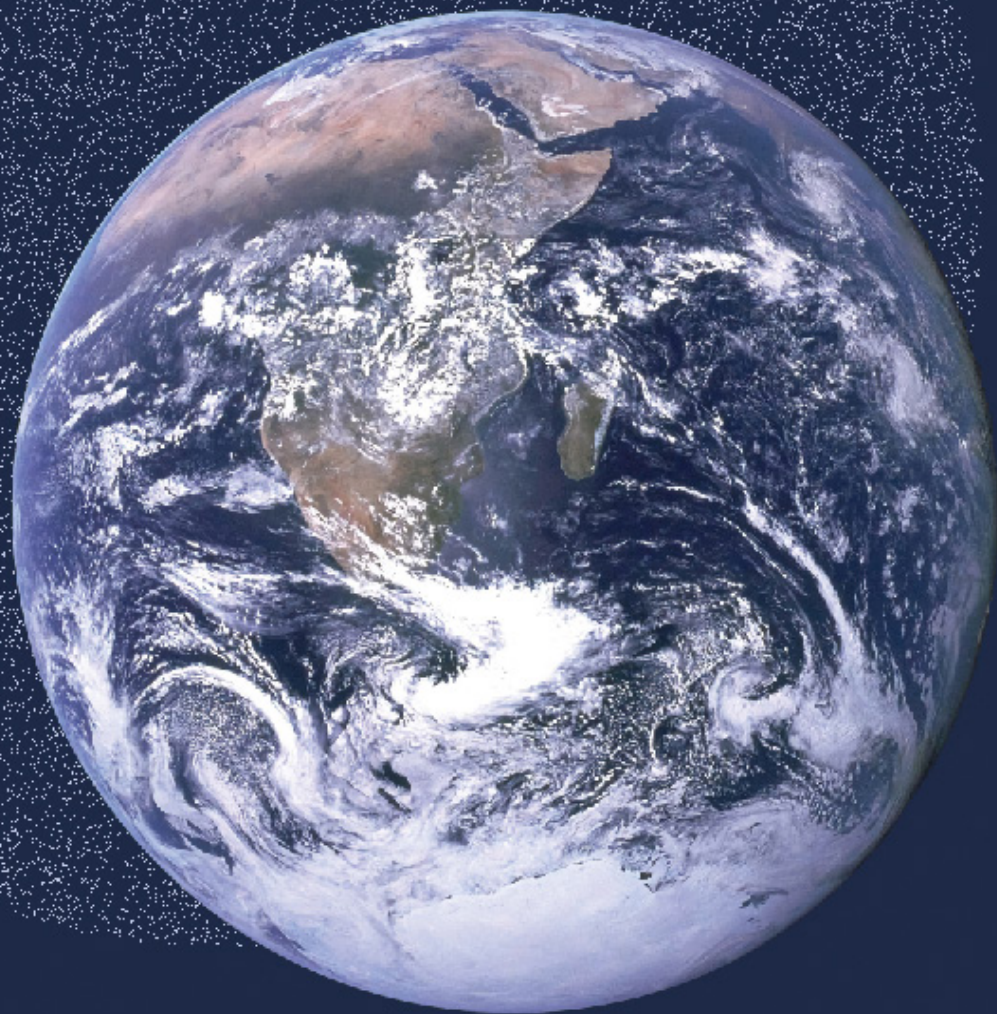

KIRJOITUKSIA IHMISEN MATKASTA KOSMOKSESSA

Ruusuristiläinen näkökulma

Antti Savinainen

Antti Savinainen

Kirjoituksia ihmisen matkasta Kosmoksessa – Ruusuristiläinen näkökulma

Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry

2024

© 2024 Antti Savinainen

Kirjan kannen suunnittelu ja toteutus: Minttu Koskinen

Taitto: Jukka I. Lindfors

Kustantaja: Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry, Helsinki

ISBN: 978-952-9603-72-5

Koko matkanko vain ylös kulkee tie?

Loppuun asti on näin.

Koko päivänkö päiväntaival vie?

Aamusta iltaan, ystäväin.¹

Does the road wind up-hill all the way?

Yes, to the very end.

Will the day's journey take the whole long day?

From morn to night, my friend.²

1 Christina Rossettin (1820–1894) runon *Up-Hill* suomennos on lähteessä *Mestarien kirjeet A. P. Sinnettille Mahatma M:ltä ja K. H:lta*, Lahden Minerva, s. 133 (suom.Pirkko Carpelan). Teos on saatavilla internetistä osoitteessa https://www.teosofia.net/e-kirjat/Mestarien_kirjeet.pdf.

2 Koko runo on saatavilla internetistä osoitteessa <https://www.poetryfoundation.org/poems/45002/up-hill>

Sisällysluettelo

Esipuhe	6
---------------	---

I Ruusuristiläistä teosofiaa ja etiikkaa

Ruusuristiläinen maailmankatsomus:	
Sammon murusia henkiseen kulttuuriin	9
Miksi antaisin anteeksi?	19
Jälleensyntymismuisti	28
Chakrojen lyhyt historia	34
Kristinuskon ja teosofian apologia	42

II Elämää kuoleman jälkeen

Kuolemanjälkeisen elämän historia	52
Kuolemanraajakokemusten tiede	66
Elämä tuonelassa ja kiirastulessa	71
Rudolf Steinerein opetuksia kuolemanjälkeisestä elämästä	78
Kuka auttaa meitä kuolemassa – antroposofinen näkökulma	93
Kuoleman kolme välitilaa Tiibetin buddhalaisuuden ja teosofian näkökulmasta	100

III Tiede ja rajatieto

Rajatieto ja kriittinen ajattelu	116
Yliaistillisten kykyjen tieteellinen tutkimus	126
Onko jälleensyntymisestä todisteita?	142

Julkaisuluettelo	153
------------------------	-----

Esipuhe

Olen valinnut tämän artikkelikokoelman nimeksi *Kirjoituksia ihmisen matkasta Kosmoksessa*.¹ Sana *Kosmos* on tarkoituksellisesti kirjoitettu isolla alkukirjaimella. Olen tällä yrittänyt ilmaista ihmisen matkaa sekä näkyvässä että näkymättömässä maailmassa. Eräs teosofian ydinopetuksia on oppi ihmisen – ja tietenkin myös Kosmoksen – näkymättömästä puolesta. Ihminen on sen mukaan paljon muutakin kuin nykypsykologian määritelmä ”psykofyysissosiaalinen kokonaisuus”, jossa tietoisuus ajatellaan ainakin implisiittisesti aivojen tuottamaksi ilmiöksi. Teosofiassa ja henkisissä filosofioissa esitetään, että ihmiseen kätkeytyy kuolematon henki, ydinihminen tai korkeampi minä, joka käy jälleensyntymisen ja karman lain hyvää koulua. Päämääränä on täydellinen ihminen: ihmiskunnan palvelija, joka osaa rakastaa kaikkia eläviä olentoja. Kyseessä on siis ihmisyyden tie, joka ruusuristiläisestä näkökulmasta saa kirkkaimman ilmaisunsa Jeesuksen vuorisaarnassa (Matteus 5–7).² Ruusuristiläinen etiikka pohjautuu vahvasti vuorisaarnan paljastamiin elämänihanteisiin. Jo nuorena tunsin, että nämä ihanheet ovat tosia riippumatta siitä, mikä uskonto tai maailmankatsomus on metafyyssisessä mielessä oikeassa.

Artikkelikokoelma jakautuu kolmeen osaan vastaavalla tavalla kuin kaksi edellistä artikkelikokoelmaani³. Ensimmäisessä osassa pohditaan ruusuristiläistä teosofiaa ja sen etiikkaa eri näkökulmilta, jotka

1 Kirjan nimi on muotoiltu Ruusu-Ristin Kirjallisuusseuran vuonna 1986 julkaisemasta kirjaluetelosta, jonka nimi oli *Kirjoja ihmisen matkasta kosmoksessa*.

2 Ruusu-Ristin perustaja Pekka Ervast (1875–1934) tulkitsee vuorisaarnan elämänihanteita mm. kirjoissaan *Jeesuksen salakoulu* (1915) ja *Vuorisaarna* (1925).

3 Aikaisemmin julkaistut artikkelikokoelmat ovat *Kuolemanraajatutkimus: tiede kohtaa Aikain viisauden ja muita kirjoituksia* (2021) sekä *Idän ja lännen mestarit ja muita kirjoituksia teosofiasta, hengentieteestä ja tieteestä* (2022).

täydentävät edellisiä artikkelikokoelmia. Tässä yhteydessä haluan kiittää Marko Mannista asiantuntevasta avusta artikkelin *Ruusuristiläinen maailmankatsomus: Sammon murusia henkiseen kulttuuriin viimeistelyssä*.

Toisessa osassa tarkastelun kohteena on kuolemanjälkeinen elämä, siihen liittyvien käsitysten länsimainen historia, kuolemanraajakokemusten tutkimus ja henkisten opettajien kuvaukset ihmisten moninaisista vaiheista kuoleman ja uuden syntymän välillä. Toisen osan viimeinen artikkeli esittää *Tiibetiläisen kuolleiden kirjan* mukaiset kuoleman välitilat eli *bardot* ja vertailee, missä määrin Kuolleiden kirjan kuoleman prosessien kuvaukset osuvat yksin teosofisten kuolemaopetusten kanssa. Tämä artikkeli on kirjoitettu yhdessä ystäväni Tommi Tolmuseen kanssa. Tommi on perehtynyt Tiibetin buddhalaisuuden opetuksiin sekä teoriassa että käytännössä. Kiitän Tommia hienosta yhteistyöstä ja kannustuksesta. Kiitän lämpimästi myös Francis V. Tisoa (hän on arvostettu tibetologi ja katolisen kirkon pappi) kriittisistä kommenteista Kuolleiden kirjaa käsittelevän artikkelimme englanninkielisestä versios- ta. Hänen palautteensa ansiosta kirjoitimme koko artikkelin uudestaan: sen suomenkielinen versio on mukana tässä artikkelikokoelmassa.

Kolmas osa käsittelee tieteen ja rajatiedon suhdetta ja kysymystä siitä, onko rajatiedon ilmiöistä mitään tieteellistä näyttöä. Tarkoitan tässä rajatiedolla esimerkiksi astrologiaa, telepatiaa ja meedioiden tiedon- antoja. Parapsykologian tieteellistä tutkimusta on tehty jo 140 vuoden ajan siitä lähtien, kun *Society for Psychical Research* perustettiin Eng- lannissa vuonna 1882. Rajatiedon ilmiöiden objektiivinen näyttö on yleensä varsin heikkoa, mutta poikkeuksen tästä tekee lasten jälleensyn- tymismuistojen tieteellinen tutkimus, jota käsitellään kirjan viimeisessä artikkelissa.

Jälleen kerran kiitän *Ruusu-Risti*-lehden päätoimittajaa Jarmo Ant- tilaa, *Teosofi*-lehden päätoimittajaa Tapio Rätt-Seulea ja *Takoja*-lehden päätoimittajaa Johannes Kanasta artikkelieni julkaisemisesta. Olen hie- man toimittanut julkaistuja artikkeleita tätä kirjaa varten. Kirjan lopussa on artikkelien tarkat julkaisutiedot. Kiitän lämpimästi Paula Montoa käsikirjoitukseni oikolukemisesta, Jukka Lindforsia kirjan taittamisesta

ja kielenhuollosta sekä Minttu Koskista kansien suunnittelusta. Lopuksi kiitän Ruusu-Ristin Kirjallisuusseuran puheenjohtajaa Rauno Rinkistä kirjani kustantamisesta ja Kulmakoulusäätiötä taloudellisesta tuesta.

Kuopiossa 12.5.2023

Antti Savinainen, FT

I Ruusuristiläistä teosofiaa ja etiikkaa

Ruusuristiläinen maailmankatsomus

– Sammon murusia henkiseen kulttuuriin

Johdanto

Kirjoitukseni tarkoitus on kertoa, mitä on ruusuristiläinen maailmankatsomus pääpiirteissään ja mitä annettavaa sillä on ollut ja kenties vielä tulee olemaan henkiselle kulttuurille Suomessa. Ruusuristiläisyydellä on Euroopassa pitkät juuret. Ruusuristiläinen virtaus tuli ainakin puolijulkiseksi 1600-luvulla, jolloin julkaistiin kolme ruusuristiläistä manifestia: *Fama Fraternitatis* 1614, *Confessio Fraternitatis* 1615 ja *Christian Rosenkreutzin kemialliset häät* 1616. Kukaan ei kuitenkaan tietävästi löytänyt ruusuristiveljiä, joiden ilmoitettiin olevan manifestien takana. Nykyaikana on useita kansainvälisiä järjestöjä, jotka katsovat edustavansa tuota alkuperäistä ruusuristiläistä virtausta (osa näistä järjestöistä toimii Suomessakin).

Pekka Ervast (1875–1934) oli perustamassa Teosofisen Seuran Suomalaisesta Osastoa vuonna 1907, ja hänet valittiin Osaston ensimmäiseksi ylisihteeriksi. Erinäisten vaiheiden jälkeen Ervast erosi Teosofisesta Seurasta ja perusti vuonna 1920 suomalaisen Ruusu-Ristin, joka itsenäisenä järjestönä kuuluu ohjelmansa nojalla H. P. Blavatskyn aloittamaan teosofiseen liikkeeseen. Ervast valitsi uuden järjestön nimeksi Ruusu-Ristin, koska hän halusi painottaa aatteellista ja sisäistä yhteyttä esoteerisen kristinuskon virtaukseen, jonka ajatellaan saaneen alkunsa Christian Rosenkreutzista jo 1400-luvulla. Mitään virallista yhteyttä suomalaisella Ruusu-Ristillä ei kuitenkaan ole kansainvälisiin ruusuristiläisiin seuroihin.

Teosofian eräs lähtökohta on se, että ihmisen on mahdollista päästä henkiseen tietoon eli saavuttaa tietoa elämän ja kuoleman salaisuuksista.

Näin siksi, että ihmisen henki, ydinihminen – kuten filosofian professori Sven Krohn asian ilmaisi – on kuolematon osa Kosmisen Kristuksen tajuntaa. Idän uskonnoissa puhutaan tässä yhteydessä valaistumisesta. Ruusuristiläisyydessä tie valaistukseen on viitotettu vuorisaarnan elämänohjeilla.

Ruusuristiläisen maailmankatsomuksen pääpiirteitä

Vuorisaarnan tie

Vuorisaarnan elämänohjeet voidaan esittää lyhyesti seuraavalla tavalla:

1. Älä suutu. Suuttumattomuus kasvattaa ihmisessä hyvyttä.
2. Älä ole epäpuhdas. Ohje tähtää ajatus- ja tunne-elämän puhdistamiseen.
3. Älä vanho. Tämä ohje kasvattaa ehdotonta rehellisyyttä ja kuuntelemisen taitoa.
4. Älä vastusta pahaa. Tämän ihanteen seuraaminen kasvattaa ihmisessä anteeksiannon kykyä ja sisäistä rauhaa.
5. Älä sodi, vaan rakasta. Korkein ihanne, jonka seuraaminen kasvattaa ihmisessä kykyä rakastaa ja palvella koko ihmiskuntaa.

Vuorisaarnan ohjeiden mietiskely ja seuraaminen arkielämässä muuttaa ihmisen luonnetta ja hänen elämänsä. Ervast painottaa teoksessaan *Jeesuksen salakoulu* (1915/1986), että mietiskely on välttämätön henkisen elämän ehto. Hän tulkitsee Jeesuksen opetuksia niin, että niiden seuraaminen tekee ihmisestä lopulta taivasten valtakunnan jäsenen. Tai on ehkä parempi sanoa niin, että vuorisaarnan elämänohjeiden seuraaminen valmistaa ihmistä näkymättömän maailman kansalaiseksi. Sisäänpääsy ei ole hänen itsensä määrättävissä, vaan sen päättää Elämä itse.

Karma ja jälleensyntyminen

Ruusuristiläinen maailmankatsomus jakaa teosofian opetukset karmasta ja jälleensyntymisestä. Ihminen – tai tarkemmin sanoen ihmisen korkeampi minä eli ydinihminen – on teosofian mukaan kehittyvä olento,

jonka päämääränä on täysihminen. Teosofiassa kutsutaan täydellistä ihmistä mestariksi ja ruusuristiläisyydessä kristusihmiseksi. Ruusuristiläisyyden mukaan ihmisen päämäärä ei ole parempi jälleensyntymä joskus tulevaisuudessa, vaan päämääränä on tulla ihmiskunnan palvelijaksi, johon vuorisäärnan viides käsky voimakkaasti kehottaa. Ihanne on siis sama kuin buddhalaisuuden bodhisattvasuuntauksessa: bodhisattva lupaa syntyä yhä uudelleen, kunnes ”viimeisinkin ruohonkorsi on valaistunut”.

Karma merkitsee aikaisempien ajatusten, tunteiden, sanojen ja tekojen seurauksia nykyisessä tai tulevassa elämässä. Moraalisen syyn ja seurauksen eli karman vaikutuksen voi havaita jo yhdenkin elämän aikana luonteen muodostumisena eli niin sanottuna psykologisena karmaana.

Kuinka karmaan sitten tulisi suhtautua? Ervast kuvaa ruusuristisymbolia käyttäen, kuinka kohtaloon ja karmaan voi suhtautua esoteerisen kristinuskon näkökulmasta (Ruusu-Risti-lehti, 1921):

Ruusu on elämän ja ilon, onnen ja rakkauden vertauskuva, jota vastoin risti kuvaa kuolemaa ja kärsimystä, tuskaa ja taakkaa... Rosenkreutsilainen maailmankatsomus pyrkii yhdistämään kahta äärimmäisyyttä, liittää yhteen ristin ja ruusun, hakee kultaisen keskitien ilon ja surun rajoilta, nousee ilon ja surun yli siihen rauhaan, joka maailman voittaa... Esoteerisesti se tulkitsee ruusuristin vertauskuvaa näin: kun ihminen ottaa ristinsä (sekä ulkonaisen että sisäisen kohtalonsa) kantaakseen — ja kantaakseen nurkumatta, jopa ilomieliin, silloin ristissä puhkeaa ruusu, rakkauden ruusu, joka tuo rauhan ja autuuden hänen elämäänsä. Ruusu on silloin muodostunut hänen sydänverestään. Ja veri on Kristuksen verta, joka on vuotanut hänen sydämestään, kun risti miekkana on pistetty siihen.

Kalevala suomalaisen viisauden esittäjänä

Koska kirjoituksen otsikossa mainitaan Sammon muruset, on syytä kertoa jotakin Ervastin teosofisesta Kalevala-tulkinnasta, jonka hän esitti teoksessa *Kalevalan avain* (1916). Ervast kuvaa Kalevalan avaimessa henkisen tiedon tietä, jolla voidaan erottaa kaksi vaihetta.

Ensimmäinen on puhdistus ja toinen tiedon hankkiminen. Puhdistuksen tiellä ihminen virittää olemuspuolensa valmiiksi astumaan varsinaiselle tiedon tielle. Valmistavaa tietä kuvataan Kalevalassa kosioiretkirunoissa ja varsinaista tiedon tietä Samposikermässä.

Mielen puhdistus on ensimmäinen askel totuudenetsijän tiellä, kuten voimme vuorisaarnastakin huomata. Kalevalassa annetaan Lemminkäiselle ja Ilmariselle ansiotöitä, jotka olivat molemmilla samat: ne merkitsivät alemman minän eli persoonallisuuden puhdistumista ja Pohjolan häihin valmistautumista.

Ilmarinen takoi Sammon, jonka Pohjolan emäntä lukitsi Pohjolan kivimäkeen, joka on puolestaan fyysisen ruumiin vertauskuva. Vasta kun Ilmarinen oli takonut Sammon, hän sai Pohjolan häissä omakseen Pohjolan neidon. Tämä kuvaa ihmisen puhdistuneen persoonallisuuden yhtymistä korkeampaan minään eli vihkimystä, kuten asia teosofiassa ilmaistaan. Sampo edustaa esoteerista viisautta, joka on ihmiskunnan edelläkävijöiden ja heidän oppilaidensa hallussa.

Ansiotyöt suorittanut ja Pohjolan häihin osallistunut tiedon tien kuljija käy läpi eri vaiheita, joista viimeisenä on Viimeinen ottelu. Se tekee erotuksen inhimillisen itsevanhurskauden ja jumalallisen uhrautumisen välillä. Niinpä Kalevalan sankarit menettävät Sammon viimeisessä ottelussa. Kalevala kuvaa, kuinka viisauden lähde ja onnen tuoja ei ole yksilöitä varten, vaan sammon murut kuuluvat kaikille (Kalevala, Kolmasviidettä runo, jakeet 289–304):

*Vaka vanha Väinämöinen näki tyrskyn työntelevän,
hyrskyn maalle hylkeävän, aallon rannallen ajavan
noita sampuen muruja, kirjokannen kappaleita.
Hän tuosta toki ihastui. Sanan virkkoi, noin nimesi:
”Tuost’ on siemenen sikiö, alku onnen ainiaisen,
tuosta kyntö, tuosta kylvö, tuosta kasvu kaikenlainen!
Tuosta kuu kumottamahan, onnen päivä paistamahan
Suomen suurille tiloille, Suomen maille mairehille!*

Ervast toteaa Viimeisestä ottelusta, että kyseessä on vihkimysdraama, johon ”Kalevala aavistuksena viittaa” ja joka toteutuu Uuden testamentin ”kirkkaimpana ihmetapahtumana”.

Kalevalan avain sai ilmestyessään myönteisen arvion Eino Leinolta, joka toki ammensi itsekkin teosofiasta ja oli Ervastian ystävä. Tiedeyhteisön myönteisin arvio lienee professori Matti Kuusen kirjoitus Uudessa Suomessa vuonna 1985: ”Synkretistinä ja ekumeenikkona Pekka Ervast oli edellä aikaansa, kaiketi edellä meidänkin aikaamme.”

Ruusuristiläisyys suomalaisen kulttuurin inspiroijana

Ervastian opetukset ja kirjoitukset herättivät hänen elinaikanaan varsin paljon huomiota. Tätä tulkintaa tukee esimerkiksi se, että Ervastian elämäkerran¹ kirjoittajan Erik Gullmanin mukaan Ervast kuului v. 1911 Helsingin lainakirjaston luetuimpien kirjailijoiden joukkoon. Hänen sunnuntailuennoillaan kävi muitakin kuin ruusuristiläisiä. Ervastian kuolemasta kerrottiin tuoreeltaan radiossa, joten häntä pidettiin tuolloin kulttuurihenkilönä. Omalta kohdaltani voin todeta, että Ervastian kirjat tekivät minuun nuorena suuren vaikutuksen ja löydän niistä edelleen uusia oivalluksia ja näkökulmia. Toinen arvostamani hengen tutkija Rudolf Steiner (1861–1925) on todennut, että henkiset kirjat sisältävät henkisiä voimia, joista lukija voi tulla osalliseksi. Tämä on hyvä selitys omalle ja monen muun ihmisen kokemukselle Ervastinkin kirjoista. Toki on selvää, että ihmisessä pitää olla jokin vastaavuus, joka ”soi”, kun hän lukee jonkin henkisen tai hengellisen tradition kirjallisuutta.

Ruusuristin piiriin tuli useita taiteilijoita, jotka mitä ilmeisimmin saivat inspiraatiota ruusuristiläisestä maailmankatsomuksesta. On myös niin, että henkisesti heränneen ihmisen – kuten Pekka Ervast selvästi oli – läsnäolo ja aura vaikuttavat ihmisiin omalla erityisellä tavallaan. Tällaisia taiteilijoita olivat esimerkiksi säveltäjät Erkki Melartin, Oskar Merikanto, Ahti Karjalainen, Juhani Pohjanmies ja Helvi Leiviskä; kirjailijat Rafael Ronimus ja Aarni Kouta; näyttelijät Hilda Pihlajamäki, Aapo Pihlajamäki ja Jussi Snellman; kuvanveistäjä Eemil Halonen ja kuvataiteilija Juho Mäkelä. Yliopistoihmisiä oli vähemmän, mutta mainittakoon Ervastian lähipiiriin kuuluneet estetiikan professori Eino Krohn ja filosofian professori Sven Krohn. Nykypäivänä ovat tieteen

1 Gullman, Erik (2020). *Totuus on korkein hyve. Pekka Ervastian elämäkerta*. Ruusuristin Kirjallisuusseura ry.

piirissä toimineet mm. kalliomaalaustutkija, professori Pekka Kivikäs ja kirjallisuuden tutkija, professori Jukka Ammond. Ervastian kuoleman jälkeen Ruusu-Ristiin on kuulunut taiteilijoita, mm. näyttelijä Ella Eronen ja kuvanveistäjä Heikki W. Virolainen.

Muutamia ruusuristiläisyyden inspiroimia taiteilijoita

Turun yliopistossa on ollut jo muutaman vuoden vireillä *Uuden etsijät* -hanke, joka on monitieteinen tutkimushanke, joka luotaa suomalaisen esoteerisuuden kulttuurihistoriaa 1880-luvulta 1940-luvulle. Hankkeen aihepiiristä on syntynyt jo yksi väitöskirja: Nina Kokkisen *Totuudenetsijät. Esoteerinen henkisyys Akseli Gallen-Kallelan, Pekka Halosen ja Hugo Simbergin taiteessa* (2019). Kukaan tutkimuksen taiteilijoista ei ollut ruusuristiläinen, mutta ainakin Gallen-Kallela ja Halonen saivat virikkeitä Ervastian teosofiasta. Kokkinen tarkastelee Gallen-Kallelan *Kalevalan avaimien* tekemiä merkintöjä, joista käy ilmi, että taiteilijan mukaan ”teosofien salattua viisautta voi ilmaista myös sen [taiteen] avulla”. Ervastian teos *Jeesuksen salakoulu* oli Halosenniemen kotikirjastossa. Kokkinen tuo esille Halosen teosofisiin kirjoihin tehtyjen merkintöjen perusteella, että Halonen pohti kristillistä syntikäsitystä ja kärsimyksen ongelmaa karman lain näkökulmasta. Kokkinen tulkitsee, että Halosen väkivallattomuutta ja kärsimystä koskevat pohdinnat näkyivät myös hänen maalaamissaan alttaritauluissa.

Pekka Halosen veljen, kuvanveistäjä Eemil Halosen taiteessa teosofiset ja ruusuristiläiset aatteet näkyivät selvemmin. Tästä on parhaana esimerkinä Halosen yhdestä haapapuusta veistämä Kristus-patsas, joka on Helsingin Ruusu-Risti-temppelissä. Eemil Halonen liittyi Ruusu-Ristiin vuonna 1921 ja pysyi jäsenenä elämänsä loppuun saakka. Kirjailija Minna Kettunen julkaisi Eemil Halosesta ja hänen taiteestaan teoksen *Suomalaisuutta etsimässä. Eemil Halonen, nuoren kansan kuvaseppä* (2019).

Auli Jämsänen kirjoittaa taidekauppiaas Gösta Stenmanista ja taiteilija Juho Mäkelästä kokoomateoksessa *Hengen aarteet. Esoteerisuus Suomen taidemaailmassa 1890–1950* (2020). Kumpikin kuului Ruusu-Ristiin. Stenman kuului Ervastian lähipiiriin ja tuki monin tavoin

Ervastin työtä mm. tarjoamalla taidesalonkiaan kokoontumispaikaksi. Myös kirjakauppa Mystica sijaitsi taidesalongin tiloissa. Jämsänen tulkitsee Mäkelän maalausta *Valkoinen ruusu* teosofisesta näkökulmasta: se on ”puhtauden ja viattomuuden symboli, valkoinen ruusu on ele siitä teosofisesta suunnasta, johon Mäkelä kiinnittyi”. Jämsäsen mukaan Mäkelä ilmensi maalauksissaan jumaluutta ja henkistä todellisuutta epäsuoraan valon avulla, ilman esoteerisuuteen tyypillisesti liitettyjä symboleja.

Erkki Melartin ja Helvi Leiviskä

Tarkastellaan seuraavaksi ruusuristiläisiä säveltäjiä Erkki Melartinia ja Helvi Leiviskää. Lienee uskottavaa ajatella, että Melartinin teosofinen maailmankatsomus vaikutti hänen säveltämäänsä musiikkiin. Näin tulkitsivat mm. Ervast ja oopperalaulaja Ture Ara Ruusu-Risti-lehden sivuilla. Heikki Poroila piti Erkki Melartin -seurassa esitelmän *Tuntematon Melartin*², jossa hän toi esille Melartinin merkitystä Ruusu-Ristissä:

Pitkään on ollut tiedossa, että Erkki Melartin oli teosofi ja toimi sen puitteissa erityisesti Pekka Ervastin Ruusu-Ristissä. Vähemmän on tiedetty siitä, miten keskeinen rooli Melartinilla oli järjestön musiikin säveltäjänä, sovittajana ja esittäjänä niinä 1920-luvun vuosina, jolloin hän oli mukana aktiivisesti... Vierailu Ruusu-Ristin arkistossa osoitti minulle, että lukuisten järjestön tilaisuuksiin sävellettyjen teosten lisäksi Melartin on ollut vastuussa Ruusu-Ristin kolmiportaisen rituaalimusiikin kokoamisesta ja osittaisesta säveltämisestä.

Helvi Leiviskä oli Suomen ensimmäisiä naissäveltäjiä. Hän oli Melartinin oppilas ja jatkoi opintojaan Wienissä. Pianisti ja itsekin ruusuristiläinen Eila Tarasti on kirjoittanut Leiviskästä mittavan elämäkerran *Nouse. Ole kirkas. Helvi Leiviskän elämä ja teokset* (2017). Elämäkertateos tuo esiin Leiviskän ruusuristiläisenä säveltäjänä. Tästä kirjoittaa Helsingin Sanomien kriitikko Hannu-Ilmari Lampila (28.1.2018)

2 <https://erkkimelartin.fi/em/wp-content/uploads/2017/02/Tuntematon-Erkki-Melartin.pdf>

seuraavasti: ”[Leiviskä] etsi teosofina henkisiä ulottuvuuksia ja musiikin eettistä voimaa... Helvi Leiviskä oli henkinen säveltäjä. Hänen teoksensa ilmentävät sisäistä taistelua ja henkistä kasvua, jonka päämääränä on kohoaminen kohti jumaluutta.”

Sammon murusia henkiseen kulttuuriin

Henkinen kulttuuri, jossa taiteella on merkittävä rooli, ei synny itsensä, vaan se vaatii henkistä tietoa ja ponnistelua. Ervastilla oli jo varhain käsitys siitä, että Suomeen on luotava henkinen kulttuuri ja että hänellä on tässä työssä oma osuutensa. Tähän liittyy seuraava ote Ervastin ensimmäisestä julkaistusta romaanista *Haaveilija* (1902, s. 270):

- *Teidän pitää oppia tuntemaan oman kansanne henkeä. Silloin opitte tuntemaan itsennekin... [M]inun tehtäväni on tälle minulle ja Suomen kansan hengelle ominaisella tavalla kirkastaminen Jumalan totuus...*
- *Ja jos sen tietäisimme ja uskoisimme, mitä sitten?*
- *Sitten luodaan se uusi kulttuuri.*
- *Uusi kulttuuri?*
- *Niin, se jota kaikkien maiden kansat odottavat ja ikävöivät ja jota kaikkien tulee luoda, itsekukin omalla tavallaan.*

Uuden kulttuurin luominen edellyttää siis, että ainakin jotkut ihmiset ovat päässeet sisälle maansa kansan henkeen, sen ominaislaatuun ja saavat siitä inspiraatiota. Ervastin mukaan Aleksis Kivi sai kirjoittaessaan inspiraatiota juuri tuosta kansallishengestä, jota Kalevalassa edustaa Väinämöinen. Ruusuristiläisestä näkökulmasta on perusteltua sanoa, että Ervastin Kalevala-tulkinta oli lähtöisin henkisestä tiedosta ja toisaalta kansallishengen inspiraatiosta.

Kuten edellä tuli esille, Ervastin esittämä ruusuristiläinen teosofia antoi virikkeitä monille aikansa taiteilijoille ja totuuden etsijöille, jotka omalta osaltaan olivat rakentamassa suomalaista kulttuuria henkiseen suuntaan. Millaisia Sammon murusia ruusuristiläisyys voisi tarjota nykypäivän Suomelle, joka on sadassa vuodessa muuttunut sangen paljon? Ervast puhui viimeisinä elinvuosinaan uudesta uskonpuhdistuksesta, joka oli jo olemassa jossain näkymättömässä maailmassa:

”... tuleva tapahtuma [uskonpuhdistus] on kuin suuri elämänpyörä näkymättömissä, joka jo pyörii ja lähestymistään lähestyy”.

Ervastin mukaan Martti Lutherin uskonpuhdistus sai alkunsa korkeasta rosenkreutsilaisesta inspiraatiosta, mutta Lutherin uskonpuhdistus jäi kesken. Ervast totesi, että kirkot käyvät ihmiskunnalle tarpeettomiksi, elleivät ne tahdo ottaa osaa uuteen uskonpuhdistukseen, joka tulee koskemaan enimmäkseen opillisia asioita. Uuden uskonpuhdistuksen keskeisiä kysymyksiä ovat oppi ikuisesta kadotuksesta ja se, mitä todella on kristinusko. Oppi ikuisesta kadotuksesta on aiheuttanut paljon kärsimystä tässä näkyvässä elämässä ja sen lisäksi Ervastin mukaan myös kuolemanjälkeisissä tiloissa (niistä tarkemmin tämän kirjan toisessa osassa).

Jossain määrin uskonpuhdistuksen kannalta myönteistä muutosta on jo tapahtunut Ervastin ajasta. Kadotuksesta ei enää Suomen kirkoissa tietääkseni juurikaan saarnata, vaikka oppia ei virallisesti ole hylätty. Onpa luterilainen pappi Antti Kylliäinen rohkeasti esittänyt, että kaikki pääsevät taivaaseen. Uudesta uskonpuhdistuksesta on tässä suhteessa nähtävissä kirkkojen osalta myönteisiä merkkejä. Varsin harva suomalainen enää uskoo ikuisen kadotukseen ja yllättävän moni pitää – kenties teosofisen työn inspiroimana – jälleensyntymistä uskottavana mahdollisuutena. Kaiken ennalleen palauttamiselle (*apokatastasis*) on ollut hiljaista tukea sekä idän että lännen kirkoissa haki vuosisatojen, vaikka sitä ei ole virallisesti opetettu. Viimeisimpänä esimerkkinä tästä on ortodoksiteologi ja -filosofi David Bentley Hartin voimakas kannanotto kirjassa *That All Shall Be Saved: Heaven, Hell, and Universal Salvation* (2019).

Toinen uuden uskonpuhdistuksen tärkeä kysymys on, mitä on todellinen kristinusko. Luullakseni kaikkien vakavien kristittyjen tiedossa on, että rakkaus ja anteeksianto ovat kristinuskon ytimessä. Ne vain usein tulkitaan protestanttisessa perinteessä sijaissovitusopin näkökulmasta ensisijaisesti Jumalan rakkautena ja anteeksiantona ihmisiä kohtaan. Kristillisen uskon prosessiluonne – kasvu suurempaan ihmisyyteen – jää helposti taka-alalle. Toisaalta luterilaisuudessa on pyhitysoppi, ja ortodoksisessa kirkossa puhutaan Jumalan kaltaisuuteen kasvamisesta. Ainakin toivo uudesta uskonpuhdistuksesta elää.

Rehellisyyden nimissä on todettava, että ruusuristiläisyyden ja yleisemminkin teosofisen liikkeen voimakkaimman kulttuurillisen vaikuttamisen aika lienee ainakin jäsenmäärien kehityksen näkökulmasta ohitse. Silti uskon, että ruusuristiläisyydellä on vielä jotakin annettavaa uudelle uskonpuhdistukselle ja Suomen henkiselle kulttuurille. Pieneenä merkinä jälkimmäisestä on akateemisen kiinnostuksen viriäminen Suomen esoteerisia virtauksia ja myös ruusuristiläisyyttä kohtaan. Ruusuristiläinen aatehistoria on vain sydämen matkan päässä nykyajan uusilta tutkijoilta ja totuudenetsijöiltä. On tärkeää pitää traditiota yllä ja linkki henkiseen lähihistoriaamme elävänä. Emme voi koskaan tietää millaisiin kulttuuritekoihin yksilöt voivat nousta pienemmänkin henkisen tukiverkon kannattelemina.

Miksi antaisin anteeksi?

Johdanto

Jokaisella on varmasti kokemusta sanoista ja teoista, jotka ovat aiheuttaneet pahaa mieltä joko itselle tai toiselle. Niin myös minulla. Jouduin tahtomattani vuosikymmeniä sitten erääseen väkivaltatilanteeseen, joka onneksi loukkasi lähinnä vain ylpeyttäni. Kannoin noin vuoden ajan kaunaa lyöjääni kohtaan. Joka kerta, kun ajattelin tapahtunutta, mieli täyttyi negatiivisilla tunteilla ja koston ajatuksilla. Pikkuhiljaa tämä negatiivisuuden kierre päättyi, vaikka mitään anteeksipyyntöä ei kuulunut, enkä sitä edes odottanut. Jälkikäteen on helppo nähdä, että katkeruuden tunteet aiheuttivat kärsimystä vain minulle. Ymmärrän myös syitä, jotka olivat tapahtuman taustalla. Tapahtuneessa voi nähdä hyvää, koska opin siitä jotakin anteeksiantamattomuuden vaikutuksista.

Tarkastelen tässä esityksessä anteeksiantoa ensiksi vuorisaarnan kannalta. Todettakoon tässä, että pidän vuorisaarnaa ihmiskunnan historian merkittävimpänä opetuspuheena.¹ Karma on syvässä yhteydessä anteeksiantoon; tämä käy ilmi, kun anteeksiantoa tarkastellaan teosofian ja hengentieteen kannalta. Lopuksi esitän tapoja toteuttaa anteeksianto käytännössä.

Anteeksianto vuorisaarnassa

Vuorisaarnassa sanotaan anteeksiannosta seuraavaa (v. 1992 Raamatun käännöksen mukaan, Matteus 5:12):

*Ja anna meille velkamme anteeksi,
niin kuin mekin annamme anteeksi
niille, jotka ovat meille velassa.*

¹ Vaikka Jeesus ei ilmeisesti pitänyt vuorisaarnaa yhtenäisenä puheena, se perustuu hänen opetuksiinsa.

Jeesus tarkoittaa ja korostaa opetusta anteeksiannosta seuraavalla tavalla (Matteus 5:14–15):

Jos te annatte toisille ihmisille anteeksi heidän rikkomuksensa, antaa myös taivaallinen Isänne teille anteeksi. Mutta jos te ette anna anteeksi toisille, ei Isännekään anna anteeksi teidän rikkomuksianne.

Isä meidän -rukouksen sanatarkan käännöksen mukaan, Jeesus sanoo: ”Ja anna meille anteeksi velkamme, niin kuin mekin olemme antaneet anteeksi velallisillemme.” Tämä tarkoittaa, että meidän täytyy antaa anteeksi ensin, vasta sen jälkeen voimme itse saada anteeksi. Varmistin käännöksen eräältä teologiystävältäni. Hän totesi, että kreikan kielen muoto on juuri noin, mutta silti käännös käyttää – ilmeisesti teologisista syistä – edellä esitettyä muotoa.

Vuorisaarnan rinnakkaisteksti, niin sanottu Lakeuksien tai tasan-kojen saarna (Luukas 6:37), vahvistaa kyseisen opetuksen: ”*Antakaa anteeksi, niin teillekin annetaan.*”

On selvää, että anteeksianto on hyvin tärkeä Jeesuksen opetus, jota kukaan kristitty tai henkinen pyrkijä ei voi ohittaa. Vuorisaarnassa puhutaan myös suuttumattomuudesta ja pahanvastustamattomuudesta, jota Pekka Ervast pitää kristinuskon kulmakivenä. Olen ymmärtänyt, että anteeksianto liittyy näihin kumpaankin. Jos opimme mielenrenteyttää ja lakkaamme taistelemasta pahaa vastaan, anteeksianto on paljon helpompaa toteuttaa sekä ulkoisesti että sisäisesti.

Henkisiä näkökulmia anteeksiantoon

Edesmennyt Venäjän antroposofisen seuran puheenjohtaja Sergei O. Prokofjev tuo kirjassaan *Anteeksiantamisen henkinen merkitys* anteeksiantoon Rudolf Steinerein opetuksiin perustuvan näkökulman. Ihmisessä on sekä alempi että korkeampi minä (tämä on myös teosofian opetus). Anteeksiannossa alempi minä täyttyy korkeamman minän voimilla. Alempi minä kuitenkin vastustaa anteeksiantoa kaikin keinoin. Alempi minä ja sen alas vetävät taipumukset on voitettava korkeamman minän avulla. Anteeksianto on luonteeltaan aktiivista: emme ainoastaan pääätä unohtaa kokemaamme epäoikeudenmukaisuutta, vaan otamme itsellemme velvollisuuden hyvittää maailman kokema vahinko. Tämä

tapahtuu hyvyyden, myötätunnon ja rakkauden voimilla. Korkeamman minän kannalta anteeksianto on hyvin helppoa ja itsestään selvää. Prokofjev tuo myös oivaltavasti esille, että ihmisen korkeampi minä antaa jatkuvasti anteeksi alemmalle minälle.

Karman lakia opetetaan idän uskonnoissa, mutta sama periaate tunnetaan myös klassisen kristinuskon piirissä: ”Mitä ihminen kylvää, sitä hän myös niittää” (Gal. 6:7). Karman laki on väistämätön aivan samalla tavalla kuin luonnonlait. Henkisestä näkökulmasta kokemamme paha on seurausta aikaisemmista erehdyksistämme, elämän lakien rikkomisesta. Karma on vain näiden rikkomusten seuraus, ja siinä mielessä hyvä asia; Ervast käyttää tästä ilmaisua salapukuinen siunaus. H. P. Blavatsky (1954, 185–186) kirjoittaa karman ja anteeksiannon suhteesta seuraavanlaisesti:

...ihminen, joka uskoo karmaan ja kuitenkin kostaa puolestaan ja kieltäytyy antamasta vääryyksiä anteeksi, jolla keinoin hän voisi palkita pahan hyvällä – hän on rikollinen ja vahingoittaa vain itseään. Sillä karma tulee varmasti rankaisemaan toista ihmistä; ja jollemme jätä vihamiehemme rangaistuksen toimeenpanoa suuralle Laille, vaan lisäämme siihen oman ropomme, saatamme sillä tulevaisuudessa matkaan vihollisellemme hyvityksen ja itsellemme rangaistuksen.

Myös Ervast pitää anteeksiantoa henkisen elämän välttämättömyytenä. Hänen mukaansa anteeksipyyntö ja sitä seuraava aito anteeksianto voivat kuitenkin neutraloida karman. Kyseessä on kummankin osapuolen, karmanalaisen teon tekijän ja teon kohteen, yhteinen osallistuminen anteeksiantoon. Jos taas vain kärsinyt osapuoli antaa anteeksi ilman rikkojan anteeksipyyntöä, tapahtuu tulevaisuudessa karmallinen seuraus rikkojalle; anteeksianto katkaisee karman kehän vain anteeksi-antajan kohdalla.

Prokofjev esittää em. kirjassaan, että elämän sisäisten lakien rikkomisesta seuraa karmaa, jonka toteuttavat lukemattomat hierarkkiset olennot näkymättömässä maailmankaikkeudessa (teosofiassa puhutaan karman herroista). Aito anteeksianto vapauttaa näiden korkeampien hierarkioiden voimia, mikä luo vapaan tilan, johon Kristus voi astua.

Kirjailija Antti Tuuri kuvaa tätä tapahtumaa – ilmeisesti juuri antroposofian virittämänä – kirjassaan *Lakeuden kutsu*. Siinä paljon elämää nähnyt päähenkilön äiti kertoo anteeksiannosta seuraavalla tavalla (Tuuri 1997, 285):

...anteeksianto teki ihmisen sieluun tilaa muistin niille paikoille, missä viha ja kauna olivat hautuneet, ja niille paikoille sieluun voi sitten Kristus tulla.

Anteeksiannolle on erittäin hyvät hengentieteelliset perusteet. Mutta kuinka anteeksiannon voisi käytännössä toteuttaa? Esitän seuraavaksi kolme tapaa toteuttaa anteeksianto.

Taikasanat

Tuulikki Saaristo esittää kirjassaan *Taikasanat – miksi antaisin anteeksi?* helpolta vaikuttavan anteeksiantoharjoituksen. Harjoitus tehdään illalla odotellessa unen tuloa. Siinä sanotaan muutaman kerran hiljaa mielessä ”minä annan itselleni anteeksi”. Jos harjoitusta tehdessä tulee jokin muu henkilö mieleen, hänen nimensä lausutaan ja sanotaan muutaman kerran: ”minä annan sinulle anteeksi”. Sanat lausutaan kevyesti, aivan kuin ne tulisivat itsestään ja pakottamatta.

On ehkä yllättävää, että anteeksiantoharjoitus alkaa anteeksiannosta itselle. Saaristo esittää, että moni voi moittia itseään päivän aikana milloin mistäkin virheestä tai epäonnistumisesta. Tämä on opittu tapa, johon on mahdollista vaikuttaa anteeksiannon harjoituksella. Nykyään puhutaan myös itsemyötätunnosta (self-compassion), joka on ystävällistä ja lämmintä suhtautumusta itseän. Voi olla, että monille on helpompaa olla myötätuntoinen toisia ihmisiä kuin itseään kohtaan.

Anteeksiantoa kohtaan voi nousta vastaväitteitä: ”en koskaan voi antaa anteeksi tälle ihmiselle” tai ”en voi antaa anteeksi, koska minulta ei ole pyydetty anteeksi”. Saaristo toteaa, että anteeksiantamattomuuteen liittyvä tunnekoukku on oma luomuksemme, toinen ihminen liittyy siihen vain näennäisesti. Saaristo havainnollistaa tunnekoukkua kuvalla, jossa on kaksi yhteen liitettyä kättä. Kiinnipitämiseen tarvitaan kaksi ihmistä, mutta irrottamiseen riittää yksi ihminen. Anteeksiantoa voi

aloittaa harjoittelemaan, vaikka ei yhtään tuntuisi siltä. Anteeksianto on mysteeri, jota ei voi ymmärtää ennen kuin alkaa kokeilemaan.

Saariston kokemuksen mukaan ihmiset alkavat nukahtaa helpommin anteeksiannon harjoituksen myötä. Myös unien määrä lisääntyy, ja niitä on helpompi palauttaa mieleen. Saaristo kannustaa kirjoittamaan unia ylös, koska unet heijastavat alkanutta sisäistä muutosprosessia.

AA-kerhon anteeksiannon ohjeet

Edellä kuvattu anteeksiannon harjoitus ei edellyttänyt mitään uskonnollista tai henkistä vakaumusta. Jos ihminen on uskonnollinen, AA-kerhon esittämä anteeksiannon menetelmä saattaa sopia hänelle paremmin. Linaan AA-kerhon menetelmän Mauri Lehtovirran kirjasta *Jeesuksen jooga*, jossa käsitellään mm. anteeksiantoa vuorisaarnan näkökulmasta:

Vetäydytään yksinäisyyteen ja hiljennytään. Keskitytään hetki johonkin tuttuun rukoukseen ja sanotaan sitten hiljaa: ”Annan täysin vapaasti anteeksi x:lle (mainitset nimen). Vapautan hänet ja annan hänen mennä. Annan täydellisesti anteeksi koko kysymyksessä olevan asian. Sikäli kuin minusta on kysymys, on asia lopullisesti ohitse. Heitän katkeruuden taakan itsessäni olevan Kristuksen hartioille. X on nyt vapaa ja minä olen myös vapaa. Toivon hänelle hyvää hänen elämänsä kaikissa vaiheissa. Tapaus on loppuun käsitelty. Kristus-totuus on vapauttanut meidät molemmat. Kiitän Jumalaa.

Tämän tehtyäsi voit jatkaa askareitasi. Älä enää toista edellä kuvattua, vaan jos asia vielä palaa mieleesi, siunaa lyhyesti loukkaajasi ja heitä ajatus mielestäsi. Huomaat, että vähitellen se palaa mieleesi yhä harvemmin, kunnes lopulta unohtuu tai muuttuu merkityksettömäksi.

Saariston menetelmä eroaa tästä myös siten, että siinä anteeksiantoa harjoitetaan pitkäkestoisesti nukkumaan mennessä. AA-kerhon anteeksianto tehdään vain kerran, mutta se on tehokas, kuten Lehtovirta kirjassaan tuo omasta kokemuksestaan esille.

Anteeksiannon sopimus

Amerikkalainen teosofi ja esoteerisen kristinuskon asiantuntija Richard Smoley antaa kirjassaan *The Deal* seikkaperäisen ohjeistuksen siitä, kuinka anteeksiantamisen sopimus tehdään. Tähän tarvitaan puoli tuntia aikaa, joka on vapaa kaikista häiriötekijöistä. On suositeltavaa istua selkä suorana. Aluksi tehdään mindfulness-harjoitus, jonka tarkoituksena on rauhoittaa mieli. Huomio keskitetään hengityksen tarkkailuun; tajuntaan nouseviin ajatuksiin ja tunteisiin suhtaudutaan ikään kuin ne tapahtuisivat jollekin toiselle. Tämä on huomattavasti helpompaa, jos sopimuksen tekijällä on kokemusta mielen hiljentämisestä. Sitten huomio kiinnitetään sydämen salaiseen paikkaan. Tästä sydäntietoisuudesta käsin katsotaan *lähimenneisyyden* virheellisiä tekoja ja omia luonteenpiirteitä, jotka koetaan epätäydellisinä. Sen jälkeen tarkkaillaan kehon tuntemuksia: miltä nämä esiin tulevat asiat tuntuvat? Seuraavaksi kysytään: ”Haluanko vapautua kaikista näistä asioista?” Jos vastaus on myönteinen, hengitetään syvään ja vapautetaan kaikki kielteiset ajatukset ja mielikuvat. Jos vastaus on kielteinen, kerrotaan itselle, että tässä ei kysytä, kuinka vapautuminen olisi mahdollista, ainoastaan halua vapautumiseen. Jos vastaus on edelleen kielteinen, palautetaan huomio kehon tuntemuksiin ja avataan silmät. Sopimuksen voi yrittää tehdä myöhemmin uudelleen tai jättää asia sikseen.

Jos sopimuksen ensimmäinen vaihe on toteutunut onnistuneesti, kiinnitetään huomio hieman kauemmaksi menneisyyteen. Millaisista asioista tunnet syyllisyyttä? Mieleen palautetaan tilanteita, joissa lausuit epäystävällisiä sanoja, valehtelit, rikoit lupauksen tai petit läheisen luottamuksen. Myös tekemättä jättämiset voivat aiheuttaa syyllisyyden tunteita. Jälleen kysytään itseltä: ”Haluanko vapautua kaikista näistä asioista?” Tämän jälkeen katsotaan elämää taaksepäin kauemmaksi. Epäonnistumisten ja epäeettisten tekojen muistojen annetaan tulla tietoisuuteen, myös pienetkin häiritsevät asiat saavat tulla pintaan. Tapahtumien muistelu herättää todennäköisesti tunteita. Tietoisuuteen voi nousta kipua ja katumusta asioista, joiden olemassaoloa ei ollut aikaisemmin edes tiedostanut. Tätä muistelua jatketaan varhaisimpiin

muistoihin saakka. Vaikka ei uskoisikaan jälleensyntymiseen, voidaan kysyä: ”Teinkö jotakin väärin aikaisemmassa elämässäni?” Sitten kysytään kolmannen kerran: ”Haluanko vapautua kaikista näistä asioista?” Syvältä sisimmästä voi tulla myönteinen vastaus, johon voi liittyä keveyden ja lämmön tunne.

Kun omat virheelliset teot on näin käyty läpi ja vapautettu, seuraavaksi vapautetaan toiset ihmiset. Mieleen nostetaan ihminen, jota kohtaan tunnet suuttumusta, ärtymystä tai kaunaa. Sitten kysytään: ”Haluanko antaa anteeksi tälle henkilölle?” Jos vastaus on kielteinen, muistutetaan, että itsekin haluat vapautua. Kysymys toistetaan tarvittaessa. Jos vastaus on kielteinen, harjoitus voidaan lopettaa. Jos vastaus on myönteinen, annetaan henkilön kuvan hävitä mielestä. Tämän jälkeen huomio keskitetään ihmisiin, joihin liittyy negatiivisia kokemuksia ja tunteita. Negatiivisia tunteita voi liittyä myös laajempiin yhteyksiin: kenties jokin poliittinen puolue, hallitus tai maa aiheuttaa ärtymystä? Tähän listaan on syytä sisällyttää myös itsensä. Sitten kysytään: ”Haluanko antaa anteeksi kaikille näille henkilöille?” Jos vastaus on kielteinen, tunnistetaan henkilöt, joille ei haluta antaa anteeksi. Muistutetaan, että negatiivinen tuntemme vahingoittaa vain itseämme, minkä jälkeen kysytään uudelleen: ”Haluanko antaa anteeksi tälle henkilölle?” Jos vastaus on edelleen kielteinen, harjoitus voidaan tältä kerralta lopettaa. Jos vastaus on myönteinen, mielikuvat näistä henkilöistä annetaan häipyä tajunnasta. Sama prosessi laajennetaan koskemaan kaikkia ihmisiä, jotka ovat joskus menneisyydessä, ehkä aikaisemmissa elämässikin, loukanneet jollakin tavoin. Tämä kattaa myös maailmassa tapahtuvan pahuuden.

Seuraavaksi viimeistellään anteeksiannon sopimus. Kuvitellaan kaikki asiat, joissa halutaan anteeksiantoa, sijoittuvan itsestä katsoen vasemmalle puolelle. Itselle sanotaan: ”Pyydän anteeksiantoa kaikille näille asioille.” Jos ihminen on uskonnollinen, hän voi pyytää anteeksiantoa tunnustamansa uskonnon Jumalalta. Seuraavaksi ajatellaan kaikkia ihmisiä, joille halutaan antaa anteeksi. Nämä ihmiset ajatellaan sijoittuvan oikealle puolelle. Sitten sanotaan: ”Annan kaikille anteeksi kaiken.” Jos ihminen on uskonnollinen, hän voi pyytää myös Jumalaa antamaan anteeksi näille ihmisille. Kaikki ihmiset vasemmalla ja oikealla

vapautetaan. Heidän voi kuvitella häviävän valkoiseen valoon. Lopuksi sanotaan: ”Se on tehty. Olen antanut kaiken anteeksi ja olen hyväksynyt anteeksiannon kaikesta.”

Saattaa olla, että anteeksiannon sopimus synnyttää tarpeen pyytää anteeksi tai antaa anteeksi jollekin myös henkilökohtaisesti. Kenties jollekin ihmiselle täytyy hyvittää tekemämme vääryys? Sisäinen intuitio kannattaa ottaa tässä vakavasti. Smoley suosittelee kuitenkin varovaisuutta, jos puhuu ihmisille tehdystä anteeksiannon sopimuksesta. Kyseessä on henkiseen kokemukseen verrattava tapahtuma, jota viisas vaiteliaisuus suojelee. Anteeksiannon sopimusta voi seurata vahva euforian tunne. Myös tämän suhteen Smoley suosittelee varovaisuutta: merkittäviä elämänpäätöksiä kannattaa tehdä vasta, kun sopimuksesta on kulunut vähintään kolme päivää aikaa.

Lopuksi

Vastaan lopuksi otsikon kysymykseen: miksi antaisin anteeksi? Koska se kannattaa jo pelkästään oman itsen kannalta. Anteeksiantamattomuus on kuin joisi myrkkyä ja odottaisi, että toinen kärsisi siitä. Sekä anteeksiantamisen että anteeksiantamattomuuden vaikutuksista on tieteellistä ja henkistä näyttöä. Anteeksiannolla on myös persoonallista hyvinvointia syvällisempiä, karmaan liittyviä seurauksia, kuten edellä kävi ilmi.

Anteeksiannon menetelmät antavat mahdollisuuden vapautua menneiden asioiden aiheuttamasta vihasta ja kaunasta. Elämässä tulee kuitenkin jatkuvasti vastaan asioita, jotka aiheuttavat ärtymystä ja joskus myös katkeruutta, ellemme opi mielentyyneyttä ja pahanvastustamattomuutta, jota anteeksianto pohjimmiltaan edustaa. Anteeksiantamisen kyky auttaa löytämään myötätunnon ja rakkauden ihmisiä ja lopulta kaikkia eläviä olentoja kohtaan.

Lähteet

Blavatsky, H. P. (1954). *Teosofian avain*. Ruusu-Risti, Helsinki. Digitaalinen näköispainos (2006) saatavilla internetistä osoitteesta http://media.pekkaervast.net/books_files/Teosofian_avain.pdf.

- Lehtovirta, Mauri (2009). *Jeesuksen jooga*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry. Saatavana myös äänikirjana kirjailijan itsensä lukemana osoitteesta https://teosofia.net/audio/Jeesuksen_jooga/index.htm. Anteeksiantoa käsittelevä kirjoitus on saatavilla täältä: <https://www.teosofia.net/artikkelit/ml-anteeksianto.htm>.
- Prokofjev, Sergei O. (2018). *Anteeksiantamisen henkinen merkitys*. Suomen antroposofinen liitto.
- Saaristo, Tuulikki (2000). *Taikasanat – eli miksi antaisin anteeksi*. Dialogia.
- Smoley, Richard (2015). *The Deal – A Radical Guide to Complete Forgiveness*. Jeremy P. Tarcher/Penguin.
- Tuuri, Antti (1997). *Lakeuden kutsu*. Otava.

Jälleensyntymismuisti

Johdanto

Jälleensyntymismuisti on kiehtova aihe, joka herättää monia kysymyksiä. Jos jälleensyntyminen on luonnon tosiasia, kuten teosofia ja monet muut henkiset suuntauukset esittävät, miksi emme muista aikaisempia elämiä? Mitä vaaditaan, että jälleensyntymismuisti heräisi? Voimmeko luottaa selvänäkijöiden tai meedioiden kertomuksiin aikaisemmista elämistämme? Vastaan mm. näihin kysymyksiin Pekka Ervastin opetusten pohjalta. Päälähteinä käytän Ervastin kirjoja *Jälleensyntymisen mysteerejä* ja *Jälleensyntymismuisti*.

Itsetuntemus ja jälleensyntymismuisti

Jos nykyisen elämän tapahtumien muistelu on virheille ja unohdukselle altista, ei ole vaikea ymmärtää, että aikaisempien elämien muistaminen eli jälleensyntymismuisti on monin verroin vaikeampaa. Ihmisen persoonallisuus vaihtuu inkarnaatiosta toiseen, ainoastaan hänen korkeampi minänsä pysyy samana. Koska nykyinen persoonamme ei ole aikaisemmin elänyt, emme voi löytää siitä ja sen fyysisistä aivoista jälleensyntymismuistia (tästä on poikkeuksena lasten jälleensyntymismuistot).

Vaikka emme yleensä muista aikaisempia elämiämme, monet persoonalliset piirteemme, kykymme ja heikkoutemme ovat aikaisempien elämien karman synnyttämiä. Siksi persoonallisuudenkin perusteella on mahdollista tehdä johtopäätöksiä edellisen elämämme suhteen. Voisi ajatella, että jos olisin esimerkiksi taitava kirjailija tai matemaatikko, niin olen varmaan ollut sitä aiemmassakin elämässä. Tähän Ervast sanoo, että uusi ruumiillistuma ei ole suoraa jatkoa edelliseen; korkeampi minä on paljon rikkaampi kuin mitä yksi persoonallisuus voi ilmentää.

Ainoastaan kaidan tien kulkijat, mestarien opetuslapset, jatkavat suoraan edellisen ruumiillistuman työtä. Myös Rudolf Steinerin mukaan ihminen harvoin jatkaa jonkin tietyn ominaisuuden kehittämistä seuraavassa elämässään. Ervast antaa kuitenkin neuvon, jonka avulla voi saada joitakin viitteitä aikaisemmasta elämästä:

Tutki, mikä nykyisessä elämässäsi on vaikeaa, mikä on kohtalossasi sellaista, jota kiroat, miksi olet syntynyt muutamilla inhottavilla ominaisuuksilla, miksi sinua ovat kohdanneet eräät ikävät tapaukset... Millainen on se elämä voinut olla, jossa olen tahtonut sitä, mitä nyt kiroan, ja jolloin se on väikkynyt silmissäni ihanana vapautuksena?

Vaikka varmojen johtopäätösten tekeminen on vaikeaa, jotakin on siis mahdollista päättellä itsetuntemuksen kautta ennen jälleensyntymismuistin heräämistä. Tässä vaaditaan erottelukykä; kaikki aikaisempiin elämiin liittyvä haaveilu on vain turhamaisuutta.

Ervastin mukaan jokaisessa tulee joskus heräämään jälleensyntymismuisti. Ensimmäinen edellytys tälle on hyväksyä jälleensyntyminen järjessään. Meidän ei kuitenkaan pidä *vaatia* itsellemme jälleensyntymismuistia, vaan asenteemme on oltava oikea. Olemme jälleensyntymismuistille avoimia, mutta sanomme: tapahtukoon Isän tahto tässäkin asiassa.

Luonnon muisti

Ervast jaottelee muistin fyysisten aivojen muistiin, joka toimii päivätaunnassa ja eetteriaivojen muistiin, joka välittää yhteyden luonnon suuren muistin, eteerisen kuvasarjaston kanssa. Tätä nimitetään okkulttisessa kirjallisuudessa myös astraalivaloksi. Luonnon muisti kuvaa objektiivisesti kaiken hyvän ja pahan. Luonnon muistin kuvissa on mukana inhimillisten tunteiden ja ajatusten siemenet; astraalitaso on siten luonnon muistin välittömässä läheisyydessä. Ervast toteaa, että näiden kuvataulujen pelkkä selvänäköinen tutkiminen ei anna luotettavaa tietoa aikaisemmista elämistämme.

Luonnossa on toinenkin muisti, jota Ervast nimittää elämäkirjaksi. Se ei sisällä mitään heikkoa ja huonoa; se voi säilyttää vain sen, joka kestää ikuista elämää. Siinä maailmassa elää todellinen tahtomme ja korkeampi minämme. Ihminen unohtaa taivasmaailmassa kaikki kivut ja tuskat, mutta rakkaus ja voitettut kyvyt jäävät. Elämäkirjassa on luotettava jälleensyntymismuisti, joka on henkistä laatua. Siinä ei ole tietoa siitä, mikä oli nimemme edellisessä elämässämme (tosin Ervast sanoo, että siihen voi sivuilmiönä liittyä sellaistakin muistia). Elämäkirjassa on tieto siitä, millä tavalla hän on kussakin elämässä kehittynyt, milaista kehityksen tietä hän on kulkenut. Elämäkirjaa tutkiva ihminen näkee, että jos hän on vapaa tietyistä heikkouksista, se on aikaisemmissa elämissä saavutettu. Hän näkee, että oikeus hallitsee maailmassa ja että kaikki hyvät ominaisuudet on hankittu suurin ponnistuksin ja kärsimyksin.

Mainittakoon, että Kalevala kutsuu elämäkirjaa *Antero Vipuseksi*, jolta Väinämöinen etsi kolmea puuttuvaa sanaa eli henkistä tietoa:

*Silloin virsikäs Vipunen
Tuo vanha vara-väkevä,
Jonk' oli suussa suuri tieto,
Mahti ponnetoin povessa,
Aukaisi sanaisen arkun,
Virsilippahan levitti,
Lauloaksensa hyviä,
Parahia pannaksensa...*

Henkinen jälleensyntymismuisti

Ervastin mukaan on mahdollista luoda aikaisemmat persoonallisuudet uudelleen, mutta sen voi tehdä vain nousemalla korkeamman minän tajuntaan ja sieltä käsin laskeutua alas luonnon alempaan muistiin. Tulkitsen tämän niin, että kyseessä on vain korkeampaan minäänsä vihkiytyneille adepteille mahdollinen asia. Kaidan tien kulkija pääsee jo eläessään näkemään, paitsi aikaisempien elämiensä henkiset saavutukset, myös henkisen tiedon siitä, mikä häntä tulevaisuudessa odottaa. Hän

näkee päämääränsä, jota teosofiassa kuvataan mestariudeksi. Tällöin ihminen oppii tuntemaan oman mestarinsa ja ehkä useampiakin mestareita (näin tapahtui Ervastillekin uudestisyntymiskokemuksen jälkeen). Jos opetuslapsen työ sitä vaatii, mestari voi näyttää hänelle aikaisempia elämiä ennen kuin hän itse kykenee niitä tutkimaan.

Ervast tuo esille, että on mahdollista saada joitakin vaikutelmia unien ja näkyjen välityksellä aikaisemmasta elämästä, vaikka ei osaisi lukea elämänkirjaa. Myös astraalinen selvänäkö voi näyttää kuvia luonnon muistista, mutta mitään takeita näiden luotettavuudesta ei ole, kuten jo aikaisemmin tuli esille. On mielenkiintoista todeta tässä yhteydessä, että Ervast antoi esoteerisen koulunsa oppilaille kesäksi seuraavanlaisen ”päivin ja öin” tapahtuvan mietiskelytehtävän: ”Teidän tulee mietiskellä, minkälainen teidän viimeinen maallinen elämänne on ollut.” Mietiskelytehtävän tarkoituksena oli herättää intuitiota ja salaisia muistoja, jotka syntyvät ikään kuin välähdyksenä.

Tämä kesämietiskelyohje tuntuu hyvin vaikealta, ellei peräti mahdollottomalta tehtävältä. Toisaalta se ei ehkä ole aivan mahdoton. Ervast nimittäin puhuu jälleensyntymismuistojen heräämisestä vuorisaaunan pahanvastustamattomuuden käskyn yhteydessä teoksessaan *Jeesuksen salakoulu*:

...miksikä Jeesus antaa tällaisen neuvon? Mikä on tämän neuvon okkulttinen tarkoitus, mikä harjoittelusalaisuus sen takana piilee? Yksinkertaisesti se, että kun näin jaksamme menetellä, kun näin voitamme itsemme ja astumme oman persoonallisuutemme ulkopuolelle..., silloin meissä aukenee silmä näkemään maailma järjestettynä Kosmoksena... Meidän silmämme aukenee näkemään, että ihmiselämän ymmärtäminen ja selittäminen käy päinsä ainoastaan jälleensyntymisen avulla. Sillä nykyisessä elämässämme ilmenevien seurausten syyt eivät ole löydettävissä nykyisestä elämästä, vaan menneisyydestä, joka on syntymän tuolla puolen. Karman järkähtämätön tasapainolaki edellyttää, että ihminen on jälleensyntyyvä henkiolento. Kun tämä meidän näkemisemme kasvaa ja kehittyy, niin se muuttuu jälleensyntymismuistoksi.

Muistoja menneisyydestä alkaa välähdellä silmiimme, ensin hämärinä, sitten yhä kirkkaampina ja selvempinä... Alamme ymmärtää, miksi meissä on toinen tai toinen luonteen ominaisuus, kuinka olemme kehittyneet sellaisiksi kuin olemme. Kauas kantava on todella neljännen käskyn salainen tarkoitus.

Tarkastellaan lopuksi kysymystä, miksi unohdamme aikaisemmat elämämme. Dosentti Leo Näreaho pitää karman lakia ongelmallisena kirjoituksessaan *Karman rautaiset lait*, koska ihminen ei tiedä, mistä häntä rangaistaan tai ehkä paremmin sanoen, miksi hän kärsii. Kreikkalainen mytologia esittää unohtamisen kauniisti allegorialla Lethevirrasta, johon ihminen syntymän prosessissa laskeutuu korkeammalta astraalitasolta. Unohtaminen on uuden persoonallisuuden kannalta hyvä ja armollinen asia. Ervast esittää tähän kaksikin syytä:

- 1) Jos ihminen arkisessa tajunnassaan muistaisi, mitkä kärsimykset häntä odottavat, hän ei ehkä jaksaisi elää.
- 2) Voidakseen oppia rakastamaan epäitsekäästi ja pyyteettömästi, ihmisen täytyy unohtaa syntymää edeltävä taivaallinen onnen tila, jossa hän on antanut taivaisen lupauksen.

Kaikki ihmiset nimittäin pääsevät lukemaan ainakin jossakin määrin elämänsäkirjaansa, mutta tämä tapahtuu kuolemanjälkeisen elämän taivastilassa puhdistusprosessien jälkeen. Jokainen on halunnut syntyä maan päälle uuteen elämään. Taivastilan lopussa, uuden inkarnaation kynnyksellä ihminen näkee kristusihmisen ihanteen ja tulevan maanpäällisin elämänsä pääpiirteet. Ervast kuvaa ihmisen antamaa jumalaista lupautta seuraavalla tavalla (Marjanen ym., 2021):

Tuleva maanpäällinen elämämme näyttäytyy meille. Me näemme, mikä läksy on meille annettu suoritettavaksi tätä uutta elämää varten... Ja hänen sielunsa tuntee: ”Nyt tahdon koettaa paremmin kuin ennen olla puhdas, rehellinen ja rauhallinen sisässäni. Minä tahdon olla rakastava kaikkia kohtaan.”

Lähteet¹

Ervast, Pekka (1986). *Jeesuksen salakoulu*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry.

Ervast, Pekka (1990). *Jälleensyntymisen mysteereitä*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry.

Ervast, Pekka (1990). *Jälleensyntymismuisti*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry.

Marjanen, Jouni, Savinainen Antti ja Sorvali Jouko (2021). *Kuolema ja kuolemanjälkeinen elämä. Otteita Pekka Ervastian esitelmistä ja kirjoituksista*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry. Saatavilla internetistä osoitteesta https://teosofia.net/e-kirjat/Pekka_Ervast-Kuolema_ja_kuolemanj%C3%A4lkeinen_el%C3%A4m%C3%A4.pdf ja äänikirjana osoitteessa <https://www.ruusuristi.fi/julkaisut/aanitteet/>.

Näreaho, Leo (2008). *Karman rautaiset lait*. Teoksessa Tapio Tamminen (toim.): *Guruja, joogeja ja filosofeja – Intian filosofiaa*, s. 125–153. WSOY.

1 Lähies kaikki Ervastian kirjat ovat saatavilla ilmaiseksi internetistä pdf-tiedostoina (<http://www.pekkaervast.net/teokset/>) ja suuri osa myös äänitiedostoina (<https://ruusuristi.fi/julkaisut/aanitteet/>).

Chakrojen lyhyt historia

Johdanto

Chakrat esiintyvät monissa teosofisissa lähteissä ja nykyisin niitä tapaa new age -henkisessä kirjallisuudessa. Chakroista puhutaan myös joissakin joogajärjestelmissä. Chakra-sana tarkoittaa pyörää, joka teosofiassa tulkitaan voimakeskukseksi ihmisen eteerisessä kehossa eli fyysisen kehon näkymättömässä kaksoispuolessa. Amerikkalainen teosofi, muusikko ja säveltäjä Kurt Leland (2016) on kirjoittanut chakrojen historiasta kirjan, jossa hän jäljittää nykyisissä lähteissä esiintyvän ”sateenkaarikehon” syntyprosessia. Joku voi helposti ajatella, että nykyinen esitys chakroista periytyy suoraan ikivanhoista intialaisista lähteistä, mutta Leland osoittaa vakuuttavasti, että näin ei ole asian laita. Tarkastelen tässä esityksessä joitakin teosofian kannalta kiinnostavia piirteitä chakrojen historiasta länsimailla. Lopuksi esitän Pekka Ervastian chakroiin liittyviä opetuksia, vaikka Leland ei ansiokkaassa kirjassaan käsittelekään Ervastian opetuksia.

Hindulaisuuden ”virheet” ja itämainen chakrasysteemi

Nuori hindu Bipin Behari Shom, joka oli opiskellut kristillisessä koulussa ja saanut länsimaisen koulutuksen, julkaisi *Calcutta Review* -lehdessä vuonna 1849 esseen *Physical Errors of Hinduism* eli *Hindulaisuuden fysikaaliset virheet*. Esseen tarkoituksena oli länsimaista tiedettä hyväksi käyttäen osoittaa perinteisen hindulaisuuden virheellinen käsitys ihmisen kehosta. Shom julkaisi kaksi kuvaa, joissa näkyi kuusi kukanmuotoista keskusta. Kuvat olivat peräisin tantrisista opetuksista, joiden alkua ajoituu seitsemännelle vuosisadalle. Tantrisen linjan joogaa kutsutaan *Shat-chakra-bheda*-nimellä, mikä merkitsee ”kuuden pyörän lävistämistä”.

Tämä oli ensimmäinen kerta, kun sanaa chakra käytettiin länsimaaisessa lähteessä. Shom piti chakran käsitettä absurdina, vaikka myönsi, että chakrat eivät tantristen lähteiden mukaan sijainneet fyysisessä kehossa, vaan sitä ympäröivässä hienoaineisessa kehossa, jota ei voi tutkia länsimaisen tieteen menetelmillä. On merkillä pantavaa, että tantrisessa linjassa pääläelle sijoitetaan sahasrāra eli tuhatlehtinen lootus, mutta sitä ei pidetä chakrana, kuten länsimaaisissa chakrasysteemeissä on tapana. Lootuksien lehtien määrät vaihtelevat alimmasta ylimpään mentäessä seuraavalla tavalla (chakran suomenkielinen nimi on mainittu suluissa): 4 (juuri), 6 (sakraali), 10 (solar plexus eli napa), 12 (sydän), 16 (kurku), 2 (otsa), 1000 (kruunu). Mainittakoon, että buddhalaisissa chakrasysteemeissä esiintyy vain neljä tai viisi chakkaa.

Länsimaissa parhaiten tunnettu itämainen chakrasysteemi esitetään v. 1919 julkaistussa teoksessa *The Serpent Power (Käärmetuli)*, jonka kirjoitti Sir John Woodroffe salanimellä Arthur Avalon. Hän käytti lähteenään kuuluisaa vuonna 1577 Bengalissa julkaistua sanskritinkielistä esitystä chakroista mandaloina. Leland määrittelee Woodroffen kirjan itämaisen chakrasysteemin pääte pisteeksi, josta alkoi kehittyä länsimainen systeemi. Se on vaikuttanut merkittävästi länsimaisiin esoterian tutkijoihin ja opettajiin, mukaan lukien piilotajunnan ja arkkityyppien esittäjään Carl Jungiin.

Käärmetuli-kirjassa esitetään kolme tärkeintä nadia: idā, pingala ja susumnā. Nadit ovat vitaalienergian, prānan eli praanan kanavia eetterikehossa. Nadien määrä on suuri (joissakin lähteissä 72 000), mutta usein mainitaan vain kolme. Idā on vasemmanpuoleinen kanava, jonka nimi merkitsee rauhoittavaa. Pingala on oikeanpuoleinen kanava, jonka nimi merkitsee kellanruskeaa. Nämä kiertävät keskikanavaa, susumnāa, joka merkitsee armollista. Susumnā alkaa yläruumiin alaosasta ja päättyy kruunuchakraan, josta tietoisuuden sanotaan poistuvan ihmisen kuollessa. Kundalinī tarkoittaa ”kierteellä olevaa”; sen kerrotaan sijaitsevan juurichakrassa, kunnes se herää. Sen kerrotaan kulkevan juurichakrasta päälakichakraan keskikanavaa pitkin. Itämaisen tradition mukaan kundalinin herääminen tuo mukanaan valaistumisen ja jumalalliset kyvyt (siddhit).

Teosofisia opetuksia chakroista

H. P. Blavatsky (H. P. B.) antoi chakroiin liittyvät opetuksensa viimeisinä elinvuosinaan Englannissa, jossa hän perusti Esoteerisen koulunsa. Esoteerisen koulun suulliset opetukset kirjoitettiin ylös ja niitä jaettiin vaitiololupauksen antaneille jäsenille ympäri maailmaa. Nykyään ne on julkaistu myös suomeksi (esim. https://teosofia.net/e-kirjat/HPB-Esoteeriset_ohjeet.pdf). Seuraavassa on muutamia keskeisiä kohtia H. P. B:n chakroiin liittyvistä opetuksista:

- päässä on seitsemän mestarichakraa, jotka ohjaavat kehossa olevaa seitsemää pleksusta (ilmeisesti pleksus tarkoittaa tässä chakraa)
- Logoksen seitsemän sädettä värähtelevät seitsemässä pleksuksessa (H. P. B:n lyhyt maininta seitsemästä säteestä sai myöhemmässä teosofiassa merkittävän roolin)
- kolmannen silmän aktivoiminen liittyy pään chakroiin
- aivolisäkkeellä on yhteys kuudenteen chakraan ja käpyrauhasella seitsemänteen chakraan
- näkymättömän kehon praaniset virtaukset ovat yhteydessä auran väreihin
- kundalinin nousemisella on yhteys korkeampien tajunnantilojen saavuttamiseen (H. P. B. antoi esoteerisille oppilailleen varsin seikkaperäisiä ohjeita kundalinin herättämiseen)
- H. P. B. loi länsimaisen seitsemän chakran systeemin perustan
- chakroilla on yhteys eri tasoihin ja ihmisen näkymättömiin olemuspuoliin

Annie Besant oli H. P. B:n esoteerisen koulun oppilas ja Olcottin jälkeen Teosofisen Seuran presidentti. Hän kävi läpi H. P. B:n esoteerisia ja muita opetuksia ja pyrki esittämään niitä systemaattisessa ja ymmärrettävämmässä muodossa: esimerkiksi Besant kehitti uutta terminologiaa H. P. B:n käyttämien sanskritinkielisten ilmaisujen sijaan. Besant tapasi Charles Leadbeaterin vuonna 1890 ja kehitti Leadbeaterin kehotuksesta selvänäköisyyttä, joka avautui Besantin mukaan vuonna 1895. Besant

teki yhdessä Leadbeaterin kanssa selvänäköisiä tutkimuksia (näiden tutkimusten luotettavuutta on syytä jossain määrin epäillä) aina vuoteen 1913 saakka, minkä jälkeen hän ilmoitti lopettavansa selvänäköiset tutkimukset; sen sijaan hän keskittyi mm. Intian itsenäisyysponnisteluihin.

Besant esitti, että chakroja on paitsi eetterikehossa, myös astraali- ja mentaalikehoissa. Jokainen on unen aikana astraalimaailmassa, mutta nämä kokemukset eivät yleensä siirry päivätietoisuuteen. Siihen tarvitaan astraalikehon chakrisen systeemin kehittämistä ja eetterikehon chakrojen ja fyysisten aivojen välisen yhteyden luomista.

Leadbeater esitti oman chakrisen järjestelmänsä kirjoissaan *The Inner Life* (1910/1911) ja *The Chakras* (1925, tämä on myös suomennettu nimellä *Tsakrat*). Leadbeater muutti chakrista järjestelmää: hän ”poisti” juurichakran tai voidaan myös sanoa, että hän yhdisti sen sakraali-chakraan. Leadbeater lisäsi pernachakran, joka ei muiden chakrojen tapaan sijaitse selkärangan linjassa. H. P. B. oli maininnut, että perna toimii kehossa praanan keskuksena. Leadbeater tulkitsi tämän tarkoittavan sitä, että perna oli yksi chakroista. Myöhemmät chakrojen esittäjät eivät paria poikkeusta lukuun ottamatta esitä pernachakraa osana chakrista järjestelmää. H. P. B. oli jo esittänyt joitakin värejä chakrojen yhteydessä, mutta Leadbeater yhdisti näihin sateenkaaren värejä.

Rudolf Steinerin opetuksia chakroista

Rudolf Steiner liittyi Teosofiseen Seuraan vuonna 1902 ja tuli Teosofisen Seuran Saksan osaston johtajaksi. Steinerin julkaisut saivat teosofien keskuudessa hyvin myönteisen vastaanoton, erityisesti hänen teoksensa *Kuinka saavutetaan tietoja korkeammista maailmoista* (nykyinen painos on julkaistu nimellä *Henkisen tiedon tie*). Steinerin tarkoituksena oli luoda niin tarkka kuvaus henkisistä harjoituksista ja tiellä etenemisestä, että vanhan henkisen tradition vaatima opettajan tai gurun läsnäolo tulisi tarpeettomaksi tai ainakin henkisen opettajan merkitys olisi toisenlainen. Steiner sanoi, että hän sai kirjan kirjoittamisen tehtäväkseen suoraan henkiseltä maailmalta – kyseessä oli hänen mukaansa mestari Christian Rosenkreutzin inspiraatio.

Steiner oli ensimmäinen teosofinen kirjoittaja, joka kuvasi selvänäköisten havaintojen perusteella chakroja yksityiskohtaisesti (hän kutsui

niitä 'pyöriksi' ja 'lootuskukiksi'). Steinerin chakrasysteemi käsitti viisi chakraa; hän jätti opetuksistaan pois juuri- ja kruunuchakran. Kehittymättömällä ihmisellä chakrat ovat väriltään tummia ja liikkumattomia, mutta henkisesti näkevällä ne ovat liikkuvia ja loistavat eri värivivah-teissa. Kehityksen myötä chakrat ensin kirkastuvat, minkä jälkeen ne alkavat pyöriä. Pyöriminen mahdollistaa henkisen aistimisen chakro-jen välityksellä. Silmien välissä olevan kaksilehtisen chakran avulla käy mahdolliseksi saattaa korkeampi minä korkeampien henkisten olento-jen yhteyteen. Kurkunpään lähellä oleva 16-lehtinen chakra mahdol-listaa toisen olennon ajatusten laadun havaitsemisen, sydämen lähellä oleva 12-lehtinen chakra taas olentojen mielenlaadun havaitsemisen. Kyvyt ja taipumukset havaitaan vatsanpohjan lähellä olevan 10-lehtisen chakran avulla. Astraalisessa maailmassa olevien olentojen kanssa kom-munikointi mahdollistuu keskiruumiissa olevan kuusilehtisen chakran kautta. Steinerin esittämät lehtien lukumäärät ja chakrojen sijainnit vas-taavat aiemmin esiteltyä itämaista järjestelmää.

Jokaisen chakran kehittyminen edellyttää tiettyjen eettisten ominai-suuksien saavuttamista. Tarkastellaan esimerkkinä kahta chakraa. To-tuudellisuus, suoruus ja rehellisyys elvyttävät kurkkuchakraa, kun taas epärehellisyys vaikuttaa tuhoavasti sen kehitykseen. Sydänchakra on henkisessä koulutustussuhteessa tärkein chakra. Ajatuskulun sisäinen hallinta kehittää sydänchakraa, mutta ajatusten harhailu ja epäjohdonmukaisuus pilaavat sen muodon. Sydänchakran kehittymiseksi vaaditaan seuraavi-en ominaisuuksien kehittämistä: tekojen johdonmukaisuus, kestävyys esteiden kohtaamisessa, suvaitsevaisuus toisia ihmisiä ja olentoja koh-taan, ennakkoluulottomuus elämänilmiöihin nähden sekä mielenmaltti. Pelkästään nämä ohjeet muodostavat vaativan itsekasvatusohjelman. Lisäksi tarvitaan erityisiä meditaatioharjoituksia.

Henkisen tiedon tien vuoden 2013 suomennoksessa ei suoraan puhuta kundalinista mitään, mutta toisaalta siinä puhutaan eteerisen ruumiin tietyistä virtauksista, jotka kulkevat sydänchakran kautta ylempiin ja alempiin chakroiin ”läpäisten niiden lehdet ja ohjaten niiden pyörimis-tä”. Vuoden 1912 suomennoksessa Steiner mainitsee, että kundalinitulen herättämisestä ei julkisesti ilmoiteta mitään, vaan se kuuluu esoteerisen koulutuksen piiriin.

Pekka Ervastian opetuksia chakroista

Ervastian esoteeriset opetukset tulevat selkeästi esille teoksessa *Jeesuksen salakoulu*, mutta siinä ei puhuta chakroista juuri mitään. Ehkä hieman yllättäen Ervastian perusteellisin esitys chakrojen kehittymisestä tapahtuu *Kalevalan avaimessa*. Siinä henkinen tie jakautuu kosioretkeen ja samporetkeen, joita kutsutaan esoteerisessa kristinuskossa puhdistuksen tieksi ja kaidaksi tieksi. Kosioretkeläiset suorittavat ansiotyöt, jotka kuvaavat päivätajunnan, unitajunnan ja sisätajunnan (eli salatajunnan) puhdistamista. Sisätajunta toimii eetteriruumiin voimakeskusten eli chakrojen välityksellä. Sisätajunnan avaimeksi muodostuu Lemminkäisellä Tuonelan joutsenen ampuminen – Ilmarisen vastaava ansiotyö on Tuonelan hauen pyytäminen –, mikä Ervastian mukaan merkitsee seuraavaa:

...upottaa tajuntansa sydämeen ja elähdyttää se voimakeskus, joka sydämessä piilee ja voimakanava, joka sydäimestä kulkee aivoihin. Kun tämä on tehty, on ihmisen sydän uusi ja koko ihmisen uudestisyntynyt: hän on hyvä, hän on säälivä, hän on myötätuntoinen.

Ilmarinen onnistuu ansiotöissä (toisin kuin Lemminkäinen) ja pääsee viettämään Pohjolan häitä eli hänet vihitään pyhään liittoon korkeamman minänsä eli sisätajunnan minuutensa kanssa. Tämän jälkeen hän oppii samporetkellä tuntemaan näkymättömän maailman; Sammossa piilee tiedon ja vallan salaisuus.

Ilmarisen itsetietoisuus ei vielä siirry katkeamattomana sisätajunnasta päivätajuntaan. Itsetietoisuuden saavuttaminen vaatii ns. vesiruumiin kykyjen heräämistä aivoissa eli aivojen voimakeskuksen täyteen toimintaan saattamista. Se mahdollistaa henkisen selvänäön, mistä voidaan päätellä, että ”aivojen voimakeskus” voisi viitata otsachakraan. Seuraava askel on vesiruumiin muuttaminen ilmaruumiiksi. Tätä kuvataan kanteleen muodostamisena eetteriruumiin jaloimmista ja taiteellisimmista kyvyistä: kanteleen pää on aivoissa ja sen kielet kulkevat sydämen kautta (siis chakrojen välille muodostuneen voimakanavan kautta). Kanteletta soittaessaan ihminen tulee Logoksen voiman itsetietoiseksi välittäjäksi.

Uuden testamentin symboliikassa tätä vaihetta kutsutaan kirkastuksen vuoreksi.

Tässä vaiheessa on kaivettu esiin kaksi Sammon juurta eli chakraa, mutta seuraavassa vaiheessa on voitettava *ristiluun, navan, pernan jne., ”juuret”... eetteriset voimakeskukset ja niitä vastaavat... hermokimput*. Rakkauden täytyy elähdyttää eetteriruumiin kaikkia voimakeskuksia käärmätulen avulla; *Kalevalan avaimen* mukaan Pohjolan iso härkä kuvaa kundalinia. Tämän avulla saavutetaan Sampo, joka on valmiiksi muodostettu aurinkoruumis. Sampo kuitenkin pirstoutuu Kalevalassa, koska Kalevalan sankarit vielä taistelivat pahaa vastaan. Vihitty saa samporuumiin takaisin vasta, kun hän voi sanoa: *En enää taistele pimeyden voimia vastaan, vaan rakastan niitä ja kokoan ne itseeni. Tulkoon kaikki paha minun ylitseni ja minun sisääni, että minä voisin sen hyväksi muuttaa...* Tämä toteutui Jeesus Kristuksen elämässä ja ylösnousemuksessa.

Ervast tarkastelee lyhyesti chakroja ja kundalinin heräämistä uudessa liitossa teoksissa *Vihkimyksen polku ennen ja nyt, Eetteriruumis ja Johanneksen evankeliumi*. Ervast mainitsee, että chakroja on kaksitoista, mutta hän kuvailee vain seitsemää chakraa. Hän tuo voimakkaasti esille, että käärmätulta uuden liiton tien kulkija ei saa itse herättää, vaan sen herättää Viisauden Mestari tai Jeesus Kristus *suureksi valoksi, jossa me silloin elämme ja valaisemme*. Kristuksen herättämä käärmätuli saattaa ensin toimintaan sydänchakran ja vähitellen myös toiset chakrat.

Chakrajärjestelmän populaariversio

Leland käy kirjassaan läpi monia henkisyyden opettajia ja parantajia, jotka muokkasivat H. P. Blavatskyn esoteerisista opetuksista alkanutta länsimaista chakrajärjestelmää. Leland pitää nykyisen chakrajärjestelmän syntyä kesällä 1977 ilmestynyttä *Yoga Journal* -lehden artikkelia *Bodymind and the Evolution of Cosmic Consciousness*. Artikkelissa liitettiin sateenkaaren värit chakroiin punaisesta (juurichakra) violettiin (kruunuchakra); myös chakrojen toiminnot esitettiin nykyisin käytetyssä muodossa. On syytä huomauttaa, että itämaisissa ja varhaisen teosofian lähteissä nykyisissä lähteissä esitettyjä chakroiin liittyviä toimintoja ja ominaisuuksia ei juurikaan esiinny.

Yleiseen tietoisuuteen chakrat tulivat vuonna 1990, kun näyttelijä Shirley MacLaine esiintyi *The Tonight Show*'ssa, jota miljoonat amerikkalaiset katsoivat. Siinä hän liitti tarroilla sateenkaaren väriset chakrat skeptisen juontajan vaatteisiin. Tämän jälkeen chakroista ja sateenkaarikehosta kertovien populaarikirjojen ja self help -oppaiden määrä lähti voimakkaaseen kasvuun länsimailla. Chakrojen puhdistamisesta ja avaamisesta on tullut vaihtoehtohoidoissa ja new age -henkisyudessa arkipäivää. Teosofian näkökulmasta näihin pyrkimyksiin voinee suhtautua kriittisesti. Toisaalta lienee niin, että chakrojen availu ei onnistu ainakaan kovin helposti, kuten Kalevala meitä opettaa:

*Ei ole sampo saatavana, kirjokansi tuotavana
pimeästä Pohjolasta, summasta Sariolasta!
Siell' on sampo saatettuna,
kirjokansi kannettuna Pohjolan kivimäkehen,
vaaran vaskisen sisähän
yheksän lukon taäksi;
siihen juuret juurruteltu
yheksän sylen syvähän,
yksi juuri maaemähän,
toinen vesiviertheesen,
kolmas on kotimäkehen.*

Lähteet

Kaikki mainitut Pekka Ervastian teokset on ladattavissa pdf-muodossa sivustolta <http://www.pekkaervast.net/teokset/>.

Leland, Kurt (2016). *Rainbow body. A history of the Western Chakra System from Blavatsky to Brennan*. IBIS Press.

Leland, Kurt (2017). *The Chakras: A Magical Mystery Tour*. Lelandin esitys chakrojen historiasta on katsottavissa täällä: <https://www.youtube.com/watch?v=12IfYlChipM>.

Kristinuskon ja teosofian apologia

Johdanto

Esitykseni perustuu Justin Brierleyn (2017) kristinuskon puolustuskirjaan *Unbelievable?*. Justin Brierley toimii brittiläisen kristillisen radion juontajana. Brierleyn koti oli kristillinen ja hän kävi koko lapsuutensa ajan kirkossa. Hänen suhteensa kristinuskoon muuttui, kun hän 15-vuotiaana sai kokemuksen Jumalan rakkaudesta. Brierley kiinnostui kristinuskon rationaalisista perusteista vasta opiskellessaan Oxfordin yliopistossa, jossa hän tapasi monia uskonnosta kriittisesti ajattelevia ihmisiä. Kriittiset kysymykset horjuttivat hänen uskoaan, mutta hän löysi tasapainon luettuaan C. S. Lewisin¹ kristinuskoa puolustavia kirjoja, joita on julkaistu myös suomeksi.

Brierley juontaa *Unbelievable?*-ohjelmaa, jossa kristityt kohtaavat ateistit niin, että kumpikin osapuoli saa esittää oman kantansa. Välillä ohjelmassa esiintyy eri suuntien kristittyjä, jotka keskustelevat ja joskus väittelevätkin kristillisen opin tulkinnoista. Silloin tällöin ohjelmassa esiintyy myös muiden uskontojen edustajia. Brierleyn tapa juontaa ohjelmaa on miellyttävä: hän kuuntelee ja suhtautuu vieraisiinsa ja heidän mielipiteisiinsä kunnioittavasti ja lähes aina neutraalisti. Ohjelmaa voi helpoiten kuunnella podcast-muodossa². Se on saanut suuren suosion ympäri maailmaa; kuuntelijoina on sekä kristittyjä että ateisteja (ja ainakin yksi ruusuristiläinen teosofi).

Brierley on kirjoittanut työstään kiinnostavan kirjan, jossa hän perustelee, miksi on edelleen kristitty, vaikka on jo vuosien ajan keskustellut kriittisten ateistien kanssa. Kyseessä on apologeettinen kirja eli

1 C. S. Lewis oli mm. Oxfordin yliopiston professori ja Narnia-kirjasarjan kirjoittaja. Hän oli ateisti, joka kääntyi kristinuskoon.

2 <https://www.premierchristianradio.com/Shows/Saturday/Unbelievable>.

kristinuskon järjestelmällinen ja rationaalinen puolustus (sana *apologia* tarkoittaa puolustuspuhetta). Kristinuskon apologetiikkaa pidetään maailmalla tärkeänä, koska sillä on varsinkin Yhdysvalloissa useissa teologisissa tiedekunnissa professuureja. Esitän seuraavassa joitakin Brierleyn esittämiä perusteluja kristinuskon puolesta ja tarkastelen niitä teosofian – erityisesti ruusuristiläisen teosofian – näkökulmasta. Pohdin myös kysymystä, millaista voisi olla teosofian apologia.

Jumala ja maailmankaikkeus

Ateisti ei usko Jumalaan eikä mihinkään yliluonnolliseen; materiaallinen maailmankaikkeus on kaikki mitä on (poikkeuksena on buddhalaisuus, joka on ateistista, mutta sisältää yliluonnollisia uskomuksia³). Kristillinen käsitys on metafyyminen ja teistinen: on olemassa näkymätön todellisuus ja kaikkivaltias, persoonallinen Jumala.

Jumala on kristinuskon mukaan luonut maailmankaikkeuden eli maailma ei ole ollut aina olemassa, eikä se ole syntynyt itsestään. Onko tästä mitään tieteellisiä viitteitä? Ennen alkuräjähdysteoriaa (Big Bang) tieteessä ajateltiin, että maailmankaikkeus on aina ollut olemassa. Nyt tiedämme varsin suurella varmuudella, että havaittavissa oleva maailmankaikkeus on saanut alkunsa hyvin kuumasta ja pienestä alkutilasta (todisteena tästä ovat mm. maailmankaikkeuden laajeneminen ja kosminen mikroaaltosäteily). Kristillisessä tulkinnassa Jumalan on oltava maailmankaikkeuden alkusyynä. Lukijalle ei varmasti tule yllätyksenä, että yleensä fyysikot eivät jaa tällaista käsitystä.

Toinen fysiikkaan liittyvä argumentti liittyy luonnonlakeihin ja luonnonvakioihin: ne vaikuttavat olevan juuri elämälle sopivia. Pienet muutokset tietyissä luonnonvakioissa (esim. painovoiman voimakkuus) tekisivät nykyisen, hiilipohjaiselle elämälle suotuisan maailmankaikkeuden mahdottomaksi. Mikään tunnettu fysiikan laki ei määrittele luonnonvakioiden suuruuksia, vaan ne voisivat periaatteessa saada kaikenlaisia arvoja. Olemmeko olleet vain onnekkaita, että saimme juuri

3 Buddhalaisuus on ateistista siinä mielessä, että se ei tunnusta ikuista Luoja-Jumalaa. Useimmat buddhalaisuuden suuntaukset hyväksyvät jumalolentojen olemassaolon, mutta hekin ovat karman ja kehityksen alaisia.

oikein sovitettut fysikaaliset parametrit? Brierley esittää tuoreen fysiikan nobelistin, Sir Roger Penrosen arvion sille, että fysikaalisten parametrien arvot olisivat sattumalta juuri oikeanlaiset: todennäköisyys tälle on⁴ $1:(10^{10})^{123}$. Kyseessä on todella, *todella* pieni todennäköisyys. On toki aivan mahdollista, että tälle löydetään joskus fysikaalinen selitys. Yksi mahdollinen selitys olisi multiversumi, jossa rinnakkaisia maailman-kaikkeuksia on valtava määrä. Näin kaikki mahdolliset fysiikan lakien sallimat luonnonvakioiden arvojen yhdistelmät voisivat toteutua. Me satumme elämään juuri meille sopivassa maailmankaikkeudessa. Monet huippufysiikot näyttävät uskovan tähän selitykseen.

Kristillisen uskon puolustus on historian saatossa sortunut monta kertaa vetoamiseen ”aukkojen Jumalaan”: koska emme tiedä jotakin, sen täytyy olla Jumalan vaikutusta. Selitys on osoittautunut heikoksi, koska tieteellisen tiedon lisääntyessä Jumalaan viittaavat aukot näyttävät täyttyvän. Suhtaudun jossain määrin epäillen edellä esitettyihin perusteluihin, vaikka Brierleyn esittämät argumentit eivät olekaan suoraviivaista aukkojen Jumalaan vetoamista.

Brierley kysyy, miksi jotakin on ylipäänsä olemassa ja miksi maailmankaikkeutta on mahdollista tutkia matemaattisen fysiikan keinoin. Nämä ovat hyviä kysymyksiä, eikä niille ole esitetty yleisesti hyväksyttyjä vastauksia. Kristityn vastaus on tietenkin Jumala, mutta ateistia tämä vastaus ei luonnollisestikaan tyydytä. Ehkä yllättäen teosofian vastaus on samansuuntainen kuin kristinuskon: maailma on järjestetty kosmos, jonka takana on suuri viisaus. Teosofia ei tunnusta persoonallista Jumalaa, mutta puhuu kylläkin Universaalista Logoksesta. Teosofian mukaan jumala ei ole kaikkivaltias, mutta hän on kaikkiihyvä (Ervast,1990).

Ihmisarvo, moraalinen perusta ja elämän tarkoitus

Brierley pohtii ihmisarvoa ja sen perustelua. Hän kertoo, että 1970-luvun Bogotassa katulapset elivät viemäreissä. Militantit joukot etsivät ja tappoivat heitä, koska katulapsilla ei ollut mitään arvoa. Heidän tappamistaan verrattiin täiden tuhoamiseen. Kristitty, varakas liikemies Jaime Jaramillo perusti kodin lapsille ja pelasti heidät kadulta ja kuolemalta.

4 <https://www.youtube.com/watch?v=IU5-rhhyrag>

Brierley kysyy, miksi (lähes) jokainen voi huomata, että Jaramillo teki oikein ja lasten tappajat väärin. Ateistisesta maailmankuvasta käsin ei ole helppoa perustella, miksi tappajat tekivät *objektiivisesti* katsoen pahaa teon, koska maailmankaikkeudessa ei ateismin mukaan ole, eikä voi olla, mitään absoluuttista moraalialueita. Ateistisen ajattelun mukaan moraalit ja etiikka perustuvat ihmisten välisiin sopimuksiin ja evoluution kehittämisiin taipumuksiin. Brierley tuo esille, että monet ateistit ovat sitoutuneet eettisiin periaatteisiin siitä huolimatta, että heillä ei ole etiikkalleen objektiivista perustelua.

Merkittävä skeptikko ja ateisti Sam Harris on esittänyt kiinnostavan vasta-argumentin: jos hyväksytään lähtökohdaksi tietoisien olentojen hyvinvointi, tieteellä on paljonkin objektiivista sanottavaa etiikan kysymyksiin. Lukija voi Harrisin esittämästä lähtökohdasta päätellä, että hän on saanut vaikutteita buddhalaisesta etiikasta. Ongelmaksi tässäkin jää se, että mikä *naturalistinen* periaate velvoittaisi kaikkia olemaan kiinnostunut tietoisien olentojen hyvinvoinnista.

Brierley tarkastelee YK:n ihmisoikeuksien julistusta, jonka 1. artikla toteaa: ”Kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. Heille on annettu järki ja omatunto, ja heidän on toimittava toisiaan kohtaan veljeyden hengessä.” Brierleyn mukaan tässä esille tuleva ihmisen sisäinen arvo on perusteltavissa vain, jos Jumala on olemassa, koska Jumala on kaiken moraalin ja hyvän perusta. Toisaalta Vanhan testamentin Jumala vaati tappamaan amalekilaiset viimeiseen mieheen, naiseen, lapseen ja karjaeläimeen (1. Sam. 15:3; ks. esim. Tasanen, 2017), mikä heikentää argumenttia kristittyjen Jumalasta moraalin perusteluna.

Teosofiankin mukaan voidaan sanoa, että objektiivinen moraalit tai etiikka edellyttää metafyyssistä periaatetta, joka teosofiassa esiintyy karman lain muodossa. Karman laki osoittaa, että jokaisella teolla, sanalla, ajatuksella ja tunteella on laatunsa mukainen seuraus, joka ennemmin tai myöhemmin palaa ihmiselle takaisin. Tätä kuvataan erinomaisesti pahojen tekojen osalta buddhalaisessa *Dhammapadassa*⁵ (Mietelause 127, s. 30):

5 <https://teosofia.net/e-kirjat/Dhammapada.pdf>

*Ei taivaassa, ei keskellä merta,
eikä vuorten rotkoissa
löydy paikkaa koko maailmassa,
missä voisi vapautua pahojen tekojen seurauksista.*

Karman laki ei kuitenkaan velvoita ihmistä toimimaan hyveellisesti. Syvällisempi moraalinen perustelu onkin löydettävissä ihmisten veljeydestä. Ihmiset – ja kaikki elävät olennot – ovat veljiä keskenään, koska olemme perimmiltään kaikki yhtä: ihmisessä on ikuinen henki, jumalainen Itse, joka on osa Universaalin Logoksen toista aspektia, Kosmistaa Kristusta. Hyvää on opittava tekemään sen itsensä vuoksi, ei palkkion (esim. hyvän karman) toivossa tai mistään muustakaan itsekkästä syystä. Näinhän myös kristityt ajattelevat.

Kysymys elämän tarkoituksesta kietoutuu edellisiin pohdintoihin. Ateistisesta näkökulmasta elämällä ei ole mitään syvempää tarkoitusta. Evoluutiobiologi ja johtava ateisti Richard Dawkins esittää asian karusti⁶ (käännös AS): ”...pohjimmiltaan [maailmankaikkeudessa] ei ole suunnitelmaa, tarkoitusta, hyvää eikä pahaa, on vain säälimätön välinpitämättömyys”. Toki tästä huolimatta ateisti voi löytää omalle elämälleen subjektiivisen tarkoituksen. Brierley esittää, että kristitylle elämän tarkoitus näyttäytyy osallisuutena Kristuksen elämästä ja ylösnousemuksesta. Tämä uusi elämä ei ala kuolemanjälkeisessä elämässä, vaan se alkaa jo tässä elämässä.

Brierleyn edustama kristinuskon tulkinta on ruusuristiläisestä näkökulmasta varsin myönteistä, mutta siinä ei tule selvästi esiin kristillisen elämän prosessiluonne, joka ilmenee luterilaisuuden opissa pyhityksen asteista ja ortodoksisessa kilvoitteluelämässä. Ortodoksisuudessa ajatellaan, että elämän tarkoitus on kasvaa Jumalan kuvasta Jumalan kaltaisuuteen. Tämä edellyttää ihmisen aktiivista ponnistelua, jota ruusuristiläiset kutsuvat puhdistuksen tieksi. Toisaalta ortodoksisessa kirkossa saatetaan ajatella, että tie kuvasta kaltaisuuteen voi tapahtua vain kirkon sisällä ja yhteydessä. Tästä on mielenkiintoinen Valamon munkki

6 <https://www.goodreads.com/quotes/22201-the-total-amount-of-suffering-per-year-in-the-natural>

Isä Antonin pohdinta kirjassa *Hiljaisuus ja huuto* (Anttila-Markkanen, 1985, s. 36–37):

– *Minun on pakko kysyä, kuinka ainoastaan meidän kirkkomme yksin on oikeauskoinen, kun muiden uskontojen ihmisissä on ilmiselviä havaintonäytteitä enkelimäisestä hyvydestä. Täällä [Valamossa] kävi kaksi buddhalaista. Lempeitä, nöyriä, puhdas-katseisia. Kuinka vääräuskoisuus tai epäjumala voisi palvelijois-
saan sellaista hengen puhtautta säteillä?*

Tähän Anttila-Markkanen vastaa ajatuksissaan: ”Se säteily heijastuu uskontojen rajoista välittämättä kaikista Jumalaan suuntautuneista kasvoista”. Tässä ilmenee ajatus, jota teosofia tahtoo korostaa: Totuus on uskontoja korkeampi.

Jeesuksen elämästä ja ylösnousemuksesta

Brierley tarkastelee kolmea (ei-kristillistä) käsitystä Jeesuksesta: Jeesus guruna, Jeesus kapinallisena ja Jeesus aviomiehenä. Näistä kolmesta vain Jeesus guruna on tämän esityksen kannalta kiinnostava. Brierley tarkastelee lyhyesti Deepak Chopran kirjaa *Jesus: A Story of Enlightenment*, jossa Chopra kirjoittaa ajasta Jeesuksen elämässä, josta Raamattu ei kerro mitään (”kadonneet vuodet”). Chopra tulkitsee Jeesuksen elämää itämaisen mystiikan viitekehyksestä käsin ja esittää, että Jeesus saavutti Jumala-tietoisuuden, ykseyden Jumalan kanssa, minkä jälkeen hänestä tuli henkinen opettaja eli guru. Kyseessä on Brierleyn lainaaman arkeologian asiantuntijan mukaan Jeesuksen New Age -versio, joka on kyllä yhteensopiva gnostilaisen Jeesus-kuvan kanssa, mutta hyvin vieras ensimmäisen vuosisadan juutalaiselle kulttuurille ja klassiselle kristinuskolle.

Mikä on ruusuristiläinen eli Pekka Ervastian tulkinta Jeesuksesta? Se on Brierleyn edustaman kristinuskon näkökulmasta gnostilainen tulkinta. Pekka Ervastian mukaan Jeesus oli ensimmäinen ihminen, jossa Kristus tuli täysin eläväksi. Hän toi Kosmisen Kristuksen maapallon auraan lähelle kaikkia ihmisiä (myös Rudolf Steiner esitti asian likimain samalla tavalla). Tämän jälkeen on ollut mahdollista saavuttaa

korkeamman minän kristustietoisuus päivätajunnassa, kun se aikaisemmin oli mahdollista vain näkymättömässä maailmassa.

Apostoli Paavali toi hyvin selvästi esille, että ilman Jeesuksen ylösnousemusta ei olisi kristinuskoa. Brierley tuo esille seikkoja, jotka antavat tukea tai ovat yhteensopivia sen kanssa, että Jeesuksen ylösnousemus ristiinnaulitsemisen ja hautaamisen jälkeen olisi tosiasia. Tällaisia seikkoja ovat mm. ristiinnaulitsemisen historiallisuus, Jeesuksen seuraajien – nimenomaan naisten – löytämä tyhjä hauta ja opetuslasten kohtaaminen ylösnoussheen Jeesuksen kanssa. Brierley tarkastelee myös mahdollisia selityksiä, jotka haastavat ylösnousemustulkinnan (esim. Jeesuksen seuraajat menivätkin väärään hautaan). Käsittääkseni teosofiassa Jeesuksen ylösnousemus tulkitaan allegorisesti, kun taas Ervastian ja Steinerin opetuksissa ylösnousemusta pidetään realistisena tapahtumana, joka muutti ihmiskunnan henkistä historiaa. Toki näiden henkisten opettajien tulkinta ylösnousemuksen merkityksestä poikkeaa klassisen kristinuskon tulkinnoista.

Taivas ja helvetti

Klassisen kristinuskon mukaan uskovat pääsevät taivaaseen ja uskosta osattomat joutuvat ikuiseen kärsimyshelvettiin, täysin riippumatta heidän elämästään tai luonteestaan. Brierley hylkää kummankin tulkinnan epäraamatullisena käsityksenä. Hän ajattelee, että taivas merkitsee elämistä taivasten valtakunnassa, jossa Jeesus on kuninkaana. Tällä Brierley ilmeisesti viittaa tuomiopäivän jälkeiseen aikaan, koska hän käyttää taivaasta ilmaisua ”renewed creation”, joka merkitsee ”uudistettua luomista”. Jos tulkitsen Brierleyä oikein, kyseessä ei ole kuolemanjälkeinen taivastila. Entä mitä tapahtuu ei-uskville? Brierley ei usko helvettiin em. merkityksessä, vaan ne, jotka eivät tahdo elää taivasten valtakunnan kuninkaan alaisuudessa, kohtaavat annihilaation eli heidän olemassalonsa lakkaa. Tämä on paljon armollisempi näkemys kuin perinteinen helvettikäsitys. Jotkut tutkijat ovat esittäneet, että Jeesus ja Paavali olisivat olleet annihilaatio-opin kannalla (esim. Ehrman, 2020).

Teosofian kanta taivaaseen ja helvettiin on täysin erilainen kuin Brierleyn tai klassisen kristinuskon: ikuista helvettiä ei ole olemassa,

eikä ihmisessä oleva kuolematon henki voi tuhoutua. Ihminen kehittyy jälleensyntymästä toiseen kohti täydellistä ihmistä, jota teosofiassa kutsutaan Mestariksi ja esoteerisessa kristinuskossa kristusihmiseksi. Taivasten valtakunta on jokaisen siitä osalliseksi päässeän ihmisen taivassuunnassa. Se on ikuista elämää, joka ei riipu siitä, onko ihminen maan päällä tai näkymättömässä maailmassa.

Teosofian apologia

Teosofia oli Suomessa Ervastian elinaikana yllättävän hyvin esillä kulttuurissa ja lehdistössä. Monet sen ajan merkittävät taiteilijat saivat teosofiasta inspiraatiota, kuten tulee esille tämän kirjan ensimmäisessä kirjoituksessa. Teosofia on ollut Suomessa pitkään poissa kulttuurin valtavirrasta, mutta nyt on nähtävissä teosofian uusi tuleminen tiedeyhteisön kiinnostuksen heräämisen myötä. Tilanne on siten muuttunut teosofialle suotuisampaan suuntaan: joitakin vuosikymmeniä sitten esimerkiksi Eino Leinon yhteyksiä teosofiaan ja Ervastiin ei tuotu kirjallisuuden tutkimuksessa esille, kuten Gullman (1990) tutkimuksessaan osoittaa. Kenties aika olisi nyt kypsä teosofian apologialle.

Millaista olisi teosofian apologia eli puolustuspuhe? Ensiksi olisi tärkeää katsoa kriittisesti, mitkä modernin teosofian opit ovat aikaan sidottuja ja mitkä todella edustavat ikuista viisautta. Esimerkiksi varhaisen teosofian tieteelliset lausunnot ovat monelta osin virheellisiä tai vanhentuneita (Savinainen, 2019). Toinen tärkeä seikka on kieli: teosofian käsitteet ovat yli sata vuotta vanhoja, eivätkä ne avaudu helposti. Tämän vuoksi tarvitaan teosofian esittämistä nykyaikaisella kielellä. Tästä on kyllä olemassa teosofisessa kirjallisuudessa lupaavia esimerkkejä: Suomessa Mauri Lehtovirran *Jeesuksen jooga* (2009), Yhdysvalloissa Edward Abdillin *The Secret Gateway* (2005) ja Englannissa Tim Wyattin *Cycles of Eternity* (2016).

Teosofialla on paljon annettavaa nykyajan ihmiselle. Teosofian esittämä positiivinen tulkinta jälleensyntymisestä ja karman laista on hyvin tärkeä ja aina ajankohtainen (nämä opit ovatkin löytäneet tiensä ihmisten ajatteluun muodossa tai toisessa ainakin länsimaissa). Jos jälleensyntyminen on totta, moni ihmiselämän kysymys saa vastauksen,

joka poikkeaa voimakkaasti ateistisen maailmankatsomuksen ja kristinuskon opetuksista.

Pidän myös kysymystä kuolemanjälkeisestä elämästä tärkeänä: mikä ihmistä todella odottaa kuoleman jälkeen? Ateisti vastaisi, että ei mikään ja toisaalta kristillinen kanta tuli jo edellä esille. On hyvin kiinnostavaa, että sekä jälleensyntymisestä että kuoleman prosessista on olemassa tieteellisesti kerättyä empiiristä näyttöä lasten jälleensyntymismuistojen ja kuolemanrajakokemusten osalta. Näihin liittyvät havainnot ovat suurelta osin teosofisten opetusten kanssa yhteensopivia. Ervastian esittämä näkemys kuolemanjälkeisestä elämästä tulee esille esimerkiksi teoksessa Marjanen ym. (2021). On syytä mainita, että kuolemaa koskevien teosofisten tiedonantojen ajatellaan perustuvan henkiseen havaintoon, joten ne edustavat tietynlaista empiiristä tietoa; on tietysti eri asia, hyväksyykö lukija tämän väitteen.

Teosofia tarjoaa maailmankatsomuksen, joka näkee eri uskonnot saman puun oksina ja kaikki ihmiset veljinä riippumatta mistään erotavista tekijöistä. Tämä on maailmaa yhdistävä visio, joka on hyvin yhteensopiva YK:n ihmisoikeuksien julistuksen kanssa (kenties tämä julistus oli jossain määrin teosofian inspiroima). Teosofian apologia sisältää ihanteen, jonka moni voi maailmankatsomuksestaan riippumatta tunnistaa oikeaksi. Teosofia nimittäin esittää ihmiselämälle ylevän päämäärän: kasvaa viisaudessa, tiedossa ja myötätunnossa täyden ihmisen mittaan, niin että voisi tulla ihmiskunnan palvelijaksi.

Lähteet

- Anttila-Markkanen, Sirkka (1985). *Hiljaisuus ja huuto. Lehtiä Valamon päiväkirjasta*. Kirjapaja, Helsinki.
- Brierley, Justin (2017). *Unbelievable? Why, after ten years of talking with atheists, I'm still a Christian*. Society for Promoting Christian Communications.
- Ehrman, Bart (2020). *Heaven and hell. A history of the afterlife*. Simon & Schuster.
- Ervast, Pekka (1990). *Uusi jumala*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry.
- Gullman, Erik (1990). *Kansallishengen inspiraatioita Ervastista Leinoon*. Pro gradu -työ, Joensuun yliopisto 1990. Ihmisyyden tunnustajien julkaisuja n:o 17. Vilppula 1991.

- Marjanen, Jouni, Savinainen Antti ja Sorvali Jouko (2021). *Kuolema ja kuolemanjälkeinen elämä. Otteita Pekka Ervastian esitelmistä ja kirjoituksista*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry.
- Savinainen, Antti (2019). Tieteen ja teosofian rajapinta – kriittisiä huomioita ja kohtaamisia. *Ruusu-Risti* 2/2019, s. 10–17.
- Taskinen, Tiia-Riitta (2017). ”Älä sääli heitä vaan tapa kaikki”. *Selityksiä käskylle tuhota amalekilaiset (1. Sam. 15:3)*. Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Teologian osasto, Pro gradu -tutkielma. Saatavilla internetistä osoitteesta <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/19225>.

II Elämää kuoleman jälkeen

Kuolemanjälkeisen elämän historia

Johdanto

Bart D. Ehrman (s. 1955) on arvostettu Uuden testamentin tutkija, joka työskentelee professorina Pohjois-Carolinan yliopistossa. Hän on tuottelias tutkija, joka on tieteellisten artikkelien lisäksi julkaissut useita suurelle yleisölle suunnattuja kirjoja (osa näistä on ollut New York Timesin bestsellerlistalla). Ehrman on kriittinen Raamatun tutkija, jonka teokset haastavat monet perinteisen kristinuskon käsitykset. Hän oli nuorena fundamentalistikristitty, joka kuitenkin yliopisto-opintojensa myötä joutui toteamaan monet uskomuksensa kestäättömiksi. Lopulta pahan ja kärsimyksen eli teodekian ongelman vakava pohtiminen sai hänet luopumaan kristinuskosta. Nykyään hän määrittelee itsensä ateistiksi (koska ei usko Jumalaan) ja agnostikoksi (koska ei tiedä, onko Jumala olemassa vai ei). Mainittakoon vielä, että Ehrman on jo vuosia kirjoittanut blogia (<https://ehrmanblog.org>), jossa hän käsittelee kristinuskon historian kysymyksiä yleistajuisesti. Blogin jäsenyys on maksullinen; kaikki syntyneet tulot menevät hyväntekeväisyyteen kodittomien ja nälkää näkevien auttamiseksi Yhdysvalloissa.

Ehrman (2020) on kirjoittanut kiinnostavan kirjan siitä, miten nykyisen kristinuskon käsitys taivaasta ja helvetistä on syntynyt. Olisi ehkä syytä puhua monikossa käsityksistä taivaasta ja helvetistä, koska kirkkokuntien opetuksissa on eroavaisuuksia, joskus varsin suuriakin. Yleisin käsitys lienee kuitenkin, että ihmisellä on vain kaksi mahdollista päämäärää: ikuinen taivas tai kadotus, joka voi joidenkin kirkkokuntien tulkinnassa tarkoittaa ikuista kärsimystä helvetissä.¹ Mihin nämä

¹ Aiheesta tehtiin Åbo Akademiassa teologian väitöskirja vuonna 2014 (<https://www.doria.fi/handle/10024/96934>). Sen mukaan ikuinen piinahelvetti on täysin yhteensopiva Jumalan rakkauden kanssa.

käsitykset perustuvat? Opettiko Jeesus itse tai kenties apostoli Paavali näin? Näihin kysymyksiin Ehrman hakee parhaiten perusteltua historiallista vastausta. Ehrmanin kirja ohittaa Idän uskontojen käsitykset (ilmeisesti) siksi, että ne eivät ole vaikuttaneet kristinuskon opetukseen taivaasta ja helvetistä. Esitän ensin Ehrmanin esille tuomia seikkoja, minkä jälkeen tarkastelen aihepiiriä teosofian näkökulmasta.

Antiikin käsityksiä

Homeroksen Ilias ja Odyssia kirjoitettiin kahdeksannella tai seitsemännellä vuosisadalla ennen ajanlaskun alkua. Runoteos käsittelee myös kuolemaa, joka on peruuttamaton tapahtuma, kuten Akhilleus runossa todistaa (Ilias, Yhdeksäs laulu, s. 167):

*Ihmisen sielua etp' ota kiinni,
et saavuta, et voi taas palauttaa,
konsa se hampailt' ilmahan haihtuu*

Kun ihminen lakkaa hengittämästä, elämän henkäys tai sielu (*psyche*) poistuu, eikä koskaan palaa. Sielu menee manalaan, jossa sielulla on muoto, mutta ei ihmiselämän sisältöä. Manalassa ei tapahdu mitään, eikä sielu koe siellä onnea tai kärsimystä. Oikeastaan sielu on pelkkä varjo (*eidolon*) menneestä ihmisestä. Kaikki tämä paljastuu, kun Odysseus menee Kuoleman Taloon hakemaan neuvoa kuuluisalta profeetalta, Teiresiakselta. Neuvot kuolleen profeetan tapaamiseen Odysseus saa Kirke-noidalta. Hän uhraa Kirken neuvomassa paikassa eläimen, mikä vetää puoleensa kuolleiden sieluja. Myös Teiresias saapuu paikalle ja sanoo, että ”kuolleiden valtakunta on iloton paikka”. Sielut ovat voimattomia, eivätkä ne tiedä mitään maanpäällisestä elämästä. Toisaalta on paradoksaalista, että sielut eivät ole kuolemattomia, mikä on vain jumalten etuoikeus. Odysseus tapaa Akhilleuksen, jota kreikkalaiset suuresti kunnioittavat ja pitävät jumalana. Akhilleus vastaa karusti haluavansa ”mielummin elää orjana maan päällä kuin virua Haadeksessa varjojen herrana” (Odyssia, Kirja 11; suomenkielinen lainaus teoksesta Sarsila, 2013, 110).

Tämä on lähes kaikkien kuolleiden osa muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Herkuleksen äiti oli kuolevainen, mutta isä oli Zeus-jumala. Herkuleksen kuolemanjälkeinen elämäkin on kaksinainen: kuolevainen minuus jakaa varjoelämän muiden kuolevaisten kanssa, mutta hänen todellinen olemuksensa juhlii taivaallisissa pidoissa. Kuningas Menelaos puolestaan elää onnellista elämää *Elysionin kentillä*, koska hän oli vaimonsa Helenan kautta sukua jumalille. Homeroksen Elysionin kentät eivät kuitenkaan sijaitse taivaassa, vaan maan päällä. Niille, joita ei ole haudattu asianmukaisin menoin, on varattu manalaa pahempi kohtalo: he viettävät ikuisuuden maan ja manalan välissä, ei-kenenkään-maalla. He eivät kuitenkaan koe ikuista piinaa, jota saavat Odysseuksen mukaan kokea vain kolme olentoa. Yksi heistä on Sisyfos, joka on tuomittu ikuisesti vierittämään kiveä edestakaisin.

Vergiliuksen Aeneis-runoelma (ilmestyi 19 eaa.) on tavallaan jatkoa Homeroksen Iliaalle ja Odysseukselle. Aeneas saa ohjeet Sibyllalta, kuinka Styx-virta manalaan on mahdollista ylittää. He pääsevät helvetin kolmipäisen vahtikoiran, Kerberoksen, ohitse. Aeneas ja Sibylla tulevat tien risteykseen, jossa oikeanpuoleinen tie vie Elysioniin, ikuisen onnen paikkaan ja vasemmanpuoleinen tie vie kauhun paikkaan, Tartarokseen. Siellä oikeamielinen tuomari Rhadamanthys pakottaa kaikki paljastamaan salatutkin rikkomukset. Jokaista rikosta vastaa tietty rangaistus. Tässä on merkittävä ero Homeroksen esitykseen: Vergiliuksen mukaan kuolemanjälkeisessä elämässä sielu saa joko palkinnon tai rangaistuksen, kun taas Homeroksen mukaan melkein kaikilla oli sama kohtalo riippumatta eletyn elämän luonteesta. Toinen merkittävä ero on siinä, että Vergiliuksen mukaan useimmat manalan sielut syntyvät maan päälle uudestaan. Tämä on mahdollista sen jälkeen, kun sielut ovat maksaneet elämän aikana tehdyistä synneistä. Sen jälkeen sielut saavat juoda Lethe-joesta, minkä jälkeen he unohtavat kaikki aikaisemmat kokemuksensa ja saavat syntyä uudelleen. Vergiliuksen mukaan inkarnaatioiden välinen aika on tuhat vuotta. Toki on huomattava, että sekä Homeroksen että Vergiliuksen teokset ovat vertauskuvallisia runokokoelmia, eivät realistisia esityksiä kuolemanjälkeisestä elämästä.

Teosofisesta näkökulmasta on kiinnostavaa todeta, että Aeneas näkee manalan matkallaan kynnyksenvarrijan² (Päivö ja Teivas Oksalan suomenno, 1999, s. 146):

*Näetkös, mikä vartija istuu
sen [kirskuvan portin] edustalla
ja millainen kuvatus sitä vahtii.*

Platon (427–347 eaa.) kirjoittaa teoksissaan kuolemasta. Sokrateen suulla Platon kertoo, että kuolemassa ikuinen sielu jättää ruumiin, joka on vain sielun varjo ja kumppani. Sielu on todellinen ihminen toisin kuin Homeroksella. Platon esittää kuolemanjälkeisen elämän myytteinä, jotka kuitenkin välittävät syvempiä totuuksia. Teoksessa *Faidon* (Sielusta) Sokrates luokittelee erilaisten ihmisten kuolemanjälkeistä elämää. Neutraalin elämän (ei kovin hyveellinen, mutta ei pahakaan) eläneet menevät puhdistuksen tilaan, jossa he saavat pahoista teoistaan rangaistuksen ja hyvistä teoistaan palkinnon. Suurten syntien tekijät, kuten murhaajat, joutuvat Tartarokseen, eivätkä pääse sieltä koskaan pois. Pienempien syntien tekijät joutuvat hekin Tartarokseen määrääjäksi. He vetoavat niihin, joille he tekivät pahaa. Jos ja kun he saavat näiltä luvan, he pääsevät vapaaksi. Hyveellistä elämää viettäneet pääsevät puhtaaseen valtakuntaan. Tosin tämän jälkeen Platon antaa Sokrateen todeta, että järkevä henkilö ei vaadi, että asiat ovat juuri esitetyllä tavalla. Myytin tarkoituksena on kannustaa hyveelliseen elämään.

Platon kertoo *Valtio*-dialogissaan sotilas Er’in tarinan, joka lienee ensimmäinen kirjallinen kuolemanraajakokemus. Er’in kertomuksessa tulee esille myös jälleensyntymisoppi. Takaisin elämään selvinnyt Er kertoo kuoleman jälkeen odottavasta tuomiosta. Jokainen rikkomus aiheuttaa kymmenkertaisen rangaistuksen, mutta puhtaiden sielujen

2 H. P. Blavatskyn mukaan kynnyksenvarrijan on kuolleen paheellisen ihmisen jäännös astraalitasolla. Pekka Ervast esittää Jeesuksen salakoulu -teoksessa, että kynnyksenvarrijan on eläin ihmisessä, himoelementaali, joka aiheuttaa ihmiselle kiusauksia ja pyrkii estämään häntä puhdistuksen tiellä. Rudolf Steiner puolestaan esittää Henkisen tiedon tie -teoksessa, että kynnyksenvarrijan on muodostunut menneiden elämien hyvistä ja huonoista puolista, jotka ovat kietoutuneina ihmisen olemukseen siihen saakka, kunnes hän kykenee kohtaamaan kynnyksenvarrijan.

hyvät teot saavat palkintonsa. Pahimmat syntiset joutuvat Tartarokseen, josta he eivät pääse tuhannessa vuodessakaan. Puhdistuksen jälkeen sielut pääsevät eteenpäin, ja he syntyvät uudelleen maan päälle joko ihmisinä tai eläiminä. Jokainen juo unohduksen joesta ennen uutta inkarnaatiota. Ehrman toteaa, että Platonin esittämä käsitys kuolemanjälkeisestä rangaistuksesta ja palkkiosta esiintyy lukuisissa antiikin Kreikan ja Rooman kirjoituksissa, joten on todennäköistä, että monet sen ajan ihmiset ajattelivat sen suuntaisesti. Toisaalta muutamat filosofit olivat skeptisiä kuolemanjälkeisen elämän suhteen; merkittävimmat näistä olivat Epikuros (341–270 eaa.) ja hänen myöhempi seuraajansa Lucretius (noin 98–55 eaa.)

Kuolema Vanhassa testamentissa ja Jeesuksen opetuksissa

Muinaiset heprealaiset eivät uskoneet sielun kuolemattomuuteen. Heidän ihmiskäsityksensä ei ollut dualistinen, niin kuin kreikkalaisilla. Heprealaisten käyttämä käsite *nepnesh* tarkoittaa elämän voimaa, elämää tai hengitystä. Se ei voi jättää kehoa sielun mielessä; kun hengitys lakkaa, kehosta tulee kuollutta materiaa. Ihmisen lopullinen paikka on Sheol, joka ei tarkoita helvettiä, vaikka se niin joskus käännetään; Ehrman esittää, että termi viittaa hautaan. Vanhassa testamentissa ei ole kuoleman jälkeistä taivasta tai helvettiä, palkintoa tai rangaistusta. Elämä on täällä maan päällä ja mitään muuta ei ole.

Vanha testamentti ei ole kuitenkaan kaikissa kuolemaan liittyvisä esityksissään yksimielinen. Vanha testamentti kieltää yhteydenotot kuolleisiin meedioiden välityksellä. Tämä edellyttää käsitystä jonkinlaisesta kuolemanjälkeisestä olemassaolosta. Vanhan testamentin selkein tapaus on profeetta Samuel, jonka Endorin meedio manaa kuningas Saulin pyynnöstä (1 Samuel 28). Samuel on tästä hyvin harmissaan, koska hänen lepoansa on häiritty. Ehrman esittää tulkinnan, jonka mukaan Samuel olisi väliaikaisesti herätetty paikalle, mutta hänellä ei muutoin olisi ollut tietoista kuolemanjälkeistä elämää.

Ajan myötä juutalaiset ajattelijat alkoivat uskoa kuolemanjälkeisen elämän mahdollisuuteen. He eivät kuitenkaan uskoneet taivaaseen ja

helvettiin, vaan heidän kuolemanjälkeisen elämän toivonsa perustui ruumiilliseen ylösnousemukseen ja Jumalan valtakunnan tulemiseen maan päälle. Jumala tuhoaa kaikki vihollisensa, minkä jälkeen ylösnousseet elävät maan päällä täydellisessä, ikuisessa utopiassa. Ylösnousemus koskee myös pahoja ihmisiä, mutta heidät sen jälkeen joko tuhotaan tai piinataan ruumiillisesti. Kreikkalaisessa ajattelussa sielu oli kuolematon, mutta juutalaisessa ylösnousemusajattelussa Jumala *tekee* ihmisen kuolemattomaksi. Ehrman kuitenkin tuo esiin, että juutalaisten keskuudessa oli myös niitä, jotka uskoivat sielun kuolemattomuuteen.

Ehrman toteaa, että nykyisistä kristityistä vain harvat ovat perillä siitä, mikä oli Jeesuksen käsitys kuolemanjälkeisestä elämästä. Kriitisten tutkijoiden näkökulmasta ongelmana on selvittää, mitkä Uuden testamentin kirjoitukset todennäköisesti palautuvat Jeesuksen sanoihin. Tutkijat ovat kehittäneet tätä varten erilaisia kriteerejä: yksi ilmeinen kriteeri, jota muuallakin historian tutkimuksessa käytetään, on toisistaan riippumattomat lähteet.

Jeesuksen ajan juutalaiset ajattelivat yleisesti, että maailma on pahojen voimien vallassa ja että Jumala korjaisi pian tämän ikävän asiantilan tuhoamalla vihollisensa. Tutkijoiden konsensuksen mukaan myös Jeesuksella oli tämä apokalyptinen käsitys, kuten vanhimman evankeliumin alkuosasta käy ilmi: ”Aika on täyttynyt, Jumalan valtakunta on tullut lähelle. Kääntykää ja uskokaa hyvä sanoma!” (Markus 1:15) Vaikuttaa siltä, että Jeesus itse uskoi Jumalan valtakunnan tulevan pian maan päälle: ”Totisesti: tämä sukupolvi ei katoa ennen kuin kaikki tämä tapahtuu.” (Markus 13:20). Jeesus ei Ehrmanin tulkinnan mukaan opettanut, että ihminen joutuu kuollessaan joko taivaaseen tai helvettiin. Sen sijaan hän opetti tuomiopäivän läheisyyttä ja synnintekijöiden anihilaatiota eli tuhoutumista; ei siis tietoista kärsimystä helvetin tulella. Ylösnousseet uskolliset puolestaan elävät autuasta elämää maailmassa, jossa ei ole jälkeäkään pahasta.

Ehrmanin käyttämän englanninkielisen tekstin ja suomalaisen Raamatun käännöksen välillä on merkittävä ero. Suomalainen Raamatun käännös vuodelta 1992 sanoo: ”Älkää pelätkö niitä, jotka tappavat

ruumiin mutta eivät kykene tappamaan sielua. Pelätkää sen sijaan häntä, joka voi sekä sielun että ruumiin hukuttaa helvettiin.” (Matteus 10:28), kun taas Ehrmanin käyttämä versio sanoo [käännös AS]: ”...Pelätkää häntä, joka voi tuhota [*annihilate*] sekä sielun että ruumiin Gehennassa”. Käännös toki edellyttää aina tulkintaa; tässä näyttää siltä, että suomalaista käännöskomitean käännöstä on ohjannut tietty teologinen käsitys. Ehrmanin mielestä Gehennaa ei voi kääntää helvetiksi.

Ehrman tarkastelee kohtaa, jonka hän ajattelee palautuvan Jeesuksen sanoihin: ”Ja niin he lähtevät, toiset iankaikkiseen rangaistukseen, mutta vanhurskaat iankaikkiseen elämään.” (Matteus 25:46) Tämä näyttäisi viittaavan ikuiseen helvetin tuleen? Ehrman kiinnittää huomiota lauseparin kontrastiin: iankaikkisen elämän vastapuoli ei ole ikuinen kärsimys, vaan ikuinen kuolema. Kyseessä on rangaistus, joka ei koskaan lakkaa, mutta siihen ei liity kärsimystä. Toisaalta Jeesus sanoo myös: ”Menkää pois minun luotani, te kirotut, ikuiseen tuleen, joka on varattu Saatanalle ja hänen enkeleilleen”. (Matteus 25:41) Tähän Ehrman huomauttaa, että väärintekijä ei kärsi tuleessa ikuisesti, vaikka itse tuli onkin Jeesuksen opetuksessa ikuinen.

Kristittyjen tulkintoja kuolemanjälkeisestä elämästä

Paavalin merkitystä kristinuskon muotoutumiselle tuskin voidaan liioitella. Uudessa testamentissa on kolmetoista Paavalin nimissä olevaa kirjettä, mutta näistä kriittinen tutkimus pitää Paavalin kirjoittamana vain seitsemää. Paavali tulkitsi, että pelastus oli saavutettavissa vain Kristuksen kuoleman ja ylösnousemuksen kautta. Jumalan tuomio on vältettävissä vain, jos ihminen uskoo Kristukseen, joka kuoli maailman syntien puolesta. Ehrman huomauttaa, että tämä ei ole sama sanoma kuin Jeesuksella, joka julisti Jumalan valtakunnan läheisyyttä ja rakkautta lähimmäisiä kohtaan. Ehrman tuo kyllä esille, että tutkijoilla on opetusten erosta erilaisia käsityksiä.

Paavalin mukaan Jumala tulee tuomitsemaan ihmiset, ja osa ihmisistä ei pelastu. Hyvä elämä ei pelasta ihmistä, koska kukaan ei Paavalin mukaan ole synnitön. Ylösnousemus odottaa Jeesuksen seuraajia, ja

he saavat kirkastetut ylösousemusruumiit. Paavalin mukaan ikuinen elämä ei ole elämää henkenä taivaassa, vaan elämää kirkastetussa ruumiissa (1 Kor. 15: 51–53):

Nyt ilmoitan teille salaisuuden: Me emme kaikki kuole, mutta kaikki me muutamme, yhtäkkiä, silmänräpäyksessä, viimeisen pasuunan soidessa. Pasuuna soi, ja kuolleet herätetään katoamattomina ja me muut muutamme. Tämän katoavan on näet pukeuttava katoamattomuuteen ja kuolevaisen kuolemattomuuteen.

Ylösousemusta edeltää kuitenkin välitila. Uskovat, jotka kuolevat ennen ylösousemuksen päivää viettävät välitilan Kristuksen läheisyydessä. Entä ne, jotka eivät usko? Paavali uskoo Jumalan vihaan, joka tulee erityisen selvästi esille viimeisellä tuomiolla. Uskosta osattomat kokevat *äkillisen tuhon* (englanniksi ”sudden destruction”, suomalaisen Raamatun käännöksen mukaan ”silloin yllättää heidät yhtäkkiä turmio”, 1 Tess. 5:3). Ehrman tulkitsee, että myös Paavali uskoo Jeesuksen tavoin tuomiopäivänä tapahtuvaan pahojen tuhoon eli annihilaatioon. Ehrman esittää tulkinnan tueksi myös muita Paavalin kirjeiden kohtia.

Useimmat kristityt eivät kuitenkaan usko pahojen tai uskosta osattomien annihilaatioon, vaikka se Ehrmanin tulkinnan mukaan on sekä Jeesuksen että Paavalin opetus. Jumalan valtakunta ei tullutkaan kuten ensimmäiset kristityt odottivat. Niinpä myöhemmät kristityt ajattelivat, että he olivat ymmärtäneet Jeesuksen alkuperäisiä opetuksia väärin, ja muuttivat tulkintaansa. Evankeliumit kirjoitettiin 40–60 vuotta Jeesuksen kuoleman jälkeen, jolloin oli jo selvää, ettei apokalyptinen tuomiopäivä ollut tullut. Ehrmanin mukaan evankeliumien kirjoittajat muokkasivat esitystään yhteensopivaksi uuden tulkinnan kanssa. Jumalan valtakunta muuttui tuonpuoleiseksi asiaksi, jonne ihminen pääsi kuolemansa jälkeen. Tästä sai alkunsa nykyisten kristittyjen käsitys taivaasta ja helvetistä.

Ehrman tarkastelee Jeesuksen kertomusta rikkaasta miehestä ja Lasaruksesta. Siinä on selvästi nähtävissä, että kuolemanjälkeisessä elämässä on sekä palkkio että rangaistus. Rikas mies on vaivan paikassa, ja

Lasarus puolestaan hyvissä oloissa ”Aabrahamin helmassa”. Kummankin kohtalo vaikuttaa kertomuksessa lopulliselta. Toisaalta kyseessä on selvästi vertaus, jota ei ole tarkoitettu tulkittavaksi kirjaimellisesti.³

Ehrman ei pidä kertomusta rikkaasta miehestä ja Lasaruksesta autenttisina Jeesuksen sanoina. Ehrman pitää epähistoriallisena sitä, että Jeesus olisi kertomuksessa viitannut myöhempien kristittyjen ylösnousemususkoon (uskovalle Raamatun lukijalle tässä ei ole tietysti mitään ongelmaa): ”Mutta Abraham sanoi: ’Jos he eivät kuuntele Moosesta ja profeettoja, ei heitä saada uskomaan, vaikka joku nousisi kuolleista.’” (Luukas 15:31). Ehrman huomauttaa, että kertomus esiintyy ainoastaan Luukaksella. Ehrman pitää juuri tätä vertausta kristillisen taivas- ja helvettiopin lähtökohtana ja perustana. Ehrmanin mukaan muut Uuden testamentin kirjoitukset eivät tue käsitystä ikuisesta taivaasta ja ikuisen kärsimyksen helvetistä, ei edes Ilmestyskirja.

Tertullianus (noin 150–230) esittää välitilaopin teoksessaan *De anima* (Sielusta). Kuolemassa sielu erkaantuu ruumiista ja erilaiset sielut menevät erilaisiin paikkoihin. Vain kristittyjen marttyyrien sielut pääsevät välittömästi paratiisiin. Kaikki muut, sekä hyvät että pahat, menevät Haadekseen, joka sijaitsee maan alla. Haadeksessa on kaksi osastoa, joissa oikeamieliset sielut saavat väliaikaisen palkinnon ja pahoja rangaistaan. Jako muuttuu pysyväksi kuolleiden ylösnousemuksen jälkeen niin, että välitilan sielulliset rangaistukset muuttuvat ruumiillisiksi rangaistuksiksi ylösnousemuksessa. Pahat siis kärsivät ikuisesti. Myöhempien kristittyjen käsitykset ovat Tertullianuksen esityksen variaatioita, joissa ”oikeamieliset” ovat kristittyjä ja kaikki muut kokevat ”pahojen” rangaistuksen.

3 Jeesuksen vertaus on samankaltainen kuin vanha egyptiläinen isän ja pojan tarina, jossa he näkevät rikkaan miehen hautajaissaattueen ja kuolleen kerjäläisen, jota kukaan ei saata. Isä arvelee, että kyllä rikkaalla miehellä on asiat hyvin. Poika – joka on todellisuudessa suuri maagikko – vie isänsä kuolleiden valtakuntaan ja näyttää, että heidän kuolemanjälkeiset kohtalonsa ovat vastaavat kuin Jeesuksen vertauksessa. Poika opettaa isäänsä (käännös AS): ”Muista tämä isäni Setne: hän, joka tekee hyvää maan päällä, hänelle tehdään hyvää myös kuoleman jälkeen. Ja pahalle tehdään pahaa. Niin on määrätty ja niin on aina oleva”. (Ehrman, 2020, s. 200–201)

Kiirastuli, jälleensyntyminen ja kaikkien pelastuminen

Myöhempiä kristittyjä ajattelijoita alkoi vaivata tiukka jako taivaaseen ja helvettiin. Voisivatko esimerkillisen kilvoituksen tehneen kristityn ja tavallista elämää eläneen, jokapäiväisen kristityn kohtalot olla samantaisia? Ehrmanin mukaan näistä pohdinnoista syntyi oppi kiirastulesta. Useimpien ihmisten pitää puhdistua synneistään, ennen kuin he voivat astua paratiisiin. Puhdistuminen on tuskallista, ja se tapahtuu kiirastulessa, joka on taivaan ja helvetin välissä. Kiirastulen kesto ja intensiteetti riippuvat kristityn menneen elämän synneistä. Kiirastulen idea syntyi jo kirkon ensimmäisillä vuosisadoilla, vaikka termi *purgatorio* keksittiin vasta 1100-luvulla ja tuli viralliseksi katolisen kirkon opin Lyonin toisessa konsiilissa vuonna 1274.⁴ Opetus on tietyiltä osin aivan samanlainen kuin antiikin aikana. Erona on vain se, että kiirastuli koskee vain kristittyjä, kun taas Platonin ja Vergiliuksen esityksissä se koski (lähes) kaikkia.

Kristittyjen piirissä on esitetty myös ajatus kaikkien pelastumisesta. Käsitystä kutsutaan universalismiksi. Jos Jumala on hyvä, oikeudenmukainen ja kaikkivaltias, niin eikö kaikkien pelastus ole lopulta välttämätöntä? Voiko ikuinen kärsimys helvetin tulesa olla mitenkään oikeudenmukainen rangaistus rajallisen maallisen elämän rikkomuksista? Paavalikin kirjoitti, että ”Jumala on näet tehnyt kaikki tottelemattomuuden vangeiksi, jotta hän voisi antaa *kaikille* armahduksen.” (Room. 11:32; kursivi AS) Lopussa Jumala olisi ”kaikki kaikessa” (1 Kor. 15:28; suomalaisessa käännöksessä sanotaan ”hallitsee täydellisesti kaikkea”).

Tietyissä piireissä (mm. teosofiassa) on esitetty, että jälleensyntymisoppia olisi opetettu varhaisten kristittyjen keskuudessa. Ehrmanin mukaan tästä on vain vähän näyttöä, vaikka muutamat evankeliumien kohdat näyttäisivät viittaavan jälleensyntymiseen (esimerkiksi Markus 8:27–28, Johannes 9:2). Ehrman tuo esille, että jälleensyntymisoppi esiintyi joissakin gnostilaisissa seurakunnissa ja Origeneen ajattelussa.

4 Luterilaiset ja ortodoksiset kirkot eivät sisällä kiirastulioppia. Kiirastulioppi johti myöhemmin katolisessa kirkossa anekauppaan, joka oli yhtenä syynä protestantismin synnylle.

Origenes (noin 185–254) oli merkittävä kristillinen filosofi, joka yhdes-
sä uransa vaiheessa esitti taivaaseen kelpaamattomien jälleensyntymistä
alempiin elämänmuotoihin (eläimiksi ja lopulta kasveiksi, josta paluu-
matka voisi alkaa) mahdollisena prosessina, joka johtaisi kaikki ihmiset
pelastukseen (*Against the Heresies* 1.8.4). Näyttää siltä, että Origenes
myöhemmin luopui jälleensyntymisopistaan (Sohlberg, 2015). Joka ta-
pauksessa Origenes esitti apokatastaasiopin eli opin kaiken ennalleen
palauttamisesta. Hän opetti sielujen pre-eksistenssiä ja lopussa tapah-
tuvaa kaikkien pelastusta, vaikka puhdistava kärsimys saattaisi kestää
mittaamattoman pitkiä aikoja. Apokatastaasioppi tuomittiin harhaopik-
si Konstantinopolin kirkolliskokouksessa vuonna 553. Siellä ei käsitelty
Origeneen jälleensyntymisoppia, vaikka teosofian piirissä näin usein
esitetäänkin.

Teosofista tulkintaa

Teosofisia käsityksiä kuolemanjälkeisestä elämästä ei voi ymmärtää il-
man ymmärrystä ihmisen tietynlaisesta kolminaisuudesta. Ruumis ja
sielu muodostavat ihmisen persoonallisuuden. On selvää, että ruumis
on kuolevainen, mutta niin on suureksi osaksi sielukin, vaikka sielu
elääkin kuoleman jälkeen sangen pitkään puhdistustiloissa, joita teo-
sofiassa nimitetään kamalokaksi. Teosofian näkökulmasta katolisen
kirkon kiirastulioppi on oikeassa sillä erotuksella, että teosofian mu-
kaan puhdistus koskee kaikkia ihmisiä. Ihmisessä on ikuinen olemus-
puoli, henki, jota teosofiassa kutsutaan korkeammaksi itseksi tai mi-
näksi (näillä on ero, mutta se ei tässä esityksessä ole merkityksellinen).
Puhdistuksen jälkeen kirkastunut persoona nousee taivaalliseen tajun-
taan eli devakaniin, jossa tapahtuu yhtyminen korkeampaan minään.
Taivastilaa seuraa jälleensyntyminen; korkeampi minä synnyttää aikai-
semman karman perusteella uuden persoonallisuuden.

Homeroksen esittämä iloton kuolemanjälkeinen elämä tuo mieleen
Pekka Ervastian kuvaukset tuonelan tupien elämästä, joka on varsin al-
hainen astraalitason kuolemanjälkeisen elämän piiri (Marjanen ym.,
2021, 63–65):

Tuonelan tuvilla elämä on vielä vanhojen näkijöiden mielestä harmaata ja yksitoikkoista... Se vaikeus on siinä, että hänen pitää luopua ruumiista, ja hän ei tahdo kuolla... On ihmisiä, joiden elämän halu on sidottu kokonaan elämän pieniin seikkoihin ja pieniin esineisiin. Kaikki nämä ihmiset, jotka ovat koettaneet tehdä näkyvän elämänsä kaikin pienin, aineellisin keinoin hauskaksi, elävät nyt omituisen tyhjässä ja kolkossa tilassa.

Homeroksen synkälle esitykselle on Ervastin mukaan okkulttis-historiallinen syy: kuolemanjälkeinenkin elämä on kehityksenalaista, ja se on menneisyydessä ollut erilaista kuin nykyisin. Astraalitason kuolemanjälkeisen elämän kulttuuri on muodostunut henkevämmäksi ja sisältörikkaammaksi Valkoisen veljeskunnan, erityisesti Buddhan ja Jeesus Kristuksen työn ansiosta. Ervast mainitsee, että teosofinen liike toi mukanaan muutoksia kuolemanjälkeisen elämän oloihin: se lisäsi vainajien auttamistyötä.

Platonin ja Vergiliuksen esityksissä tulee esille ihmissielun puhdistus kuoleman jälkeen sekä jälleensyntyminen. Tosin jälleensyntyminen on Platonin mukaan mahdollinen myös eläimen muotoon, kuten myös hindulaiset ja buddhalaiset opettajat nykyäänkin esittävät. Tämä on kuitenkin teosofian mukaan mahdotonta, koska ihmisessä on kuolematon korkeampi itse, jota eläimellä ei ole.

Kristinuskossa ei opeteta jälleensyntymistä, vaikka kristinuskon piirissä on ollut virtauksia (esim. kataarit), joissa sitä on opetettu. Jos jälleensyntyminen on luonnon tosiasia kuten teosofia esittää, on vaikea uskoa, että Jeesus ei olisi tiennyt siitä. Toisaalta Uuden testamentin kirjoittajat eivät kriittisen tutkimuksen mukaan olleet Jeesuksen oppilaita. Se voisi selittää sen, miksi Uudessa testamentissa asia ei tule esille pieniä viitteitä lukuun ottamatta. Esoteeriseen kristinuskoon, jota Suomessa edustavat mm. Ruusu-Risti, Antroposofinen liitto ja Gnostilainen seura, jälleensyntymisoppi kuuluu oleellisena osana. Jälleensyntyminen tulee esille myös *Kabbalassa*, joka sisältää juutalaisuuden esoteerisia opetuksia⁵.

5 <https://en.wikipedia.org/wiki/Gilgul>

Lopuksi

Ehrman päätyy kirjassaan siihen, että kuolemassa ei ole mitään pelättävää. Hänen käsityksensä mukaan kuoleman jälkeen ei ole mitään tietoisuutta: se on kuin syvää, unetonta unta. Tosin hän jättää hyvin pienen mahdollisuuden sille, että kuoleman jälkeen olisi jotakin. Jos jotakin on, se on onnellista ja koskee kaikkia ihmisiä, koska sellainen käsitys olisi yhteensopiva universumin takana olevan hyväntahtoisen voiman kanssa. Helvettikäsitystä Ehrman pitää järjettömänä. Jos Sokrateen esittämä onnellisen kuolemanjälkeisen elämän mahdollisuus osoittautuu sittenkin oikeaksi käsitykseksi, Ehrman kovin mielellään kävisi keskusteluja Charles Dickensin, William Shakespearen ja Jeesus Nasaretilaisen kanssa. Teosofian näkökulmasta Ehrmanin tulkinta on kauniimpi kuin kristinuskon opetus ikuisesta piinahelvetistä, jota onneksi suomalaisissa kirkoissa ei juurikaan enää saarnata.

Ehrmanin Raamatun tulkinta – vaikkakin hyvin perusteltu – on vain yksi monista mahdollisista. Yhteenvetona voidaan todeta, että kuolemanjälkeiselle elämälle on kristinuskon piirissä esitetty mm. seuraavia tulkintoja: klassinen taivas ja helvetti, kristittyjen taivas ja muiden anihilaatio eli tuho ja universalismi eli kaikkien pelastus, jota Suomen luterilaisessa kirkossa on näyttävästi edustanut Antti Kylliäinen (1997) teoksellaan *Kaikki pääsevät taivaaseen*. Teosofian näkökulmasta asia on selvä: kaikki kyllä pääsevät taivaaseen, mutta sitä seuraa uusi elämä, jossa ihminen saa uuden mahdollisuuden kasvaa kohti täyden ihmisen mittaa.

Lähteet

Ehrman, Bart (2020). *Heaven and hell. A history of the afterlife*, 2020. Simon & Schuster.

Homeros (1997). *Ilias*. Suomentanut Otto Manninen. WSOY.

Marjanen, Jouni, Savinainen, Antti ja Sorvali, Jouko (2021). *Kuolema ja kuolemanjälkeinen elämä. Otteita Pekka Ervastian esitelmistä ja kirjoituksista*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry.

Sarsila, Juhani (2013). *Melancholica. Poleemisia esseitä*. Tampere University Press.

Sohlberg, Jussi (2015). Jälleensyntymisoppi ja kristinusko.

<https://www.kirkonkello.fi/jalleensyntymisoppi-ja-kristinusko/>

Vergilius (1999). *Aeneis. Aeneaan taru*. Suomentanut Päivö ja Teivas Oksala.
WSOY.

Kuolemanraajakokemusten tiede

Johdanto

Kuolemanraajakokemusten (near-death experience = NDE) tieteellinen tutkimus on teosofian kannalta erittäin kiinnostavaa, koska se on tuonut esille monia seikkoja, joista on teosofisessa kirjallisuudessa kerrottu jo lähes 150 vuoden ajan. Tällaisia ovat mm. irtautuminen kehosta, elämän tapahtumien eettinen arvostelu elämäkertauksessa ja lopulta siirtyminen toiseen todellisuuteen, jota teosofiassa kutsutaan astraalimaailmaksi. Voidaankin sanoa, että teosofia kohtaa kuolemanraajakokemuksissa nykyisen tieteen. Tässä suhteessa tiede voi olla ”paras liittolaisemme”, kuten mestari Kuthumi kirjoitti *Viisauden mestarien kirjeissä*.

Esittelen tässä kirjoituksessa Bruce Greysonin kirjaa *After*¹ ja muutamia NDE-ilmiön tutkimustuloksia, jotka haastavat nykytieteen materialistiset oletukset tietoisuudesta aivojen tuottamana ilmiönä.

Lääkärin kiinnostus herää

Bruce Greyson (s. 1946) on Virginian yliopiston psykiatrian emeritusprofessori. Hän työskenteli *The Division of Perceptual Studies* -yksikössä, jonka perustaja oli lasten jälleensyntymismuistojen tutkimuksen pioneeri professori Ian Stevenson. Greyson työskenteli myös ”tavallisena” professorina Virginian yliopiston psykiatrisen lääketieteen osastolla. Häntä voidaan pitää yhtenä kaikkein merkittävimmistä kuolemanraajakokemusten tutkijana maailmassa.

Greysonin kiinnostus NDE-ilmiöön heräsi noin viisikymmentä vuotta sitten, kun hän oli vastavalmistunut psykiatri. Greyson oli juuri syömässä spagettia, kun hänet hälytettiin osastolle. Samalla spagettikastiketta roiskui solmiolle. Hän laittoi valkoisen lääkärin takin päällensä,

1 Bruce Greyson (2021). *After. A Doctor Explores What Near-Death Experiences Reveal About Life and Beyond*. Bantam Press.

napitti sen ja peitti ikävän kastiketahrin. Hälytyksen syynä oli nuori nainen, Holly, joka oli yrittänyt itsemurhaa. Holly oli ensiavussa tajuttomana kytkettynä EKG-laitteeseen. Paikalla oli psykiatrisen protokollan mukainen potilaan voinnin tarkkailija. Greyson käveli huoneesta käytävän päässä olevaan perheaulaan, jossa hän tapasi Hollyn huonekaverin Susanin, joka oli hälyttänyt ambulanssin paikalle. Susan vastasi Greysonin kysymyksiin Hollyn tilanteesta. Greyson palasi takaisin tutkimus-huoneeseen, jossa Holly oli edelleen tajuttomana.

Greyson keskusteli seuraavana päivänä Hollyn kanssa tämän herättyä. Holly sanoi, että hän tietää, kuka Greyson on. Hän kertoi nähneensä ja kuulleen, että Greyson keskusteli Susanin kanssa ja myös sen, kuinka keskustelu eteni. Holly kertoi millaista solmiota Greyson oli käyttänyt ja että solmiossa oli punainen tahra. Tämä hämmensi Greysonia tavattomasti, koska hänen tieteellinen maailmankuvansa ei pystynyt Hollyn havaintoja selittämään. Greyson päätyi aluksi ajattelemaan, että kyseessä oli sarja onnekkaita arvauksia tai jokin temppu. Hän ei tiennyt vielä tuolloin mitään kuolemanraajakokemuksista.

NDE-tutkijaksi

NDE-alan ensimmäinen kirja, Raymond Moodyn *Life after Life* ilmestyi vuonna 1975 (suomennos *Kokemuksia kuolemasta* ilmestyi vuonna 1978). Seuraavana vuonna Moody aloitti psykiatrisen harjoittelunsa Greysonin johtamassa yksikössä Virginian yliopistossa. Moodyn tutustuminen avasi Greysonille NDE-tutkijan uran normaalin psykiatrisen työn ohella. Greyson perusti toisten tutkijoiden kanssa Kuolemanraja-tutkimuksen yhdistyksen (IANDS) ja tieteelliseen vertaisarvioon perustuvan *Journal of Near-Death Studies* -lehden, jonka päätoimittajana hän toimi yli 25 vuoden ajan. Tässä on huomattava, että tieteellinen tutkimus voi kohdistua mihin vain: tiede ei ole kokoelma faktoja, vaan tiedonhankinnan menetelmä.

Greysonin ehkä merkittävin tieteellinen saavutus lienee ns. Greysonin NDE-asteikon kehittäminen (Greyson ei itse käytä asteikosta tätä nimeä). Kyseessä on lääketieteen käyttämillä tilastollisilla menetelmillä validoitu kyselylomake, jolla voidaan luotettavasti arvioida

NDE-kokemuksen syvyyttä. Kysymykset ja tulkintaohje ovat luettavissa (englanniksi).² Greyson huomauttaa, että NDE-asteikko soveltuu eri tutkimusten vertailuun, mutta se ei ole sopiva yksittäisten ihmisten kokemusten vaikuttavuuden arviointiin. Hän on havainnut, että pienikin pistemäärä voi riittää merkittäviin henkisiin muutoksiin ihmisten elämässä.

Muutamia tutkimustuloksia

Skeptikot ovat esittäneet, että NDE-kokemukset ovat hallusinaatioita, joilla mieli reagoi kuolemanvaaraan. Greyson tuo esille kaksi tutkimusta, joissa kysyttiin sydänpysähdyspotilailta heidän elvytyksestään. Ne, joilla oli NDE-kokemus, pystyivät tarkasti kuvailemaan elvytystään, mutta ne, joilla ei ollut NDE-kokemusta, eivät pystyneet tarkkaan kuvaukseen. Lisäksi Greyson tuo esille professori Jan Holdenin yhteenvetoartikkelin, jossa ihmiset (N = 93) pystyivät antamaan vahvistettuja tietoja ajasta, jonka he viettivät ruumiinsa ulkopuolella. Vain 1 % annetuista tiedoista osoittautui täysin vääräksi. Näin ollen hallusinaatiohypoteesi ei saa empiiristä tukea.

Voisiko NDE-kokemus tapahtua niille, joilla on jo valmiiksi psyykkisiä ongelmia? Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että NDE-kokijoilla ei ole sen enempää mielen sairauksia kuin muillakaan ihmisillä. Sen sijaan Greyson ja muut tutkijat ovat havainneet, että NDE-kokemus voi suojata kuolemanläheisyyden jälkeiseltä ahdistukselta.

Voisiko olla niin, että NDE-kokijoillakin ”aika kultaa muistot” eli muistot muuttuvat ajan myötä niin, että kokemuksen positiiviset piirteet korostuvat? Muistiin kohdistunut tutkimus on nimittäin osoittanut, että ihmisten muistot voivat muuttua vuosien aikana. Greysonin pitkästä tutkimus kattoi neljä vuosikymmentä: NDE-kokemusten kuvailu ei ollut muuttunut pitkänkään ajan kuluessa. Kokijoiden muistot ovat siis tässä mielessä luotettavia. Mutta voisiko olla niin, että pysyvyydestään huolimatta kyseessä on mielikuvitukselliset muistot? Tähänkin

2 <https://iands.org/research/nde-research/important-research-articles/698-greyson-nde-scale.html>.

kysymykseen Greyson pystyi vastaamaan psykologian menetelmin: hän käytti psykiatrasta testiä, jolla voidaan erotella todelliset muistot kuvitelluista muistoista. Tutkimus osoitti, että NDE-kokijoiden muistot ovat samanlaisia kuin todelliset muistot. Itse asiassa NDE-kokijoiden mukaan heidän muistamansa tapahtumat ovat todellisempia kuin normaalit todelliset tapahtumat. NDE-muistoissa on enemmän yksityiskohtia, ne ovat selkeämpiä ja niihin liittyvät tunteet ovat intensiivisempiä kuin tavallisissa muistoissa.

Usein esitetään, että NDE-kokemukset johtuvat aivojen hapen puutteesta. Sydänpysähdyspotilaita on seurattu sairaalaolosuhteissa. Näissä tutkimuksissa on käynyt ilmi, että NDE-kokijoilla veren happipitoisuus on yhtä suuri tai suurempi kuin niillä, joilla NDE-kokemusta ei tapahtu. Jotkut hallusinogeeniset aineet (erityisesti ketamiini) voivat tuottaa joitakin NDE:n kaltaisia kokemuksia, mutta ketamiinilla on myös muita vaikutuksia, joita NDE-kokijoilla ei ole. Greyson toteaaakin, että ketamiini ja muut hallusinogeenit eivät saatavilla olevan tutkimusnäytön perusteella aiheuta NDE-kokemusta.

Greyson nostaa esille NDE-kokemuksen elämää muuttavan vaikutuksen. Tyypillisesti NDE-kokemus muuttaa kokijan elämää myönteisellä tavalla: elämässä tärkeäksi arvoksi tulee rakkaus ihmisiä, eläimiä ja luontoa kohtaan, kun taas varallisuuden ja yhteiskunnallisen aseman tavoittelu eivät enää tunnu merkitykselliseltä. Useimmilla vaikutukset ovat myönteisiä, mutta joillakin kokemuksen jälkivaikutukset aiheuttavat vaikeuksia, jos kokemus synnyttää ristiriitoja läheisten kanssa tai kokemuksen sovittaminen aiempiin uskonnollisiin käsityksiin on hankalaa.

On kiinnostavaa, että pelkkä NDE-kokemuksiin tutustuminen voi vaikuttaa ihmisen käsitykseen elämästä. Greyson viittaa tutkimuksiin, joissa esim. kuolemanpelko väheni ja myötätunto toisia ihmisiä kohtaan kasvoi sen jälkeen, kun tutkimukseen osallistuneet olivat tutustuneet NDE-ilmiöön. Myönteiset vaikutukset olivat havaittavissa eräässä tutkimuksessa myös seuraavana vuonna tehdyssä seurantatutkimuksessa. Mainittakoon vielä, että NDE-kokemusten tutkiminen on muuttanut Greysonin omaa maailmankatsomusta henkisempään suuntaan.

Lopuksi

Nykytieteen perusolettamus on, että aivot tuottavat tietoisuuden. On syytä korostaa, että kyseessä on vain hypoteesi, koska tietoisuuden syntyminen on edelleen avoin tieteellinen ongelma. Arkipäiväisissä yhteyksissä, aivovamman tai vaikkapa alkoholin tapauksessa tieteen käyttämä malli toimii hyvin, mutta se näyttää Greysonin mukaan rikkoutuvan NDE-ilmiön tapauksessa. Näin siksi, että ihmisillä on verifioitavia kokemuksia ajalta, jolloin aivot eivät ole toiminnassa (toki skeptikot jyrkästi kiistävät tämän). Greyson esittää vaihtoehtoisen mallin, jonka mukaan aivot toimivat eräänlaisena mielen vastaanottimena ja suotimena, joka mahdollistaa toimimisen tässä fyysisessä maailmassa. Jos aivot eivät jostain syystä toimi normaalisti, mielen ”lähettämät” ajatukset ja tunteet eivät pääse ”läpi”. Mieli voi NDE-kokemusten valossa toimia myös aivoista riippumatta. Tämä ei ole tietenkään teosofeille uutinen, mutta on erinomaista, että asia on noussut esiin myös tieteen piirissä, vaikka tieteen valtavirtaan sillä ei vielä näytä olevan vaikutusta.

Elämä tuonelassa ja kiirastulessa

Johdanto

Esitykseni perustuu Pekka Ervastian opetuksista kootun kirjan *Kuolema ja kuolemanjälkeinen elämä* (Marjanen ym., 2021) kolmanteen lukuun, joka käsittelee tuonelan ja astraalitasen elämää. Tarkemmin määrittelyn tuonela on rajoitettu ja suojattu osa paljon laajempaa astraalitasoa. Tuonelan osuus on kirjassa kaikkein laajin ja se johtuu pitkälti siitä, että Ervast on puhunut tästä aiheesta monta kertaa eri puolilta. Esitän joitakin näkökulmia astraalielämään ja teen hieman vertailuja myös muihin astraalielämää käsitteleviin lähteisiin.

Manala ja Tuonelan tuvat

Tuonelan alin luokka on manala, jossa ovat väkivallan tekijät ja ihmiset, joilla on vaikeita aistillisia himoja. Ervastian manalakuvauksella on hyvin konkreettinen silminnäkijäkuvaus helvetinkaltaisesta olotilasta. Vastavia kuvauksia on buddhalaisuudessa, jossa puhutaan eri bardoista. Myös joillakin kuolemanrajalla käyneillä on kokemuksia Ervastian kuvaamista manalatiiloista. Ruumiista irtautumiskokemuksen jälkeen nämä ihmiset saapuvat pimeään tai harmaaseen tyhjyyteen, jossa vallitsee yksinäisyys ja epätoivo. He voivat tuntea pahan olennon läsnäoloa ja kuulla pelottavia ääniä tai kauhistuttavaa naurua. Muutamat kuvailevat klassisen helvetin kaltaisen paikan.

Ervastian opetukset antavat kuitenkin lisävalaistusta NDE-kokemuksiin: kamalan näköiset olennot ovat ihmisiä tai ihmisten ajatustunne-energioista koostuvia olentoja. On järkyttävää ajatella, että siellä ovat ihmiset, jotka esiintyvät hirviöeläimien hahmoissa, ovat tosiasiaassa

samanlaisia sisäisesti jo elämän aikana. Me vain emme sitä yleensä havaitse, koska fyysinen keho piilottaa ihmisen sielullisen tilan. Tosin erona on se, että fyysisen elämän aikana on sittenkin olemassa edes hentoinen silta korkeamman minän kanssa. Ja on myös niin, että kaikissa ihmisissä on jotakin hyvää, joka pelastaa ja nostaa ihmisen manalasta.

Ervast jakaa tuonelan seuraavan vaiheen – tuonelan tuvat – kolmeen eri luokkaan. Tuonelan tupien elämä on harmaata, ikävää ja toivotonman tuntuista elämää. Jos ihmisen tajunta on kiinnittynyt elämän aistillisiin seikkoihin ja jokapäiväisiin pikkuasioihin, hänen sielussaan on vastaavuus tuonelan tupiin. Tuonelan tuvilla ovat ne, jotka ovat usko-neet käytännölliseen ja teoreettiseen materialismiin. Ihmiset voivat olla sangen moraalisia, mutta fyysiseen elämään sitoutuminen ajatuksissa ja tunteissa sitoo heitä tuonelan tuville. Ervast kertoo, että juuri täältä suuret joukot pyrkivät esiintymään meidioiden välityksellä, etevämpänä ja parempana vainajana kuin he ovat. Tämä on eräältä kannalta ymmärrettävä pyrkimys, koska juuri maallinen elämä tuntuu heistä oikealta elämältä.

Ervastin kuvaus on hyvin yhteensopiva myös eräiden toisten kuvausten kanssa. Astraalivaeltaja Jurgen Ziewe ilmeisesti kuvaa juuri tuonelan tupia seuraavalla tavalla (Ziewe, 2008, 94): ”Nämä alueet olivat kuin hämärän rajamailta: epäystävällisiä kuin kosteat, sumuiset marraskuun päivät... surun ja masennuksen ilmapiiri.” Ziewe kertoo myös, että elokuvan *The Others* kuvaus vastaa hyvin hänen kokemuksiaan kuolemanjälkeisen elämän alemmilta tasoilta. Toinen elokuva, jota voin tässä yhteydessä lämpimästi suositella, on edesmenneen Robin Williamsin tähdittämä *What Dreams May Come*, jossa Williamsin esittämä, epäitsekkääseen ja uhrautuvaan rakkauteen kykenevä päähenkilö astuu alas manalaan pelastaakseen rakastettunsa. Elokuvan käsikirjoituksessa oli käytetty apuna jonkin verran teosofisia tietoja, ja se vaikutti ainakin itseeni voimakkaasti.

Manalan ja tuonelan tupien kärsimykset kestävät kuitenkin vain aikansa. Näissä tiloissa kärsivät ihmiset saavat apua auttajilta, joista kerrotaan myöhemmin.

Maallinen paratiisi

Seuraavassa tuonelaan kuuluvassa vaiheessa, maallisessa paratiisissa, on myös kolme luokkaa. Täällä on spiritualistien kesämaa. Elämä siellä tuntuu jo huomattavan miellyttävältä: ihmisellä on kyky nauttia henke-
vistä aistillisista nautinnoista, taiteesta ja tieteestä. Tiedeihmiset, jotka nauttivat paksujen kirjojen lukemisesta ja kirjoittamisesta ovat tuonelan viidennellä luokalla. Kuudennella luokalla on hyväntekijöitä, keksijöitä ja ihmiskunnan parasta ajattelevia sieluja. Seitsemännellä luokalla olevat ihmiset ovat syventyneet omaan sielunelämäänsä, usein tämä koskee uskonnollisia ihmisiä. Kaikki persoonallinen osoittautuu kuitenkin rajoitetuksi ja harhaksi. Ihminen huomaa, että hänen täytyy luopua omasta persoonallisuudestaankin.

Maallinen paratiisi on työtä oman sielumme parissa; se on kauniisakin muodoissaan kiirastulta, joka puhdistaa ja vapauttaa ihmisen persoonallisuudestaan. Katsotaan seuraavaksi astraalielämää puhdistuksen näkökulmasta.

Kiirastuli

Astraalielämässä tapahtuu menneen elämän läpikäyminen lopusta alkuun päin; samalla kyseessä on unielämämme, jossa olemme olleet rehellisesti sitä, mitä olemme sielullisina olentoina. Kyseessä on puhdistusprosessi, joka merkitsee kärsimystä, koska ihminen joutuu kohtaamaan tekojensa seuraukset sellaisena kuin muut ihmiset ne tunsivat. Ervast mainitsee, että suurin kiirastulen ryhmä on yhteydessä sukupuoli-voiman väärinkäytön kanssa. Ehkä tässä on tausta historiassa esiintyneelle kirkkojen sukupuolivastaisuudelle; nykyisin kirkkojen opetus on tässä suhteessa huomattavan inhimillistä.

Ervastin kiirastulielämän kuvauksissa voi havaita eron kuolemaprosessin alussa tapahtuvaan elämänkertausvaiheeseen, josta myös kuolemanrajakokijat kertovat: siinä ihminen arvostelee tekonsa objektiivisesti, sivustakatsojan tavoin. Nyt hän elää itse näissä muistoissa mukana koko sielullaan.

Ervast kertoo asiasta seuraavalla tavalla (Marjanen ym., 2021, 54):

Ensimmäisessä osassa [tätä kiirastulielämää] hän tuomitsee pois pahan. Hän näkee, missä on erehtynyt ja kasvaa siitä pahasta pois. Kun hän asettuu tuonelaan, alkaa hän mietiskellä sitä, että hän tahtoo puhdistaa itsensä. Hän elää tämän elämän uudestaan. Hän näkee taaksepäin ja elää uudestaan. Hän kohdistaa huomionsa heikkouksiinsa. Tämä ei ole mietiskelyä. Ei, se on todellista elämää, mutta samalla hän kokee paljon. Kun hän nyt tällä tavalla kulkee elämänsä läpi, niin tulee kohta, jossa hän loukkasi. Ei hän sitä silloin huomannut, mutta nyt hän myös näkee, mitä se vaikutti, ja hän tuntee itsessään nyt ne tunteet, mitä se herätti. Hän saa nyt sen johdosta kärsiä. Ne tunteet raatelevat häntä itseään. Nyt hän itse huomaa, että pitää olla varovainen. Hänen pitää nyt vastata sanoistaan.

Hän muistaa esimerkiksi, että hän on auttanut ihmistä, että hän on tehnyt hyvää. Nyt hän näkee, mitä toinen tuns. Ehkä se kiroi. Nyt hän näkee sen ja oppii. Hän on joskus laiminlyönyt tehdä hyvää. Nyt hän näkee, kuinka se vaikutti. Hän ehkä huomaa, että se ei ollutkaan niin vaarallista, sillä toinen ei ollut avun tarpeessa. Hän huomaa, että vaikka hän joskus on luullut tekevänsä väärin, niin hän onkin tehnyt aivan oikein. Hän on ollut sokea, sillä hän tietää niin vähän.

Vuorisaarnan elämänohjeet tulevat esille selvästi kiirastulivaiheessa. Silloin jokainen ihminen syvästi kokee, että hyvyys, puhtaus, totuudellisuus, anteeksianto ja rakkaus ovat elämän lakeja. Esimerkiksi, jos olemme jossakin suuttuneet, saamme nähdä, kuinka se vaikutti ihmisiin ja mitä he tunsivat. Jos taas olemme jotakin luvanneet ja emme ole sitä pitäneet, senkin seuraukset saamme tuntea itsessämme. Tässä tulee mieleen, että taide eri muodoissaan voi jo elämän aikana antaa meille saman opetuksen, jos vain osaamme ottaa sen vastaan: taulu, kirja, runo, näytelmä tai elokuva voi tehdä toisen kokeman tuskan näkyväksi ja vastaavasti näyttää hyväsydämissen teon merkityksen. Taide voi auttaa meitä lisäämään empatian kykyämme, myötätuntoamme ja haluamme

auttaa. Meidän ei tarvitse kokea kaikkea itse, vaan voimme ottaa oppia toisten kokemuksista. Tosin taidetta käytetään myös aivan vastakkaisiinkin tarkoituksiin eli tässäkin asiassa tarvitaan erottelukykä.

Itsekasvatustie ei ole sitä, että heti osaisimme täyttää käskyt, vaan se on sitä, että aina nousemme ja todella yritämme kasvaa ihannetta kohti. Tähän liittyy myös mysteeri, josta Ervast kertoo: todellisella pyrkimyksellä itsekasvatuksen eli vuorisaarnan tiellä, voimme suorittaa kiirastul-ta jo elämämme aikana. Kuuntelin jokin aika sitten erään länsimaisen buddhalaisen kertomusta omasta tiestään ja ajattelin, että Buddhan opetusten seuraaminen vapauttaa ihmisen kiirastulesta: oleellista on, että mihinkään ei pidä takertua. Toki olin sen ennenkin tiennyt, mutta tuon lempeän Buddhan seuraajan puhe sai näkemään asian selvemmin.

Katsotaan lopuksi astraalielämän auttajien työtä.

Astraalitason auttamistyö

Astraalielämässä on eri tasoja tai luokkia. Siellä annetaan apua eri ti-loissa eläville ihmisille. Ervast kertoo, kuinka auttamistyö on järjestetty (Marjanen ym., 2021, 70–71):

Sellaiset ihmiset kuin teosofit, salatieteilijät, millä nimellä heitä nimitettäneenkin, joilla on enemmän tai vähemmän oikea käsi-tys kuolemanjälkeisestä elämästä, otetaan erikoisen huolellisesti vastaan kuoleman toisella puolella. Heiltä kysytään: ”Nyt, kun olette tänne joutuneet, haluatteko viettää aikanne vain omissa sielullisissa kokemuksissanne, syventyä ainoastaan itseenne, niin kuin nämä toiset yleensä tekevät, vai tahdotteko ruveta tekemään työtä tässä maailmassa?” – Ja silloin nämä ihmiset, ainakin useat heistä – ehkä useimmat heistä – riemulla vastaavat: ”Ei mitään sen ihanampaa ole kuin se, että voin tehdä työtä täällä, palvella täällä; se on minulle suurin ilo.” – ”No niin, koska sinulla on tällai-nen hyvä ja vilpitön halu, niin tule kouluun; ja sitten, kun olet sen käynyt, saat liittyä johonkin tiettyyn auttajajoukkoon, sillä niitä on meillä täällä monenlaisia.

Auttamistyötä voi tehdä myös maallisen elämän aikana, unen aikana (Marjanen ym., 2021, 73):

Hyväsydämiset ihmiset, joiden sielua eivät ahdasmieliset uskonnokappaleet kahlehti, jotka uhkuvat auttamishalua ja jotka täällä maan päällä fyysisten ihmisten keskellä auttavat ja palvelevat toisia, lohduttavat ja tekevät hyvää toisille, voivat nukkuessaan oppia auttamaan vainajia. Nukkuessaan he, vaikkeivät sitä muista ja siitä mitään tiedä, lähtevät ulos astraaliruumiissaan, ja koska he ovat ihmisiä, jotka haluavat palvella ja auttaa, niin heidät otetaan kouluun. Heille opetetaan, mitä heidän tulee tehdä ja millä tavalla auttaa. Tämä on sanomattoman suuri saavutus etupäässä meidän aikanamme, sillä sen perästä kuin teosofinen sanoma tuli maailmaan, on järjestetty tällaisia astraalisia kouluja eri maihin näkymättömässä maailmassa, ja niissä opetetaan eläviä ihmisiä heidän nukkuessaan tekemään palvelustyötä... Mutta muistakaamme: ei kukaan ihminen kelpaa yön aikana tekemään hyvää, joka ei tee sitä päivällä, kun hänellä siihen on mahdollisuutta. Meidän täytyy olla auttavia päivällä, jotta meillä olisi puhtaat kädet yöllä. On kuin ihminen ottaisi taakan yöelämäänsä, on kuin olisi hänen käsissään ja jaloissaan kahleita, jotka estävät häntä auttamasta yöllä, jollei hän ole auttavainen päivällä. Mutta jos hän tämän ehdon täyttää, silloin ei hänen nukkumisensa tarvitse kulua turhaan.

Tässä on voimakas kehoitus kaikille totuudenetsijöille. Ervast antaa ohjeeksi käydä iltaisin läpi päivän tapahtumia ja arvostella niitä objektiivisesti ikään kuin ne olisivat tapahtuneet jollekin toiselle (myös Rudolf Steiner antoi saman ohjeen). Olenko osannut olla hyvä, totuudellinen ja auttavainen kaikissa toimissani? Haluanko auttaa myös unen aikana ja samalla pyytää, etten muistaisi tästä mitään? Muistamisen toiveessa nimittäin piilee itsekäs motiivi.

Esitän lopuksi kauniin ja lohdullisen otteen Ervastin kuvauksesta, jossa kerrotaan ruusuristiläisen kuolemasta (Ervast, 1978, 154):

Kun olemme elämämme aikana yöllä eläneet todellisen ruusuristiläisen elämää, silloin on kuolemamme autuaallista siirtymistä toiselle puolelle. Enkelit ovat meitä vastassa ja usein, hyvin usein Kristuskin... Ruusuristiläinen, joka on koettanut kulkea Jeesuksen

jäljissä, on rakentanut itselleen uuden – tavallaan toisen, suuremman – persoonallisuuden yöelämässään... Hän joutuu kouluun ja työhön tuonelan maailman sivistämiseksi. Ja ennen kuin hän lähtee uuteen työhönsä, hän saa Jeesus Kristukselta siunauksen... Sen vain voimme varmasti sanoa, ettei ole mitään niin ihanaa, niin odottamattoman suurenmoisen juhlallista ja kohottavaa kuin kuolla, kun elämässämme olemme koettaneet vilpittömästi kulkea Jeesus Kristuksen jäljissä.

Lähteet

Ervast, Pekka (1978). *Kuka auttaa meitä kuolemassa*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry, Helsinki.

Ervast, Pekka (2016). *Kuolema ja kuolemanjälkeinen elämä*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry, Helsinki.

Ziewe, Jurgen (2008). *Multidimensional Man. An authentic eyewitness account of the world that awaits us after death*. Lulu.com.

Rudolf Steinerin opetuksia kuolemanjälkeisestä elämästä

Johdanto

Antroposofisen hengentieteen perustaja Rudolf Steiner (1861–1925) esitti ensimmäisen yleiskatsauksensa kuolemanjälkeiseen elämään teoksessaan *Teosofia – Johdatus maailman ja ihmisen yliaistiseen tiedostamiseen* vuonna 1904, ja hän palasi tähän teemaan monta kertaa myöhemmin.¹ Hänen esityksensä täydentyi uusilla tiedoilla, yksityiskohdilla ja näkökulmilla. Kuolemanjälkeisen elämän aihepiiri on Steinerin esityksissä niin laaja ja moninainen, että siitä on kokemukseni mukaan varsin vaikea saada selkeää kokonaiskuvaa. Tilannetta helpottaa Steinerin kuolemaopetuksista ilmestynyt Martin Burckhardtin tiivis yleisesitys *Kuolemanjälkeiset kokemukset* (1998). Kristiyhteisön pappi Arie Boogertin (1933–2013) kirjat *What happens after we die* (2021) ja *What happens before we are born* (2021) valottavat kuolemanjälkeistä elämää monipuolisemmin ja laajemmin kuin sinänsä ansiokas Burckhardtin kirjanen. Esitykseni Steinerin kuolemaopetuksista perustuu suurimaksi osaksi em. teoksiin. Vertailen lopuksi Steinerin kuolemaopetuksia Pekka Ervastian (1875–1934) esityksiin kuolemanjälkeisestä elämästä.

Elämän panoraama

Ihmisen kuolemanprosessissa (ei-fyysinen) valo alkaa loistaa sydämen kohdalla. Eetteriruumis, astraaliruumis ja minä² nousevat pään yläpuolelle. Kuoleman hetki on suurenmoinen, odottamattoman ihana

1 Alkuteos *Theosophie* ilmestyi luonnollisesti saksaksi. Steiner työsti teosta moneen kertaan, viimeisimmät suuret muutokset hän teki vuonna 1918. Uusin suomennos on vuodelta 2018.

2 Steiner hahmottaa useimmiten ihmisen nelinäiseksi olennekksi: fyysinen ruumis, eetteriruumis, astraaliruumis ja minä. Teosofiassa ihmisen olemus jaotellaan seitsemään ”prinsiippiin”. Myös Steiner esittää seitsenjakoisen hahmotuksen: <https://www.teosofia.net/antropos/antro3.htm>.

ja valtava. Se on syntymän hetki näkymättömään maailmaan ja hyvin merkittävä, koska kuoleman hetki pitää yllä ihmisen minätietoisuutta kuolemanjälkeisessä tilassa.

Kuolemassa eetteriruumis siis virtaa ulos fyysisestä ruumiista. Samalla se laajenee ja ihmiselle näyttäytyvät kaikki hänen muistikuvansa, jotka ovat elämän aikana leimautuneet eetteriruumiiseen. Maallisen elämän kuvat ympäröivät ihmisen niin, että kaikki muistikuvat ovat samaan aikaan läsnä. Muistot ovat niin tuoreita, selkeitä ja eläviä, että ne eivät vaikuta muistoilta tavallisessa mielessä. Ihminen näkee, kuinka hänen oma pieni kosmoksensa oli osa suurta ylimaallista kaikkeutta. Kosmoksesta saapuva valo läpäisee ja täyttää elämän panoraaman. Panoraamakokemuksen jälkeen ihminen on oman valonsa varassa; hengentieteen opiskelu vahvistaa tätä sielun valoa.

Elämän kuvaelma on kyllä elävä, mutta siinä ei ole elämän aikana koettuja tunteita mukana. Siinä ilmenevät seikat ovat objektiivisia, ne vain näyttävät tapahtuneet asiat ja kuinka ne vaikuttivat toisiin ihmisiin. Vaikka elämän kuvaelman havainnointi ei sisällä tunteita, kaikki, mitä ihminen teki – tai jätti tekemättä – maan päällä, jättää jälkensä eetterikehoon samoin kuin kaikki tunteet, ajatukset ja aiomukset. Elämän panoraamaa katsellessaan ihminen huomaa, että hän ei voi enää muuttaa mitään.

Eri-ikäisenä kuolleet kokevat elämän panoraaman eri tavoilla. Lasten kokemus on lyhyt, koska heille on ehtinyt muodostua muistoja vain vähän. Toisaalta lasten syntymää edeltävä aika henkisessä maailmassa on panoraamassa läsnä. Kolmenkymmenenviiden vuoden ikä on merkittävä raja elämän panoraaman suhteen: ennen tätä ikää elämän kuvaelma vaikuttaa tulevan enemmän ulkoapäin. Yli kolmenkymmenenviiden vuoden ikäisillä syntymää edeltäneen henkisen elämän muistot ovat hävinneet elämän panoraamasta.

Ihmisen kantama eetteriaines levittäytyy ja vie ”maaelämän kokemuksen jumalallisen maailmankosmoksen vastaanotettavaksi”. Poikkeuksen tästä säännöstä tekevät nuorena kuolleet, joiden eetteriruumiit sisältävät vielä paljon käyttämättömiä elämänvoimia. Tällaiset eetteriruumiit jäävät maan auralle, jossa ne voivat edistää ihmiskunnan henkistä kehitystä.

Elämä eetteriruumiissa ja elämän panoraama kestävät 3–4 päivää, minkä jälkeen eetteriruumis irtautuu. Tätä seuraa ohimenevä tajuttomuuden tila³, minkä jälkeen ihminen siirtyy kamalokaan eli sielunmaailmaan. Ennen siirtymistään sielunmaailmaan, ihminen näkee kaksi henkistä olentoa edessään: länsimaissa useimmat tunnistavat toisen Moosekseksi, jolla on Lain taulut kädessään. Mooses näyttää, missä kohtaa ihminen poikkesi Laista. Kristukseen liittyneet ihmiset havaitsivat puolestaan Mooseksen sijasta Kristuksen, josta tulee osa heidän kohtalooaan ja myös heidän karmansa Herra. Toinen hahmo on kerubi, jolla on kädessään ”leimuava miekka”. Mooses (tai joillakin ihmisillä siis Kristus) ja kerubi yhdessä osoittavat ihmisen karmallisen taseen.

Kamaloka eli sielunmaailma

Sielunmaailman tasot

Ihmisen sisäinen sielun elämä ilmenee ulkoisena maailmana sielunmaailmassa. Elämä sielunmaailmassa on vapautumisprosessi, siirtymistä antipatiasta sympatiaan. Sielunmaailma jakautuu seitsemään tasoon. Sen alin alue on *pyyteentulen taso*, jossa ihminen vapautuu ruumiillisen elämän yhteydessä olevista itsekkäistä pyyteistä ja haluista. Sielunmaailmassa ei ole enää mahdollista kokea fyysisiä nautintoja, vaikka halu näihin nautintoihin voi olla jäljellä. Tämä halu voimistuu äärimmilleen, kunnes halu lopulta sammuu. Tähän prosessiin liittyy tuskaa, joka voi olla voimakasta, koska tuskalta suojaava fyysisen olemassaolon tarjoama verho on kuolemassa poistunut. Jos ihmisellä on suhteellisen vähän fyysiseen elämään liittyviä haluja, hän kulkee pyyteentulen alueen läpi huomaamatta sitä.

Ihmiset, jotka kiinnittyivät elämänsä aikana kaikkiin päivän pikkutapahtumiin ja joille kaikki muu kuin arkielämän tyhjäänpäiväisyydet olivat vastenmielisiä, puhdistuvat tästä harhasta sielunmaailman toisella tasolla (*virtaavan herkkyyden taso*). Kolmannella eli *toiveiden tasolla* ihminen vapautuu toiveluonteesta: toiveitten toteutumisen

3 Steiner käyttää tässä yhteydessä sanaa *Ohnmacht*, joka tarkoittaa tajuttomuutta. Burkhardtin (1998) suomennoksessa käytetään ilmaisua voimattomuus (kiitokset Topias Aallolle tarkennuksesta).

mahdottomuus saa aikaan sen, että ne lopulta häviävät. Neljännellä tasolla eli *mielihyvän ja mielihäviön tasolla* ihminen vapautuu ruumiillisuuteen sitoutuneesta itsetunnosta ja tajuaa, että todellinen ihminen ei ole fyysinen.

Viides sielunmaailman taso on *sielunvalon* alue. Ihminen on saattanut saada iloa luonnosta ja ympäröivästä maailmasta, mutta ilo on ollut aisteihin rajoittunutta. Ihminen on saattanut pitää korkeimpana päämääränä aineellista hyvinvointia palvelevia instituutioita. Hän on voinut olla uskonnollinen ihminen, jolla on ollut kaipuu paratiisiin. Tällaiset ihmiset löytävät paratiisinsa sielunmaailman viidenneltä tasolta vain huomataksensa sen arvottomuuden. Kaikesta tällaisesta ihmisen täytyy vapautua.

Kuudennella, *toimivan sielunvoiman tasolla* on idealistia ihmisiä, tieteen ja taiteen harjoittajia. He ovat ajatelleet, että taide ja tiede ovat olemassa vain persoonallisen mielihyvän vuoksi. Heidän elämänsä aikainen toimintansa ei ole ollut itsestä, mutta heidän vaikuttimenaan on ollut tekojen tuottama aistillinen tyydytys, josta heidän sielunsa täytyy nyt puhdistua. Seitsemäs taso on varsinaisen *sielunelämän taso*, joka vapauttaa ihmisen viimeisestäkin taipumuksesta fyysiseen maailmaan. Lisäksi tämän tason opetus on luopua ennakkoluuloista ja oppia ymmärtämään kaikkia ihmisiä.

Sielunmaailman kokemukset ja kullakin tasolla vietettävä aika riippuvat sukulaisuudesta kutakin tasoa ja sen ominaisuuksia kohtaan. Mitä enemmän ihminen on elämänsä aikana vapautunut edellä kuvatuista sidonnaisuuksista, sitä tyydyttävämpää on hänen elämänsä sielunmaailmassa.

Sielunmaailmassa tapahtuva moraalinen puhdistus

Sielunmaailmaan siirtyneen ihmisen sisäisyydessä syntyy voimakas tunteva tahto sitä kohti ”mitä viimeisin maaelämä on tarjonnut”. Kyseessä ei ole päiväkokemusten muistelu; nämä kokemukset jättivät ihmisen eetteriruumiin laajenemisen myötä. Sen sijaan ihminen kokee elämänsä tiedottomien unikokemustensa näkökulmasta. Hän elää menneen elämänsä yö yöltä lopusta alkuun päin. Ihminen näet käy unen aikana

päivän kokemukset läpi ympäristönsä ja toisten ihmisten näkökulmasta, mutta tiedottomasti. Sama tapahtuu kuoleman jälkeen, mutta tietoisesti. Kaikkein mitä hän on ajatellut, tuntenut ja tehnyt yhdistyy täydellinen moraalinen arvio. Ihminen saa kokea tuntien, millaisena toiset ihmiset ovat hänet kokeneet ja millaisin tuntein he ovat hänen toimintansa vastaanottaneet. Hän kokee toisille aiheutetun kivun ja ilon. Hän näkee myös mikä olisi kussakin tilanteessa ollut oikea teko. Tätä vaihetta kuolemanjälkeisessä elämässä kutsutaan myös kiirastuleksi, joka kestää noin kolmanneksen ihmisen elämästä eli unessa vietetyn ajan.

Steiner antaa esimerkin siitä, miten vihan tai antipatian tunteet vaikuttavat sielunmaailmassa. Opettaja on voinut herättää oppilaassaan antipatian tunteita esimerkiksi niin, että oppilas kokee opettajan kiusanneen häntä. Tästä aiheutuva antipatia voi jatkua oppilaassa luontaisesti myös opettajan kuoltua. Näin syntyvät ajatukset muodostavat esteen opettajan hyvälle aikeille henkisessä maailmassa.

Sielunmaailman moraalisesta puhdistuksesta voi aiheutua suuriakin kärsimyksiä, jotka samalla kehittävät ihmisen itsetuntemusta. Näiden kokemusten myötä ihmisessä kehittyy voima karmalliseen tasoitukseen; tämä voima juurtuu ihmiseen kuolemanjälkeisessä elämässä ja kehittyy seuraavassa elämässä (tai seuraavissa elämissä) karmallisten tekojen sovitukseksi. Tästä syntyy alitajuista karmaa muodostava tahto, joka vie ihmisen karmallisen sovituksen mahdollistaviin tapahtumiin.

Sielunmaailma kosmisena matkana

Edellä esitettiin sielunmaailman tasot, jotka kuvasivat matkaa sielunmaailmassa ihmisen sisäisyyden kannalta. Steiner esittää sielun matkan myös toisesta näkökulmasta, matkana kosmukseen Kuusta planeetta-maailmaan ja Aurinkoon. Sielunmaailman eri tasoilla on siten tiettyssä mielessä oma paikallinen vastaavuuteensa.

Sielunmaailman neljä alinta tasoa muodostavat Kuun alueen. Näissä tiloissa sielusta ikään kuin tulella kulutetaan pois kaikki, mikä sitoo ihmistä maalliseen elämään. Ihminen kuitenkin ymmärtää, että näin täytyy olla ja että näin on hyvä. Ihminen hyväksyy tuskansa ja niistä hän kehittää virikkeet, joiden avulla seuraava maaelämä kulkee toisella tavoin.

Seuraavaksi ihminen astuu ylempään sielunmaailmaan, Merkuriuksen, Venuksen ja Auringon alueille (edellisen kuvauksen viides, kuudes ja seitsemäs taso). Ihminen viettää toisten olentojen kanssa sosiaalista elämää, sikäli kuin hän on kehittänyt moraalisuutta, uskonnollisuutta ja henkisyyttä. Jos hänellä ei näitä ominaisuuksia ole – ts. ihmistä leimaa epämoraalisuus, epäuskonnollisuus ja ateismi – ihminen joutuu eristykseen muista ja tuskaiseen yksinäisyyteen.

Merkuriuksen alueella kohdataan sairauden ja ennenaikaisen kuoleman voimat. Siellä myös työstetään eettisiä käsitteitä ja niiden seuraamuksia. Venuksen alueella olemisen laatu riippuu siitä, onko hän elämässään osannut kokea luonnon ja maailman jumalallisuutta ja kunnioittaa sitä. Rakkauden kyky vahvistuu Venuksen kosmisen rakkauden voimien virtauksessa. Ihminen voi tällöin toimia terveyttä edistävien voimien palveluksessa. Näiltä alueilta hän saa voimat terveen astraali-ruumiin muodostamiseen uudessa maaelämässä.

Ateistista tulee Venuksen alueella ”täysin yksinäinen” ja hän tietyllä tapaa ”jäätty”. Steiner menee jopa niin pitkälle, että hän sanoo materialismin olevan ”silmien repijä”, joka tekee kuoleman portista astuneen ihmisen sokeaksi. Ihmiselle, joka oli usein vihan täyttämä, muuttuvat Venuksen rakkaudensäteet vihan voimiksi. Tämä kokemus opettaa, että ihmisen on voitettava vihan tunne ja löydettävä harmonia.

Auringon alueen elämään yhdistyminen edellyttää sitä, että ihminen eläessään on harjoittanut suvaitsevaisuutta ja nähnyt kaikkia uskontoja yhdistävän ihmisyyden. Näiltä alueilta saadaan voimat eetteriruumiin jälleenrakentamista varten. Näiden aurinkovoimien vastaanottokykyyn vaikuttaa se, onko ihminen elämänsä aikana ymmärtänyt Kristus-olentoa, ottanut vastaan Kristus-virikkeen. Toisaalta on pahoja ihmisiä, joilla on ollut suuria vaikeuksia jo käydä läpi Kuun, Merkuriuksen ja Venuksen vaiheet. Heissä ei ole mitään, jolla he voisivat liittyä Auringon elämään. Tämä tarkoittaa sitä, että tällaisten ihmisten on palattava hyvin nopeasti takaisin seuraavaan inkarnaatioon käymättä lainkaan hengenmaailmassa. Mainittakoon vielä, että Steinerin mukaan ihminen elää suurimman osan kuolemanjälkeisestä elämästään Auringon alueella.

Devakan eli hengenmaailma

Hengenmaailman tasot

Hengenmaailman eli devakanin ensimmäisellä tasolla ihminen elää niiden kanssa, joihin hänellä oli maaelämän aikana läheisimmät suhteet. Toisella tasolla hän liittyy ihmisiin yhteisen kunnioituksen, esimerkiksi yhteisen uskonnon perusteella. Siteet ystäviin ja perheeseen eivät katkea hänen siirtyessään hengenmaailman toiselle tai sitä korkeammille tasoille. Hengenmaailman tasot eivät ole erillisiä osastoja, vaan ne läpäisevät toisensa.

Hengenmaailman kolmas taso sisältää sielullisen maailman pyyteiden, toiveiden ja tunteiden alkukuvat elävänä ajatusolemuksena. Kolmannella tasolla ilmenevässä sielullisuudessa ei ole mitään itsekästä. Siellä maallisessa elämässä suoritettu hyvä ja epäitsekäs uhrautuminen kantaa hedelmää. Ihmiskunnan hyväntekijät ovat saaneet tältä tasolta inspiraationsa hyvään. Ihmiskunnan kulttuuria tieteen, taiteen ja teknisten ajatusten osalta eteenpäin vieneet ihmiset saavat puolestaan virikkeensä hengenmaailman neljänneltä tasolta. Ihmisen ei kuitenkaan tarvitse olla poikkeusyksilö, että tämä taso olisi hänelle merkityksellinen. Kaikki jokapäiväisen elämän ja oman elämän ahtaat piirit ylittävät pyrkimykset saavat alkunsa tältä tasolta.

Ihmisen todellinen minä toimii henkenä hengenmaailman viidennellä tasolla. Tämä minä säilyttää aikaisempien ruumiillistumien kyvyt ja ruumiillistuu yhä uudelleen. Ihmisminä poistaa viidennellä tasolla aikaisempien elämiensä tuloksista epätäydellisyydet ja liittää nämä puhdistuneet tulokset henkisen maailman tarkoituksiin. Hän näkee oman menneisyytensä eli ihmisessä herää jälleensyntymismuisti, ja hänessä herää myös ennakkonäkemys tulevasta ruumiillistumisesta. *Henkiminä* kehittää tällä tasolla itseään voidakseen seuraavassa elämässä toteuttaa hengen tarkoituksia.

Ihminen kykenee ammentamaan viidennen tason elämästä enemmän, jos hän on elämänsä aikana yrittänyt toteuttaa hengen tarkoituksia vireällä ajatuselämällä tai viisaasti toimivalla rakkaudella. Jos ihminen on saavuttanut elämänsä aikana vain vähän sellaista, jolla on

sukulaisuutta viidennen tason kanssa, hänessä syntyy pyrkimys omak-sua tarvittava virike seuraavassa maaelämässä. Ihminen tajuaa tällä tasolla, että seuraavan elämän tuskallinenkin kohtalo voi olla hänelle ehdottoman välttämätön.

Hengenmaailman kuudennella tasolla ihminen pystyy toteuttamaan maailman todellista olemusta. Hengenmaailman seitsemäs taso vie ihmiset kolmen maailman rajalle, jossa hänelle selviää kolminaismaailman (fyysinen, sielullinen ja henkinen maailma) olemus.

Hengenmaailma kosmisena matkana

Ihminen pääsee hengenmaailmaan, kun hän on sielunmaailman puhdistuksen jälkeen saavuttanut objektiivisen näkemyksen itsestään ja elämästään. Ihminen valaisee sisäisellä valaisuvoimallaan hengenmaailman maiseman. Hän unohtaa kaiken kärsimyksen ja hänestä tulee avoin ja vapaa. Hän hankkii uuden ruumiillistuman rakentamiseksi tarvittavat voimat hengenmaailmassa. Jos sisäinen valovoima riittää, ihminen etenee tietoisena Auringon yläisiin planeettamaailmoihin: Marsin, Jupiterin ja Saturnuksen alueille. Siellä häntä vievät eteenpäin hänen henkistä todellisuutta koskevat käsitteensä, sisäiseen uskonnollisuuteen perustuva kyky tiedostaa itsensä kokonaisuuden jäseneksi ja objektiivinen itsetuntemuksen kyky. Hän alkaa samalla rakentaa uuden elämän fyysisen ruumiin aihioita korkeampien olentojen johdolla ja yhdessä itselleen läheisten edesmenneiden kanssa. Ihminen myös säteilee voimiaan maan päällä elävien keskuuteen.

Saturnuksen jälkeen saavutetaan planetaarisen kosmoksen raja eli korkeamman hengenmaailman raja. Steiner kutsuu korkeampaa hengenmaailmaa myös kiintotähtitaivaan ja eläinradan alueiksi.

Tavallisesti ihminen kulkee näiden alueiden läpi tiedottomana. Ne harvat, jotka säilyttävät tietoisuutensa, saavat tulevassa maaelämässään aikaan maan kulttuurin edistymisen.

Ihminen lähestyy kuoleman ja syntymän välistä keskivaihetta, jolloin hänen valonsa hämärtyy, kunnes ihminen on itseensä sulkeutuneena täydellisessä pimeydessä, eikä hänellä ole enää tietoisuutta ympäristöstään. Tätä Steiner kutsuu ”maailman keskiyöksi”. Ihminen kokee

itsensä ”olemusytimessään”, jossa hänen menneisyytensä ja tulevaisuutensa avautuvat. Korkeampien olentojen voima virtaa suoraan hänen sisäisyyteensä. Ihminen näkee ”ihmisyyden suuren esikuvan”, ja hän kehittää tahtoa pyrkiä todella seuraamaan tätä esikuvaa. Ihminen tuntee oman epätäydellisyytensä.

Vaikka ihminen ei havaitse ylemmän hengenmaailman ympäristöä, hän muistaa hengenmaailmassa kokemansa, ja tämä kypsyy tietämiseksi. Lopulta hän tympääntyy tietämiseen, siitä tulee hänelle sietämätöntä. Hän kokee eristäytyneisyytensä jumalmaailmasta ja ”yksinäisyyden syvyydestä... muotoutuu kaipausta astua maailmaan”, uuteen inkarnaatioon. Edellisten elämien kuvat tulevat takaisin hänen tietoisuuteensa ja ihmisessä herää voimakas halu hyvittää uudessa elämässä aikaisempien elämien teot. Ihmisessä kypsynyt jumalallinen viisaus auttaa työstämään uuden maaelämän luonnosta, joka oli jo aloitettu astraalielämässä.

Paluu uuteen elämään

Hengenmaailman kokemusten jälkeen alkaa laskeutuminen hengenmaailmasta sielunmaailmaan: Saturnuksen, Jupiterin, Marsin ja Auringon alueiden läpi. Myös paluumatkalla Auringon alueella vietettävä aika on pitkä. Ihmisen katse kiinnittyy esi-isien ketjuun, jonka lopussa ovat uuden inkarnaation vanhemmat. Tämä esi-isiin liittyminen alkaa jo satoja vuosia ennen syntymää. Siinä määrin kuin se on mahdollista, uuden elämän kohtalo saatetaan Venuksen ja Merkuriuksen piirissä harmoniaan tulevan perheen ja muiden läheisten ihmisten kohtaloiden kanssa.

Uuden inkarnaation ihmisruumiin alkuaiheet työstetään paluumatkalla. Kuun alueelle astuminen on samalla hedelmöittymisen hetki. Ihmisen ”henki-itu”, jota on työstetty hengenmaailmassa, yhdistyy fyysiseen alkioon jo ennen kuin ihminen on muutoin yhdistynyt kehittävään fyysiseen olemukseen. Ihmisen minä vaikuttaa ennen syntymää epäsuoraan ja syntymän jälkeen suoraan ruumiiseen. Hänellä on elämänvoimia, joilla fyysinen perimäaine läpäistään.

Ihmisen lähestyessä maan piiriä tietoisuusvoimat muuttuvat yhä enemmän elämänvoimiksi. Tällöin hänen tietoisuutensa hämärtyy, ja

lopulta hän vaipuu syvään tiedottomuuteen. Tätä ennen ihminen näkee tulevan maaelämänsä ennakkokatsauksen.

Elävien yhteys kuolleisiin

Kuolleiden suhde ajatteluun muuttuu kuoleman hetken jälkeen. Ajatuksista tulee ulkoisia, havaittavia ilmiöitä. Kuolleet voivat nähdä myös maan päällä asuvien ajatuksia. Maan päällä elävien rakastavat ja lämpimät ajatukset ovat suuri lahja edesmenneille läheisille: ne tekevät heidät onnelliseksi. Rakastavien ajatusten vastaanottamista sielunmaailmassa voi verrata maan päällä koettavaan elämään rikastuttavaan taide-elämykseen.

Itsemurhan tehneiden tilanne on kuolemanjälkeisessä elämässä hyvin vaikea. He ovat tehneet epätoivoisen teon, joka jättää tyhjyyden tunteen ja suuren kaipauksen fyysistä ruumista kohtaan. Tämä aiheuttaa voimakasta kärsimystä astraaliruumiissa. ”Jano” kohdistuu myös minään⁴, jonka itsemurhan tehneet ovat menettäneet. Steiner antoi kauniin mietiskelyohjeen, jolla voi auttaa itsemurhan tehnyttä (Boogert, 2021, *What happens after we die*, s.120, aikaisemmin julkaisematon, käännös AS):

*Tahtosi oli heikko
Vahvista tahtoasi
Lähetän sinulle lämpöä kylmyyteesi
Lähetän sinulle valoa pimeyteesi
Rakkauteni lähetän sinulle
Ajatukseni lähetän sinulle
Avaa enemmän itseäsi*

Steiner suosittelee henkisistä asioista (ei siis pelkästään kuolemanjälkeisestä elämästä) lukemista kuolleille. Aluksi ajatukset suunnataan kuolleeseen ikään kuin hän istuisi vastapäätä. Varsinainen ääneen lukeminen ei ole välttämätöntä; oleellista on keskittyä tarkasti ajatuksiin samalla, kun kuollut ihminen pidetään mielessä. Jokainen ajatus on ajateltava perusteellisesti.

4 Tässä yhteydessä ”minä” viitanee henkiminään tai teosofian ilmaisuun korkeampi minä, jota Steiner käytti varhaisemmissa kirjoituksissaan.

On helpompi tavoittaa ihmiset, jotka lukija tunsi hyvin elämän aikana, mutta on mahdollista tavoittaa myös vähän etäisempiä ihmisiä. Tässä tarvitaan lämpimän ajatuksen suuntaamista kuolleeseen niin, että tämä havahtuu vähitellen huomaamaan ajattelijan. Tietääkö henkisten asioiden lukija, että kuollut tosiaan kuulee häntä? Steiner vastaa tähän, että sen voi sisäisesti tuntea. Tarkkaavainen lukija voi huomata lukemisen aikana ”omalaatuista lämpöä”. Vaikka kyseinen vainaja ei kuulisikaan lukemista, huolellisesta lukemisesta on hyötyä muulla tavalla.

Henkisten maailmojen olennot eivät osaa lukea ihmisten kirjoja, mutta maan päällä elävissä ihmisissä elävä henkinen tieto vastaa kuolemanjälkeisissä tiloissa oleville ja muille henkisille olennoille fyysisen maailman kirjoja. Steiner toteaa, että hengentiedettä on mahdollista oppia vain maan päällä, ja sen on täältä kulkeuduttava henkisiin maailmoihin.

Vertailua Pekka Ervastin opetukseen

Ervast palasi yhä uudelleen kuolemanjälkeisen elämän kuvailuun eri näkökannoilta. Ervastin näkemykset tulevat hyvin esille mm. teoksissa *Elämää kuoleman jälkeen*, *Kuka auttaa meitä kuolemassa*, *Uni ja kuolema*, *Henkiseen tietoon* (kirjan loppuosa) sekä kokoomateoksessa *Kuolema ja kuolemanjälkeinen elämä*.⁵ Pääpiirteissään Steinerin opetukset ovat varsin samanlaisia kuin Ervastin kuvaukset kuolemanjälkeisestä elämästä. Jonkin verran eroja löytyy yksityiskohdissa.

Ervastin opetukset elävien yhteydestä kuolleisiin vastaavat hyvin edellä kuvattuja Steinerin opetuksia. Ervast suosittelee, että kuolleelle ystävälle luetaan rauhallisesti jokin hyvä esitys kuolemanjälkeisestä elämästä, varsinkin jos hänellä ei ollut oikeanlaista käsitystä kuolemanjälkeisen elämän luonteesta. Ervast antaa Steineria tarkemman kuvauksen itsemurhan tehneistä: hän jakaa itsemurhan tehneet kolmeen luokkaan.⁶

5 Mainitut Ervastin teokset ovat ladattavissa pdf-muodossa osoitteessa <http://www.pekkaervast.net/teokset/>, paitsi viimeksi mainittu, joka on osoitteessa <https://bit.ly/3wLZXfy>.

6 Pekka Ervast (1925). Itsemurha ei ole oikea ratkaisu. Internetissä osoitteessa <https://bit.ly/2SgBQ9B>.

Ervastinkin mukaan useimpien itsemurhaajien kohtalo ei ole toivoton, vaan heitä voidaan näkymättömässä maailmassa auttaa (auttajana voi olla elävä ihminen tai edistynyt vainaja).

Ervast kuvaa elämän panoraamaa varsin samalla tavalla kuin Steiner. Kuvauksissa on kuitenkin yksi merkittävä ero: elämän kertaukseen liittyy objektiivinen, kunkin teon tai tekemättä jättämisen moraalinen arvio.⁷ Objektiivinen tuomio on mahdollinen, koska elämän kertausta tapahtuu korkeamman minän valossa (Steiner puhuu kosmoksesta saapuvasta valosta, joka täyttää elämän panoraaman). Steinerin kuvauksessa ihminen havainnoi elämän panoraaman kuvia, mutta ei tee niistä moraalista arviota. Steinerin mukaan moraalinen arvio tulee elämän panoraaman lopussa ennen siirtymistä sielunmaailmaan.⁸ Ervastinkin mukaan ihminen kohtaa kuoleman kynnyksellä kristikunnassa Mooseksen, joka edustaa useimmille sitä moraalia, jota heille on elämän aikana opetettu ja jonka he ovat hyväksyneet.⁹ Jos ihminen on seurannut elämässään Jeesuksen opetuksia, hän kohtaa Mooseksen sijasta Jeesus Kristuksen, kuten Steinerkin opettaa. Ervast toteaa lisäksi, että ihminen saa tavata oman opettajansa persoonallisesti kiirastulivaiheen eli moraalisen puhdistuksen jälkeen; kohtaamisen tarkoituksena on valmistaa ihmistä uutta inkarnaatiota varten.

Ervastin mukaan elämänkertauksen jälkeen korkeampi minä erkaantuu persoonallisuudesta¹⁰, minkä jälkeen korkeampi minä sulkeutuu ikuiseen, kuolemattomaan tilaansa. Tällä on sellainen vaikutus, ettei ihminen voi aloittaa kuolemanjälkeisessä elämässään varsinaisesti mitään uutta. Persoonallinen minä – tai mitä siitä on puhdistuksen jälkeen jäljellä – yhtyy korkeampaan minään vasta taivastilan lopussa. Steinerin kuvauksista en ole löytänyt samanlaista kuvausta alemman ja ylemmän

7 Kuolemanrajakokijoiden kertomukset tukevat Ervastin opetusta tekojen moraalista arvioinnista elämänkertauksessa.

8 Steiner kertoo tästä tapahtumasta ilmeisesti vain yhdessä esitelmässään, joka löytyy internetistä englanninkielisenä osoitteesta <https://bit.ly/3vF0EWz>.

9 Tämän kohtaamisen voisi tulkita symbolisesti niin, että ihminen arvostelee elämänkertauksessa tekonsa hyväksymänsä moraalin mukaisesti.

10 Poikkeuksen tästä tekevät ihmiset, jotka ovat saavuttaneet yhteyden korkeampaan minäänsä elämän aikana.

minän erkanemisesta elämänkertauksen jälkeen. Toisaalta Steinerin mukaan ”ihmisen todellinen minä toimii henkenä hengenmaailman viidennellä tasolla”, mikä vaikuttaa vastaavan hyvin Ervastin kuvausta taivaselämän lopusta (mm. jälleensyntymismuistin herääminen).

Steinerin mukaan elämän panoraama kestää eetteriruumiissa vietyyn ajan eli useita päiviä, kun taas Ervastin mukaan elämän kertauksen muistikuvien katselu kestää korkeintaan muutamia tunteja. Tämän jälkeen ihminen elää Ervastin mukaan muutaman päivän eetteriverhossaan, ja voi joskus näyttäytyä läheisilleen. Sen jälkeen ihminen vaipuu tajuttomuuden tilaan vuorokaudeksi tai pariaksi, minkä jälkeen hän herää sielunmaailmassa, jota Ervast kutsuu *tuonelaksi*. Myös Steinerin mukaan siirtymistä sielunmaailmaan edeltää tajuttomuuden tila.

Steinerin kuvauksissa ihmisen itsensä suorittama tekojen moraalinen arvio tapahtuu sielunmaailmassa. Ihminen käy läpi sielunmaailmassa elämänsä läpi lopusta alkuun päin yöelämänsä näkökulmasta. Hän tuntee itsessään toisille aiheuttamansa mielipahan ja tuskan ja puhdistuu moraalisesti. Tämä on myös Ervastin opetus. Ervast nimittää alinta sielunmaailman tasoa *manalaksi* ja kuvailee sen oloja helvetin kaltaisina ilmaisin. Steiner käyttää samankaltaisia ilmaisuja teoksessaan *Antroposofinen hengentiede pääpiirteittäin*: alimmalla sielunmaailman tasolla on ei-inhimillisiä olentoja, ”joiden ulkomuoto voi olla henkisellemme silmälle kammottava... ja joiden halut suuntautuvat... pahuuteen”. Ervast kutsuu sielunmaailman toista tasoa *tuonelan tuviksi*, joiden läpikäyväksi piirteeksi on menneen elämän arkipäiväisiin asioihin takertuminen, elämän harmaus ja ikävyys. Steiner ilmaisee saman asian puhumalla ”arkielämän tyhjänpäiväisyyksistä”. Ylipäätään Ervastin ja Steinerin kuvaukset sielunmaailman eri tasoista ovat varsin yhtäpitäviä.

Steiner kuvaa matkaa sielunmaailmassa ja hengenmaailmassa myös kosmisena matkana planeettamaailmojen halki aina Kiintotähtialueille saakka. Myös Ervast esittää kuolemanjälkeistä elämää samankaltaisin käsittein. Ihminen on kiirastulessa Merkurius-Venuksen puhdistavan tulivirran vaikutuksen alainen. Tämä puhdistusprosessi tapahtuu Ervastin mukaan maan astraaliruumiin eli kuukehon piirissä, josta ihminen siirtyy maapallon minäorganisaation eli aurinkokehon vaikutuspiiriin,

jossa ihminen elää taivaselämäänsä. Kauemmat planeetat Mars, Jupiter ja Saturnus ovat kaikki Auringon piirissä, joka on henkisessä mielessä koko aurinkokunnan laajuinen. Useimmille ihmisille riittää Marsin koulu, vain harvat jatkavat Jupiterin ja Saturnuksen koulussa. Mahdollisena erona Steinerin esitykseen on se, että Steinerin esityksessä Aurinko on sielunmaailman seitsemäs taso, kun taas Ervastilla maan aurinkokeho sisältää kaikki hengenmaailman planeetat. Voi olla myös niin, että Ervastin käsite maan aurinkokeho ja Steinerin kuvaama Auringon piiri eivät ole aivan samoja asioita.

Ervastin mukaan ihminen elää alemmassa taivastilassa elämänsä vielä kerran uudestaan, tällä kertaa alusta loppuun ilman suruja ja pettymyksiä. Kaikki hänen toivomansa hyvä toteutuu täydellisesti. Alempi taivastila päättyy, kun kirkastunut persoonallisuus nousee niin korkeaan onneen, ettei hän sitä enää kestä. (Steinerilta en vastaavaa taivaselämän kuvausta ole löytänyt.) Ihminen kuolee pois persoonallisuudestaan ja siirtyy ylempään taivaaseen, jossa korkeampi minä elää. Tämä ihmisen jumalallinen minä ottaa itseensä persoonallisuudesta sen, mitä siinä oli pyhää ja korkeaa. Ihminen muistaa ylemmässä taivastilassa aikaisemmat elämänsä ja korjaa niitä. Hän näkee myös tulevan elämänsä ja näkee, mikä läksy hänelle on annettu suoritettavaksi. Ervastin ylemmän taivaan kuvaus vastaa hyvin Steinerin hengenmaailman viidennen tason kuvausta.

Taivastilan lopussa ihminen näkee Ervastin mukaan Jumalan Pojan ihanteen ja sen, että hän on itse kaukana täydellisyydestä. Kirkastettu minuus näkee, että oppiminen ja täydellistyminen voi tapahtua vain syntymällä uudelleen maan päälle. Tämä vastaa erinomaisesti Steinerin kuvausta, jonka mukaan ihminen näkee ”ihmisyyden suuren esikuvan” ja tuntee oman epätäydellisyytensä. Steinerin kuvaus uuden inkarnaation prosessista on Ervastin vastaavaa kuvausta paljon yksityiskohtaisempi.

Pohdintaa

Lukijan on hyvä huomata, että tässä esitetty yhteenveto edellyttää valintaa, joka perustuu kirjoittajan omiin arvioihin siihen, mikä on oleellista. Kun sain yhteenvedon valmiiksi, olin itse asiassa yllättynyt

siitä, kuinka lähellä Steinerin ja Ervastin esitykset ovat toisiaan. Erojakin toki on, mutta ne eivät mielestäni vaikuta kokonaiskuvaan. Esimerkiksi eroja näyttää olevan elämänkertauksen kuvauksessa, jonka voisi kuvitella olevan ”helpoin” tutkittava hengentieteen menetelmillä. Steinerin elämän panoraaman kuvauksesta näyttää puuttuvan moraalisen arvion elementti, jota Ervast ja kuolemanraajakokijat voimakkaasti korostavat. Toisaalta Steinerin esityksessä elämän panoraaman moraalinen arvio tapahtuu juuri ennen siirtymistä sielunmaailmaan. Kyseessä on siten vain eroavaisuus ajoituksessa. Joka tapauksessa elämän tekojen sisäinen moraalinen arvio ja työstäminen tapahtuu sekä Steinerin että Ervastin mukaan sielunmaailmassa.

On varsin selvää, että kuolemanjälkeinen elämä on jokaisella ihmisellä jossain määrin erilainen. Tämän vuoksi yhtenäisen kuvauksen antaminen yhdessä esityksessä on jo lähtökohtaisesti vaikeaa, ellei mahdotonta. Ervast ratkaisi tämän niin, että hän eräissä esitelmissään esitti erikseen tavallisen ihmisen, kehittyneen ihmisen ja ihmiskunnan auttajien kuolemanjälkeisen elämän. Ervastin esitelmissä on myös paljon sielunmaailman eri tasojen kokemusten kuvausta, jota voisi luonnehtia hyvin intiimiksi. Steinerin kuvauksissa on jonkin verran mukana yksittäistapauksia, mutta kuvausten ote on enemmän yleispätevyyteen pyrkivää.

Steiner ja Ervast olivat kumpikin esoteerisen kristinuskon syvällisiä esittäjiä. Tämä näkyy myös kummankin kuolemanjälkeisen elämän kuvauksissa. Steiner tuo mm. esille, kuinka Kristukseen liittyminen elämän aikana vaikuttaa kuoleman prosessin eri vaiheissa. Ervast puolestaan korostaa, kuinka Jeesus Kristus muutti kuolemanjälkeisiä oloja ja mahdollisti työllään uudenlaisen kuoleman kulttuurin luomisen. Ervast tuo myös esille, että Jeesus Kristus avasi uuden taivaan, joka on avoin kaikille – uskonnosta riippumatta – jotka ovat elämänsä aikana joutuneet kosketukseen sielussaan Kristuksen kanssa. Tämä näkyy mm. siten, että heidän sydämessään on puhjennut rakkauden ruusu; he osaavat rakastaa kaikkia eläviä olentoja jumalallisella rakkaudella.

Kuka auttaa meitä kuolemassa – antroposofinen näkökulma

Johdanto

Iris Paxino (s. 1970) on psykologi ja terapeutti, joka on väitellyt tohtoriksi kuolemanraajakokemuksista. Nykyisin hänen praktiikkansa on Stuttgartissa. Paxinon kiinnostus kuoleman arvoitusta kohtaan heräsi 18-vuotiaana, kun vastoittain kuollut isoäiti alkoi ilmestyä hänen uniinsa. Paxino vakuuttui kohtaamisen aitoudesta, vaikka se tapahtuikin unen aikana. Hän alkoi hakea tietoa siitä, kuinka olisi mahdollista saada kuolleiden maailmasta täysin tietoista kokemusta. Tieteen vastaus oli pettymys, koska vallitseva käsitys oli (ja on edelleen): mitään ei ole eikä voikaan olla, koska aivot tuottavat tietoisuuden. Rudolf Steinerein (1861–1925) antroposofia antoi kokonaan toisenlaisen vastauksen ja tarjosi modernin meditatiivisen tien sielun kykyjen kehittämiseen. Paxino kiinnostui samaan aikaan kuolemanraajakokemusten tutkimuksesta. Myöhemmin hän alkoi työskennellä psykologina kuolevien potilaiden kanssa sairaalassa. Hän huomasi, että kuolevien auttaminen ei ollut pelkästään keskeneräisten asioiden järjestelyä ja rohkaisua kuoleman kohtaamiseen. Auttamistyö ei välttämättä pääty kuoleman rajalle, vaan se voi jatkua myös kuoleman jälkeen, jos auttajalla on siihen vaadittavat ominaisuudet.

Esittelen seuraavassa Paxinon (2021) havaintoja kuolleista eri vaiheissa ja hänen tapaansa työskennellä kuolleiden hyväksi. On hyvin kiehtovaa, että nykyajassa toimiva antroposofisen tien kulkija voi kertoa kuolemasta omien kokemustensa pohjalta. Vertailen Paxinon esityksiä Pekka Ervastian (1875–1934) kuvauksiin kuolemasta (ks. esim. Marjanen ym., 2021).

Eetterimaailmaan siirtyminen

Luonnollisen kuoleman hetki on pyhä. Ihminen jättää fyysisen käyttövälineensä ja astuu eetterimaailmaan. Yleensä ruumiista poistuminen tapahtuu Paxinon mukaan pään kautta, mutta se voi tapahtua joskus myös sydämen kautta. Eetteriruumis eli elämänruumis on muistin kantaja. Valon ympäröimä ihminen näkee elämänsä panoraaman kuvina. Hänen läheisyydessään on enkeliolentoja, erityisesti ihmisen oma suojelusenkeli tulee hänelle näkyväksi.¹ Enkeliolennot näkevät tässä tilanteessa ihmisen korkeamman minän ja sen koko inkarnaatiohistorian. Lisäksi siirtymässä toiseen maailmaan on paikalla edesmenneitä läheisiä ihmisiä ja sukulaisia. Paxino mainitsee, että kuoleman hetki kiinnostaa myös huoneessa olevia elementaaliolentoja, jotka myös pysyvät havaitsemaan ihmisessä loistavan korkeamman minän. Fyysisen ruumiinsa jättäneen tajunta on kirkas ja täysin hereinen.

Ikävä kyllä siirtyminen toiseen maailmaan ei ole aina kaunis ja harmoninen. Siirtymistä vaikeuttaa huomattavasti pelko, koska se pimentää sielun valon, mikä puolestaan rajoittaa ihmisen kykyä havainnoida kuolemanjälkeistä ympäristöänsä. Uskonnollinen vakaumuskaan ei ole tae siitä, että ihmisellä ei olisi kuoleman lähestyessä pelon ja jopa epätoivon tunteita. Vain sielun eletty henkisyys mahdollistaa tietoisuuden valon rajan toisella puolella. Paxino mainitsee myös, että kipulääkitys voi himmentää kuolevan tajuntaa myös välittömästi rajan toisella puolella.

Kuolintavalla on suuri merkitys siirtymisen luonteeseen. Äkillinen onnettomuus tai väkivaltainen kuolema voi johtaa siihen, että ihminen ei tiedä kuolleen. Tällaisia ihmisiä voidaan auttaa keskittyneellä rukouksella, *Isä meidän* on kaikkein vaikuttavimpia. Näin voi välittää sisäistä rauhaa ja sielunlämpöä, jotka auttavat edesmennyttä havaitsemaan auttajat ja siirtymään näkymättömän maailman valoisammille alueille. Voi käydä myös niin, että ihminen jatkaa elämää eetteriverhossaan ja pysyttelee maan piirissä esim. onnettomuuspaikan läheisyydessä, mikä vaikuttaa paikan energiaan raskauttavasti. Ihminen voi tajunnassaan

1 Kuolemanraajakokemuksen läpikäyneet puhuvat silloin tällöin valo-olennosta, joka oli heidän seuranaan elämänkertauksessa.

läpikäydä kuolemaa edeltäviä traagisia tapahtumia yhä uudelleen (tämä koskee myös itsemurhan tekijöitä). Paxino kuvaa tilannetta kuoleman-jälkeiseksi post-traumaattiseksi stressihäiriöksi.

Edesmennyt voi jäädä kiinni eetterimaailmaan myös, jos hänellä on ollut vahva materialistinen maailmankatsomus tai jos hän on kuollut huumaavien aineiden yliannostukseen. Kummassakaan tapauksessa ihminen ei välttämättä huomaa kuolleen. Edesmennyt addikti hakeutuu vaistomaisesti samankaltaisten elävien ihmisten seuraan, joita hän yllättää käyttämään vahingollisia aineita. Rajan yli siirtyneen riippuvuus ei häviä eetterimaailmassa, vaan se jatkuu myös sielunmaailmassa. Paxino mainitsee myös, että syöpähoitojen yhteydessä käytetty kemoterapia voi aiheuttaa eetteriruumiin kovettumista, jonka vuoksi eetterimaailmassa vietetty aika voi kasvaa tavallisesta noin kolmesta päivästä viikkoihin tai kuukausiin. (Paxino huomauttaa, että tämä ei käy perusteluksi kieltäytyä kemoterapiasta.)

Uskonnollisetkin ihmiset voivat Paxinon mukaan jäädä kiinni eetterimaailmaan. Protestanttisessa maailmassa on vallalla käsitys kuolemanjälkeisestä elämästä unena, josta herätetään vasta viimeisenä päivänä. Tätä vahvistaa latteus ”lepää rauhassa”. Lukijalle tulee yllätyksenä, että myös dogmaattisen henkisyyden edustajat (Paxino mainitsee tässä yhteydessä dogmaattiset teosofit, esoteristit ja antroposofit) ovat alttiita jäämään kiinni eetterimaailmaan tarpeettoman pitkäksi aikaa. Syynä on se, että jäykät ajatustottumukset vaikuttavat eetteriruumiiseen kovettavasti, mikä hidastaa eetteriruumiin hajoamista eeteriseen maailmaan. Ajatus vaikuttaa uskottavalta ja on pohtimisen arvoinen.

Paxinon kuoleman alkuvaiheen kuvaus on hyvin yhteensopiva Ervastin kuvausten kanssa. Tosin Ervast ei kerro kipulääkkeiden tajuntaa himmentävästä vaikutuksesta fyysisen ruumiin jättämisen jälkeen. On ilmeistä, että kuolevien palliatiivinen kivunlievitys oli sata vuotta sitten paljon nykyistä harvinaisempaa (kemoterapiaa ei tuolloin ollut vielä olemassakaan). Ervast kuvaa Paxinon tavoin, kuinka ärtynyt mielikuvitus voi aiheuttaa väkivaltaisen kuolemaan tai itsemurhaan liittyvien tapahtumien elämisen yhä uudelleen. Ervastinkin mukaan addiktion vallassa olevat vainajat toimivat saman heikkouden vallassa olevien elävien ihmisten kiusaajina.

Ervastin opetuksissa elämänkertausta tapahtuu korkeamman minän valossa ja on siksi objektiivinen ajatusten, tunteiden ja tekojen arviointi. Ervastinkin mukaan kuolemanhetkellä paikalla voi olla enkeli, joka katkaisee hopealangan. Ervast ei kuitenkaan mainitse tässä yhteydessä ihmisen omaa suojelusenkeliä. Ervastin mukaan suojelusenkelit toimivat pienten lasten apuna; ne vetäytyvät myöhemmin ihmisen minuuden vahvistuessa. Toisaalta Ervast pitää korkeampaa minää ihmisen omatuntona ja suojelusenkelinä (vrt. Sokrateen *daimon*).

Kuolleiden auttamisesta

Paxino jakaa auttamisen tarpeessa kuolleet eri ryhmiin: itsemurhan tehneet, väkivaltaisen kuoleman kokeneet, toiselta hengen riistäneet ja enemmän tai vähemmän tietoisien pahuuden (mustan magian) vaikutuspiirissä kuolleet. Viimeksi mainittuun ryhmään kuuluu järjestäytyneiden rikollisorganisaatioiden jäseniä ja ihmisiä, jotka ovat työskennelleet keskitysleireissä, menneissä tai nykyisissä. He eivät vapaudu pahuuden otteesta kuoleman jälkeenkään, vaan tarvitsevat apua, jota Paxinon mukaan voivat antaa vain erityisen valmistautumisen läpikäyneet korkeamman hengenmaailman olennot tai elävät ihmiset, joiden minuuden Kristuksen olemus on läpäissyt. Jälkimmäinen edellytys liittyynee tärkeään Ervastin (1951/2020, vanhan painoksen s. 27) opetukseen korkeamman minän ja Kristuksen suhteesta: ”Korkeampi minämme ei kehity lopulliseen päämääräänsä, ennen kuin se ottaa siihen Kristuksen kokonaan vastaan.”

Itsemurhan tehnyttä on mahdollista auttaa niin, että häntä on rakastettava ilman tuomiota ja annettava teko anteeksi. Tämä tekee hänelle helpommaksi antaa anteeksi itselleen ja ottaa vastaan henkisen maailman tarjoamaa valoa ja apua. Samaan aikaan on tärkeää, että itsemurhan tekijä ottaa vastuun tekemästään teosta. Tarvitaan myötätuntoista ja lujaa lähestymistapaa, joka samalla suojaa edesmenneen sukulaisia liialliselta kuormitukselta, jota itsemurhan tehnyt voi heille aiheuttaa. Itsemurhan tehneen läheiset voivat toteuttaa anteeksiannon osuuden, mutta Paxinon kuvaama kokonaisvaltainen auttaminen edellyttäne, että auttajalla on käytössään tarvittavat yliaistilliset kyvyt.

Paxinon mukaan murhaajat näkevät elämänkertauksessa tekojensa traagiset seuraukset, mikä täyttää heidät kauhulla. Murhaaja tuomitsee itse itsensä ja ajattelee, että hän ei ole anteeksiannon arvoinen. Joskus rajan yli astunut ihminen voi olla yhtä aikaa sekä pahan teon tekijä että uhri. Paxino kuvaa tällaisen tapauksen, jossa edesmennyt eli hyvin samankaltaisessa ympäristössä kuin itsemurhan tekijä. Hän onnistui vakuuttamaan kyseisen edesmenneen, että hänen synkkä vankeutensa ei ole ikuinen. Tilanne päättyi onnellisesti (Paxino, 2021, s. 94, käännös AS):

Nyt hänen oli mahdollista tavata Kristus, joka loisti taustalla. Oli hyvin vaikuttavaa seurata, kuinka tämä vuosia maailmojen välissä kärsinyt nuori mies vajosi polvilleen ja kuinka Kristuksen ehdoton ja ikuinen rakkaus virtasi häneen. Nyt hän oli valmis antamaan itselleen anteeksi...

Lukija voi verrata edeltävää lainausta Ervastian (1925/2006, s. 18–19) vastaavaan esitykseen katuvasta itsemurhaajasta:

Auttajansa taluttamana hän saapuu elämän ja kuoleman Herran luo, Kristuksen luo, ja langeten Hänen jalkojensa juureen polvilleen, hän nostaa kyynelisen katseensa kohti sitä loistavaa olentoa, joka seisoo hänen edessään, ja tunnustaa: ”Oi, kuinka olen pieni ja huono, kuinka olen erehtynyt elämän suuresta tehtävästä. Mitenkä minulle nyt käy? Voinko ollenkaan sovittaa tekoni? Onko minulle, Herra, mitään armahdusta?” Ja silloin tuon kirkkaan ja loistavan olennon silmistä säteilee iankaikkinen rakkaus, ääretön laupeus ja armo, ja hänen äänensä sävy on kuin taivainen soitto, kun hän lempeästi vastaa: ”Minä ymmärrän sinua, lapseni, ja annan sinulle anteeksi. Nouse ja käy työhön, mutta älä enää syntiä tee.”

Paxino kertoo, että paljon kärsinyt ihminen ei heti jaksaa siirtyä eteerisestä maailmasta sielunmaailmaan, vaan hänet viedään ensin paranimisen paikkaan, joka sijaitsee sielunmaailman esialueella. Tätä työtä ohjaavat korkeat enkeliolennot ja siellä palvelevat korkeamman sielunmaailman ja henkisen maailman edesmenneet ihmiset, jotka tällaiseen työhön kykenevät.

Pohdintaa

Paxinon kuolemanjälkeisen elämän kuvaukset ovat varsin samanlaisia kuin Steinerin ja Ervastin kuvaukset. Ehkä voidaan jopa sanoa, että Paxino on kuvauksissaan lähempänä Ervastin kuin Steinerin opetuksia, vaikka Paxino onkin antroposofisen tien kulkija. Kuten edellä kävi ilmi, joissakin kohdissa hänen kuvauksensa on likipitäen identtinen Ervastin kanssa. Toki Paxinolla on myös omaa sanottavaa näistä asioista: hän kertoo useita omia kokemuksiaan kohtaamisista edesmenneiden kanssa. Paxinon kuvauksista välittyy tietty autenttisuuden tuntu, vaikka samalla on todettava, että tämä ei tee hänestä erehtymätöntä. Mainittakoon vielä, että hän korostaa enkelien ja erityisesti ihmisen oman suojelusenkelin roolia kuolemanjälkeisessä elämässä selvästi enemmän kuin Steiner tai Ervast.

Kaikki eivät ole ottaneet Paxinon kirjaa myönteisesti vastaan. Eräs antroposofisesti suuntautunut kriitikko piti Paxinon kirjaa todellisen antroposofian vastakohtana, koska kirjassa tuodaan esille asioita, joita Steiner ei ollut sanonut (esim. joidenkin kuolleiden juuttuminen eetterimaailmaan kolmea päivää huomattavasti pidemmäksi aikaa). Keskeisin argumentti oli lainaus Steinerilta: ”kuolema on ihmiselämän kaikkein kaunein kokemus”. Steiner on mitä ilmeisemmin tässä oikeassa, mutta vaikuttaa selvältä, että tämä sääntö ei ole ehdoton. Ervastkin opettaa kuoleman pyhyttä, mutta myös sitä, että ihmisen kuolemanjälkeisen elämän alku voi olla vaikea, jos hänellä on raskaita tekoja tunnollaan.

Kirjan lopussa esitellään mm. meditaatioharjoituksia, jotka voivat johtaa edesmenneiden tietoiseen auttamistyyöhön. Tähän voisi lisätä Ervastin tarjoaman näkökulman: kuolleita on mahdollista auttaa myös unen aikana. Ehtona on se, että ihminen on päivän toimissaan ollut auttavainen ja tahtoo auttaa myös unen aikana. Hän voi myös pyytää, että auttamisesta ei jäisi mitään muistoa päivätajuntaan.

Kirjan keskeinen sanoma on, että elävien ja kuolleiden tietoinen yhteys on mahdollinen ja tärkeä. Yhteyden oleellinen elementti on avoin ja rakastava sydän. Paxinon näkökulma on eettisesti kaunis: hän näkee kaikki – myös pahoja tekoja tehneet ihmiset – arvokkaina olentoina, jotka ansaitsevat teoistaan huolimatta anteeksiannon, avun ja myötätunnon.

Lähteet

- Ervast, Pekka (1925/2006). *Itsemurha (Itsemurha ei ole oikea ratkaisu)*. Kustannusosakeyhtiö Tietäjä.
- Ervast, Pekka (1951/2020). *Kristus meissä*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry.
- Marjanen, Jouni, Savinainen Antti ja Sorvali Jouko (2021). *Kuolema ja kuolemanjälkeinen elämä. Otteita Pekka Ervastian esitelmistä ja kirjoituksista*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry.
- Paxino, Iris (2021). *Bridges between life and death*. Floris Books.
Julkaistu suomeksi v. 2022 nimellä *Siltoja elämän ja kuoleman välillä*. Antroposofinen liitto.

Kuoleman kolme välitilaa Tiibetin buddhalaisuuden ja teosofian näkökulmasta

Mitä buddhalaiset ajattelevat kuolemanjälkeisestä elämästä ennen uutta syntymää? Tunnetuin esitys aiheesta lienee *Tiibetiläinen kuolleiden kirja* eli *Bardo Thodol*, jonka julkaisi ensimmäisen kerran englanniksi Walter Evans-Wentz vuonna 1927 (viimeisin hänen julkaisemansa versio on vuodelta 1960). Emme kuitenkaan käytä Evans-Wentzin laitosta tässä artikkelissa, koska se on saanut osakseen vakavaa kritiikkiä Tiibetin buddhalaisuuden tutkijoiden taholta (Reynolds, 1989, Cuevas, 2003 ja Lopez Jr., 2011)¹. Käytämme tässä kirjoituksessa käännöstä *the Tibetan Book of the Death: The First Complete Translation*, joka on Dalai Laman itsensä auktorisoima (Coleman & Linpa, 2017). Tiibetiläinen kuolleiden kirja on osa laajempaa tekstikokoelmaa, jota kutsutaan englannin kielellä nimellä *Self-Liberated Wisdom of the Peaceful and Wrathful Deities*. Kuoleman prosessin kuvauksemme perustuu em. kirjan (Coleman & Linpa, 2017) lukuun *the Great Liberation upon Hearing*, jota kutsumme kirjoituksessamme Tiibetiläiseksi kuolleiden kirjaksi tai lyhyesti *Kuolleiden kirjaksi*.

Tiibetiläinen kuolleiden kirja voidaan nähdä kuolemanjälkeisen elämän kuvauksena, buddhalaisuuden hengellisen harjoituksen oppaana tai oppaana kuolemanjälkeisen elämän eri vaiheiden kohtaamiseen.

1 Kritiikin pääkohdat ovat seuraavanlaisia (Lopez Jr, 2011): 1) Käännöksen laatu ei ole hyvä. 2) Evans-Wentz valitsi julkaistavaksi vain kolme kirjoitusta seitsemästätoista hallussaan olleen kirjoituksen joukosta. 3) Kaksi kolmesta julkaistusta kirjoituksesta ei ole osa tyypillistä Tiibetin buddhalaista hautajaistoimitusta. 4) Esipuheet, kommentaarit ja johdannot ovat lähes kaksi kertaa laajempia kuin itse käännetty teksti. 5) Lisätyt osat on kirjoitettu teosofian ja hindulaisten opetusten näkökulmasta, eivätkä ne edusta buddhalaista tulkintaa. Lopez Jr:n arvio on murskaava: Evans-Wentzin versio ei todellisuudessa ole tiibetiläinen, se ei varsinaisesti ole kirja, eikä se kerro kuolemasta, vaan jälleensyntymästä.

Käytännön tasolla se on teksti, jota luetaan ensin elämän aikana, jotta opittaisiin ymmärtämään, mitä kuolemassa tapahtuu – ja parhaassa tapauksessa opetukset muistetaan myös kuoleman aikana ja sen jälkeen *bardossa*² eli välitilassa. Tekstiä luetaan kuolleelle ääneen useita päiviä tämän muistamisen vahvistamiseksi.

Vajrayāna-buddhalaisuus on buddhalaisuuden kolmas pääsuuntaus, jonka päämääränä on mahāyāna-buddhalaisuuden tapaan tulla bodhisattvaksi. Menetelmissä on kuitenkin eroa, ja lisäksi vajrayāna-buddhalaisuudessa opettajan eli laman merkitystä korostetaan. Tiibetin buddhalaisuuden eri koulukunnat edustavat vajrayāna-suuntausta, jonka piirissä alettiin puhua kuoleman jälkeisen elämän välitiloista. Varhaisessa buddhalaisuudessa välitiloista ei puhuttu, vaan jälleensyntymä koski vain skandhoja, kokemuksen osatekijöitä, jotka eivät edusta minää tai minuutta.

Kuolleiden kirja löydettiin ”ihmeellisellä tavalla”. Tällaista löydettyä opetusta kutsutaan *termaksi*. Tradition mukaan Padmasambhava kirjoitti Kuolleiden kirjan 700-luvulla ja piilotti sen myöhempiä aikoja varten. Historiallinen tutkimus pitää kuitenkin Karma Lingpaa (1326–1386) kuolleiden kirjan kirjoittajana. Tiibetiläinen traditio puolestaan pitää Karma Lingpaa *tertonina*, joka paljastaa termaopetuksia. Termat voivat olla myös ”mielen termoja”, jotka löydetään terttonin mielessä. Tässä mielessä ristiriitaa historiallisen tutkimuksen kanssa ei välttämättä ole. Cuevas (2003, s. 110) toteaa tutkimuksensa perusteella, että nykyinen versio Kuolleiden kirjasta on todennäköisesti kehittynyt vähitellen siten, että varhaisempiin teksteihin on tehty vähitellen lisäyksiä ja tarkennuksia.

Esitämme kirjoituksessamme ensin tiivistelmän Kuolleiden kirjan kuvaamasta kuolemanprosessista, minkä jälkeen esittelemme Tiibetin buddhalaisia joogisia menetelmiä kuolemaan valmistautumiseen. Sen jälkeen vertaamme Kuolleiden kirjan kuolemanprosessia teosofiseen kuolemakäsitykseen. Lopuksi esitämme tulkintamme Kuolleiden kirjasta.

2 Tiibetiläisen ajattelun mukaan sanotaan toisinaan, että myös koko elämä syntymästä kuolemaan on yksi bardoista; välitila syntymän ja kuoleman välillä. Tässä artikkelissa emme kuitenkaan kuvaa tätä näkökulmaa.

Kuolleiden kirjan kolme välitilaa

Kuoleman hetken välitila

Kuolemanprosessin ensimmäinen välitila on nimeltään *kuoleman hetken välitila* (Chikhai bardo). Kuolleiden kirjan johdantoteksti luetaan, kun hengitys on lakannut ja vitaalienergia (sanskritiksi prāṇa) on siirtynyt keskikanavaan (sanskritiksi sushumna nadi). Tällöin ”todellisuuden sisäinen säteily” tai ”maan sisäinen säteily” (jotkut tekstit kutsuvat tätä Kirkkaaksi valoksi) nousee jokaisen elävän olennon mielessä. Tämä tarjoaa ensimmäisen mahdollisuuden vapautumiselle. Sisäisen säteilyn kesto riippuu henkisestä harjoituksesta ja kehon energiakanavien kunnosta. Negatiivinen henkilö, jonka energiakanavat ovat huonossa kunnossa, kokee sisäisen säteilyn vain hyvin lyhyen aikaa (”sormien napsautuksen” ajan). Tavallinen ihminen menettää tajuntansa: tämä voi kestää jopa kolme ja puoli vuorokautta. Kuolemanprosessin ensimmäiset vaiheet kuvataan Kuolleiden kirjassa ja siihen liittyvissä teksteissä varsin yksityiskohtaisesti, joskin eri teksteissä on pientä vaihtelua (Taulukko 1).

Taulukko 1. Kuolemanprosessin alkuvaiheet Tiibetin buddhalaisuuden mukaan.

Elementtien hajoaminen ja siihen liittyvät merkit ja näyt	Maa: putoamisen tunne, keltaiset näyt ja kangastukset.
	Vesi: jano, kuulon vääristyminen, voimakkaat äänet, siniset näyt, savumaiset näyt.
	Tuli: kehon lämmön menettäminen ja kylmän tunne, makuaistin menettäminen. Punaiset näyt ja lepattavat tulikärpäset.
	Tuuli: liikkuminen ei onnistu, vihreät näyt, voilampun kaltaiset näyt, pitkä uloshengitys, jonka jälkeen ei voi enää hengittää sisään.
<i>Hengitys on täysin lakannut, länsimainen kuolleeksi julistaminen. Hienojakoinen tietoisuus on edelleen kehossa läsnä.</i>	
Neljä tyhjyyttä eli lähisaavutusta	Valkoinen miespuolinen pisara kruunuchakrasta laskeutuu sydämeen, valkoinen näky, suuri autuus.
	Punainen naispuolinen pisara salaisesta chakrasta nousee sydämeen, punainen näky, suuri selkeys.
	Valkoinen ja punainen pisara sulautuvat toisiinsa, tumma näky, tajunnan menetys, suuri tyhjyys.
	Näkyjä kuoleman Kirkkaasta valosta.

Seuraavassa vaiheessa vitaalienergia jättää kehon. ”Polun sisäinen säteily” ilmenee ja tietoisuus on hereillä ja kirkas. Tästä huolimatta edesmennyt ei välttämättä tiedä olevansa kuollut. Hän ei pysty puhumaan, mutta hän pystyy näkemään ja kuulemaan sukulaisensa, vaikka nämä eivät pysty näkemään tai kuulemaan häntä.

Vitaalienergia voi poistua mistä tahansa kehon yhdeksästä portista. Poistumiskohta on erittäin tärkeä: jos se tapahtuu pään kruunun kautta, ihminen saavuttaa vapautumisen. Myös silmien ja vasemman sieraimen kautta tapahtuvaa poistumista pidetään hyvänä, koska se mahdollistaa inkarnoitumisen uudelleen ihmiseksi (buddhalaisuuden mukaan vain ihmisen muodossa on mahdollista saavuttaa valaistuminen).

Kuten edellisessäkin vaiheessa, luetut ohjeet riippuvat edesmenneen saavuttamasta harjoituksen tasosta. Jos edesmennyt oli saavuttanut harjoituksen edistyneen tason, häntä puhutellaan seuraavalla tavalla: *Oi, buddhaluonnon lapsi! Meditoi tätä, omaa meditaatiojumaluuttasi. Älä hämmenny!...* Jos edesmennyt oli tavallinen ihminen, häntä puhutellaan näin: *Mietiskele Suuren Myötätunnon Herraa [Avalokitesvaraa]!*

Todellisuuden välitila

Jos tietoisuus tunnistaa sisäisen säteilyn, saavutetaan vapautuminen. Jos vapautumista ei saavuteta, ilmenee *todellisuuden välitila* (Chönyid bardo). Tässä välitilassa esiintyy ääniä, erivärisiä valoja ja valonsäteitä. Edesmennyt voi pyörtyä pelosta, kauhusta tai pelonsekaisesta kunnioituksesta. Edesmennyttä muistutetaan, että ”vaikka kuinka pelottavia todellisuuden välitilan näyt ovatkaan... niiden kautta voidaan saavuttaa vapautuminen”. Ne, jotka ovat olleet tajuttomia kolme ja puoli päivää (tai vähemmän), heräävät. Myös heitä kehoitetaan tunnistamaan välitilan todellisuus.

Jokaisena todellisuuden välitilan päivänä ilmestyy uusi jumalallinen olento. Esimerkiksi ensimmäisenä päivänä ilmestyy keskuksen buddhakentästä Herra Vairocana, jonka väri on valkoinen. Vairocanan sydämestä lähtevä sininen säteily on niin läpitunkeva, että silmät eivät kestä sitä katsoa. Samaan aikaan vaimea valkoinen valo sarastaa jumalten maailmasta. Edesmennyttä neuvotaan luottamaan kirkkaaseen valoon

ja olemaan takertumatta muiden maailmojen vaimeaan valoon, joka on vapautumisen este ja johtaa sykliseen olemassaoloon jossakin kuudessa olemassaolon maailmassa (jumalat, puolijumalat, ihmiset, eläimet, nälkäiset henget ja helvetinolennot). Jos taas koskemattoman tajunnan sisäinen säteily tunnistetaan Vairocana Buddhan hahmossa, saavutetaan vapautuminen.

Muut rauhalliset jumaluudet ilmenevät kukin vuorollaan seuraavana kuutena päivänä. Jokaisella on erivärinen keho, joka loistaa tietyn väristä, läpitunkevaa valoa. Edesmennyt muistutetaan, että näyt johtuvat ”oman tietoisuutesi luonnollisesta ilmaisuvoimasta”. Rauhallisten jumaluuksien ohella ilmenee aina värillinen vaimea valo jostakin kuudesta olemassaolon maailmasta. Jos edesmennyt on tehnyt elämänsä aikana negatiivisia tekoja, vaimeat valot voivat tuntua hänestä houkuttelevilta.

Jos vapautumista ei saavuteta rauhallisten jumaluuksien kohtaamisessa, eikä edesmennyt ole joutunut vaimean valon pauloihin, ilmestyvät seuraavan seitsemän päivän aikana vihaiset, verta juovat jumaluudet (heruka sanskritiksi). Nämä ovat rauhallisten jumaluuksien raivokkaita muotoja, vaikka niiden ilmenemismuoto onkin hyvin erilainen. Tunnistaminen ja vapautuminen ovat tässä vaiheessa vaikeampia, koska edesmennyt joutuu helposti pelon, kauhun ja pelonsekaisen kunnioituksen valtaan. Tämän seurauksena hän saattaa jatkuvasti pyörtyä. Toisaalta tietoisuus on hyvin keskittynyt pelottavien ilmestysten takia, ja siksi vapautuminen on helppoa hetkellisenkin tunnistamisen seurauksena. Edesmennyt saa koko ajan ohjeita, jotka auttavat häntä tunnistamaan vihaiset jumaluudet oman sisäisen tietoisuutensa Buddha-ruumiina. Edesmennyt muistutetaan, että vihaiset jumaluudet eivät pysty vahingoittamaan mielitehoa: ”Tyhjyys ei voi vahingoittaa tyhjyyttä”.

Jälleensyntymisen välitila

Jos vihaisten jumaluuksien tunnistaminen epäonnistuu, edesmennyt siirtyy jälleensyntymisen välitilaan (Sidpa bardo). Mielikeholla on kaikki aistit ja se voi liikkua ilman esteitä. Tämä on merkinä siitä, että edesmennyt on todella siirtynyt jälleensyntymisen välitilaan. Mielikehon voivat nähdä samassa välitilassa olevat edesmenneet ja myös ne, jotka ovat saavuttaneet selvänäön meditatiivisen keskittymisen kautta.

Edesmennyt näkee kuin unessa uudelleen sukulaisensa. Sukulaiset eivät voi vastata edesmenneelle, joka tajuaa olevansa kuollut. Tämä aiheuttaa hänelle voimakasta kärsimystä. Aikaisempien tekojen raju hurrikaani (jotkut tekstit kutsuvat tätä ilmiötä ”karman tuuliksi”) työntää edesmennyt, joka kohtaa käsittämättömän pimeyden. Erittäin negatiiviset olennot näyttäytyvät ja edesmenneestä tuntuu, että ihmisjoukko ajaa häntä takaa. Hän kuulee pelottavia ääniä. Kauhistanut edesmennyt yrittää paeta ja etsiä suojaa siinä onnistumatta. Toisaalta edesmenneet, joilla on ansioita, kokevat autuaallisia tiloja. Kummassakin tapauksessa edesmennyt kehoitetaan olemaan takertumatta kokemuksiinsa.

Jos edesmennyt ei pysty mietiskelemään oikealla tavalla, ”sisäinen hyvä omatunto” kokoaa kaikki hyveelliset teot, ja laskee ne valkoisilla pikkukivillä. Vastaavalla tavalla ”sisäinen huono omatunto” kokoaa kaikki ei-hyveelliset teot, ja laskee ne mustilla pikkukivillä. Edesmennyt tarvitsee pelosta ja yrittää valehdella, mutta tämä on turhaa, koska Yama Dharmaraja (syyn ja seurauksen lain ruumiillistuma) tarkistaa asian ”aikaisempien tekojen peilistä”. Yama Dharmaraja paloittelee uudelleen ja uudelleen edesmenneen mielitehon, mikä aiheuttaa valtavaa kärsimystä. Jälleen edesmennyt muistutetaan, että ”tyhjiys ei voi vahingoittaa tyhjyyttä”. Vapautuminen on edelleen mahdollista, mikäli edesmennyt saavuttaa uudelleen keskittymisensä.

Jos vapautumista ei saavuteta, kuuden olemassaolon maailman kuusi vaimeaa valoa ilmestyvät. Edesmenneen mieliteholla on sama väri kuin olemassaolon maailmalla, johon hän syntyy. Kuten aikaisemminkin, pyörremyrsky ja ihmisjoukot ajavat häntä takaa. Ne, joilla ei ole ansioita pakenevat kohti kärsimyksen paikkaa, kun taas edesmenneet, joilla on hyviä ansioita saavuttavat onnellisuuden paikan. Tulevan elämän olosuhteet näyttäytyvät ja jälleensyntymisen välitila on loppuillaan. Edesmennyt näkee miehen ja naisen (nämä voivat olla ihmisiä tai eläimiä) sukupuolisessa kanssakäymisessä. Edesmenneelle luetaan useita ohjeita siitä, kuinka on mahdollista välttää kohtuun siirtyminen. Jos kohtuun siirtymistä ei ole mahdollista estää, edesmennyt ohjeistetaan valitsemaan jälleensyntymä, joka on suotuista henkisen harjoituksen jatkamiselle.

Tarkastelemme seuraavaksi, kuinka kuolemaan voidaan valmistautua Tiibetin buddhalaisuudessa.

Kuolemaopetukset kuuden joogan traditioissa

Kuuden joogan historiaa

Kuuden joogan harjoitusperinteistä tunnetuin on *Naropan kuusi joogaa*, jota kuvataan useissa teksteissä. On myös muita perinteitä, joiden sisältö vastaa Naropan kuutta joogaa, kuten *Niguman kuusi joogaa* ja Yungdrung Bönin *Äiti tantran* (Ma Gyud) *kuusi joogaa*. Tämä esitys perustuu Glenn Mullinin (2005, 2006, 2007) ja Ian Bakerin (2019) kirjoihin sekä Yungdrung Bönin osalta Shardza Tashi Gyaltsenin ym. (2019) kirjaan.

Kuuden joogan opetuksen juuret ovat korkeimmissa joogatantroissa (Anuttara tantra sanskritiksi). Tunnetuimpia näistä ovat *Chakrasamvara*, *Hevajra*, *Guhyasamaya* ja Yungdrung Bön traditiossa *Ma Gyud* (äiti-tantra). Eri joogilla on näissä teksteissä erilaiset painotukset. Esimerkiksi tummo-opetukset ovat suureksi osaksi lähtöisin Chakrasamvara- ja Hevajra -tantroista, kun taas illuusioruumiin jooga on esitetty perusteellisimmin Guhyasamaya tantrassa. Mullin esittää, että kuusi joogaa on yksinkertaistettu kokoelma juuritantroissa esitetyistä joogista, ja sitä ovat harjoittaneet paljon myös maallikot. Vastaavasti laajat ja monimutkaiset visualisaatioharjoitukset ovat enimmäkseen olleet luostariyhteisöjen käytössä.

Naropa (1016–1100) oli kuuluisa intialainen oppinut, joka tiivistä opettajaltaan Tilopalta saamansa tantriset opetukset kuudeksi joogaksi. Nämä opetukset toi Tiibetiin Marpa Kääntäjä (1012–1097), joka välitti ne kuuluisalle Tiibetin joogille Milarepalle (1040–1123). Hänen oppilaansa Gampopa (1079–1153) ja Rechumpa (1083–1161) jatkoivat näitä opetuksia. Tsongkhapa (1357–1419) oli puolestaan suuri Tiibetin buddhalaisuuden uudistaja, joka kokosi kuuden joogan opetukset eri perimyslinjoista ja kirjoitti käytännöllisen oppaan *Kolme inspiraatiota*, josta Mullin (2005) teki englanninkielisen käännöksen.

Kuuden joogan sisältö ja käytäntö

Nimestään huolimatta kuusi joogaa voi lähteestä riippuen sisältää erilaisen määrän joogia, joiden nimet vaihtelevat. Esimerkiksi joissakin

teksteissä tummoa ja seksuaalisia joogia (karmamudra sanskritiksi) pidetään samana joogana ja toisinaan ne katsotaan eri joogiksi. Vastavasti unijoogaa ja illuusioruumiin joogaa pidetään joskus samoina, joskus erillisinä harjoituksina. Yleisesti ottaen noin puolet joogista tähtää valaistumiseen tämän elämän aikana. Toinen puoli on tarkoitettu hyödynnettäväksi kuolemanjälkeisissä bardoissa; niitä harjoitellaan elämän aikana valmistautumisena kuolemaan.

Kaikissa kuuden joogan traditioissa korostetaan gurujoogan merkitystä valmistavana harjoituksena. Gurujoogan harjoittamisen uskotaan suovan opettajan ja opetuslinjan siunauksen ja voiman. Gurujoogaa seuraavat kehittelyvaiheen (generation stage) harjoitukset. Näissä harjoituksissa visualisoidaan koko universumin sulautuminen autuuteen ja tulevan mandalaksi (symbolinen kuvio). Harjoittaja visualisoi itsensä mandalan keskusjumaluudeksi, joka on usein pariskunta sukupuoliyhteydessä. Hinayanan opetuksissa kehitetään valaistumisen syitä sen suhteen, mitä on tehtävä ja mitä ei pidä tehdä, kun taas tantrisessa harjoituksessa kehitetään suoraan valaistumisen tuloksia. Jälkimmäinen tarkoittaa sitä, että jo harjoituspolun alkuvaiheessa harjoittelija visualisoi itsensä valaistuneeksi jumaluudeksi, joka on tyhjä ja samalla täynnä autuutta. Toistamalla harjoitusta harjoittelija vähitellen toteuttaa itsessään valaistuneet ominaisuudet.

Kuuden joogan perusta on tummo (candālī sanskritiksi), joka länsimaissa paremmin tunnetun hindulaisen harjoitusperinteen termein mahdollistaa sen, että joogi ohjaa prānat (hienojakoiset energiat) keskikanavaan, jossa energiat sulautuvat. Tiibetin buddhalaisen ja hindulaisen terminologian välillä on eroja, mutta prosessi voidaan käsittää kundalinien energian herättämisenä. Prānojen vieminen keskikanavaan tummomeditaatiossa johtaa elementtien sulautumiseen. Tämän jälkeen tapahtuu ”valkoinen lähisaavutus”, kun valkoinen bodhicitta eli kundalinīpisara (tiibetiksi Tīgle) sulautuu sydānchakrassa. Sitten punainen, feminiininen kundalinīpisara siirtyy alimmasta chakrasta sydämeen, mikä johtaa ”punaiseen lähisaavutukseen”. Tätä seuraa tajunnan menetyksen kokemus, joka useimmille ihmisille merkitsee tietoisuuden menettämistä. Sen jälkeen ilmenee Kirkas valo, jota pidetään tantrisen meditaation

syvimpänä tilana. Vastaava prosessi koetaan joka yö nukahtamisen aikana. Tavallisesti ihminen ei ole tietoinen näistä tiloista, mutta harjoituksen myötä nämä tilat on mahdollista tunnistaa. Näin harjoittaja valmistautuu kuolemaan joka päivä ja yö.

Kolme kayaa ja kolme sekoitusta

Kolme kayaa on varsin monimutkainen mahāyāna-buddhalaisuuden piirissä syntynyt käsite. Harjoittajan mieli muuntuu valaistumisessa *dharmakayaksi*, puhe ja prāṇat *sambhogakayaksi* ja ruumis *nirmanakayaksi*. Nämä ”valaistumisruumiit” ovat läsnä ja tunnistettavissa myös taitaville harjoittajille syvässä meditaatiossa, nukahtamisessa ja unessa, jopa kuolemassa. Kun harjoittaja tutustuu näihin valaistuneisiin ulottuvaisuuksiin jo elämänsä aikana – ei vain meditaatiossa, vaan myös tavallisessa arkielämässä – hän valmistautuu tunnistamaan ne kuoleman hetkellä ja bardossa. Tätä valvetilassa, meditaatiossa ja kuolemassa harjoitettavaa prosessia kutsutaan ”yhdeksäksi sekoitukseksi” (nine blendings, taulukko 2).

Taulukko 2. Yhdeksän sekoitusta.

	Dharmakaya	Sambhogakaya	Nirmanakaya
Valvetila	Syvä tantrisen meditaation tila elementtien sulautumisen sekä valkoisen, punaisen ja mustan lähisaavutuksen jälkeen; Kirkkaan valon jooga.	Illuusioruumis – luomisen tila; meditatiivinen ja tantrinen ylpeys, esimerkiksi samaistuminen omaan meditaatiojumaluuteen.	Meditaation jälkeinen tila.
Unitila ja unennäkö	Kirkas valo nukahtamisen hetkellä tai syvässä unessa.	Unijooga.	Unesta heräämisen jälkeinen tila.
Kuolema	Kirkas valo kuoleman hetkellä.	Bardojooga – välitilojen ilmestysten tunnistaminen oman mielen luomuksiksi.	Harjoittaminen jälleensyntymisen välitilassa eli tulemisen bardossa.

Tummo on kuuden joogan kulmakivi, mutta pääharjoitus on kuitenkin Illuusioruumiin ja Kirkkaan valon joogat. Mullin kutsuu illuusioruumista myös ”illusoriseksi ruumiillisuudeksi”, joka viittaa oman ja toisten kehojen sekä ympäristön perimmäisen tyhjyyden ja autuuden oivaltamiseen. Kirkkaan valon meditaatio pyrkii puolestaan toteuttamaan valaistuneen mielen ominaisuudet.

Illuusioruumiin joogan harjoittajat opettelevat tunnistamaan unet nukkuessaan ja kuoleman bardotilassa ilmenevät näyt mielen tuotteiksi niiden tapahtuessa. Harjoittaja voi myös visualisoida itsensä meditaatiojumaluudeksi muodollisen harjoituksen aikana. Harjoittaja myös pyrkii nousemaan meditaatiosta ja unesta ”tantrisella ylpeydellä”, mikä tarkoittaa koko universumin näkemistä Puhtaana maana ja hänet itsensä autuaallisena ja toisaalta tyhjänä.

Harjoittaja voi saavuttaa syvässä meditaatiotilassa kokemuksen Kirkkaasta valosta, ja Kirkkaan valon joogassa pyritään säilyttämään tietoisuus myös unen aikana. Tämä liittyy sisäisen säteilyn tunnistamiseen oman mielen ilmennykseksi kuoleman hetkellä. Tällä tavalla joogi harjoittaa joka päivä mietiskelyä valmistautumisena kuolemaan. Dalai Lama on sanonut, että edistyneellä tasolla unijooga voi luoda illuusioruumiin, jota voi käyttää liikuttaessa eri henkisen maailman todellisuuksissa unen aikana.

Naropan kuutta joogaa on kutsuttu myös *Suulliseksi ohjeistukseksi bardossa saavutettavalle vapautumiselle*. Bardojooga auttaa harjoittajaa tunnistamaan, että hän on kuollut ja että ilmenevät näyt ovat vain hänen oman mielensä luomuksia. Jos harjoittaja ei ole saavuttanut valaistumista elämän aikana, hänellä on mahdollisuus saavuttaa se kuoleman eri vaiheissa, kuten edellä esitettiin. Tämän lisäksi phowa-tekniikalla on mahdollista siirtää tietoisuus Puhtaaseen maahan kuoleman hetkellä ja siten ohittaa bardotilat kokonaan. Harjoittajan täytyy suorittaa phowa, kun hän on varma siitä, että kuolema on väistämätön, mutta hänellä on vielä riittävästi voimia phowan tekemiseen. Erittäin korkeatasoinen lama voi myös toteuttaa phowan kuolevan harjoittajan puolesta.

Teosofinen näkökulma kuolemaan

Yleiskatsaus teosofian opetukseen kuolemasta

Katsotaan ensin teosofian perusteluja sille, miten on mahdollista tietää kuolemanjälkeisestä elämästä. Teosofian mukaan ihmisellä on fyysinen keho, eetterikeho (elämänvoimien kantaja), astraalikeho, mentaalikeho ja kuolematon korkeampi minä. Kaikilla näillä ihmisen olemuspuoleilla on vastaavuutensa näkyvän ja näkymättömän kosmoksen eri tasoilla (esim. astraalimaailma ja mentaalimaailma). Henkinen harjoitus eettisen elämän ja meditaation muodossa (Ervast, 1915/1986; Steiner, 1909/2013) voi johtaa jatkuvaan tietoisuuteen tämän maailman ja näkymättömän maailman eri tasojen välillä. Edesmennyt kulkee eri tilojen kautta eetterimaailmasta mentaalimaailman ylemmille tasoille, joita kutsutaan myös taivasmaailmoiksi. Jatkuva tietoisuus tarkoittaa sitä, että ihminen on itsetietoinen unitajunnassa ja salatajunnassa (Ervast, 1929/1979). Tämä mahdollistaa objektiivisten havaintojen tekemisen kuolemanjälkeisen elämän eri tiloissa kehon ulkopuolella niin, että muisto näistä havainnoista säilyy kehoon palaamisen jälkeen. Näin Pekka Ervast (1875–1934) kuvasi sitä, kuinka hän sai tietoa kuoleman ja uuden syntymän välisestä prosessista (Ervast, 1915/1980). Teosofisen kuolemakuvauksen esityksemme perustuu Ervastian kuvauksiin, jotka ovat pitkälle yhteensopivia muun teosofisen kuolemakirjallisuuden kanssa.

On mahdollista hahmottaa kolme kuoleman välitilaa myös teosofian näkökulmasta vastaavalla tavalla kuin Kuolleiden kirjassa. *Ensimmäisessä välitilassa* tietoisuus poistuu ruumiista, kokee elämäkertauksen ja elää eetterimaailmassa noin kolme päivää, minkä päätteeksi ihminen nukahtaa. *Toinen välitila* alkaa, kun ihminen herää astraalimaailmassa, jossa ihminen käy läpi sielullisen puhdistusprosessin, jota kutsutaan kii-rastuleksi. Ihminen elää elämänsä uudelleen lopusta alkuun: hän kokee itsessään kaikkien epäystävällisten tekojensa, sanojensa ja ajatustensa vaikutukset niin kuin toiset ihmiset (ja muut elävät olennot) ne kokivat. Tämä voi olla hyvin tuskallinen prosessi. Ympäröivä astraalimaailma on

ihmisen sisäisen mielentilan peilikuva; ääritapauksissa astraalimaailma koetaan helvetillisenä. Lopulta ihminen vapautuu menneen elämänsä varjopuolista ja kokee toisen kuoleman. Hänestä jää jäljelle vain se, mikä on hyvää ja kaunista.

Toinen kuolema aloittaa taivaaselämän eli *kolmannen välitilan*, joka on kaikista pisin. Elämä taivaassa on onnen ja rakkauden täyttämää. Se on elämää korkeammassa minässä, joka kokooa menneen inkarnaation henkiset saavutukset. Vertauskuvallisesti sanottuna menneen elämän kauneimmista puolista tulee yksi sivu lisää Elämän kultaiseen kirjaan. Se on samalla meditaatiota, joka on uuteen inkarnaatioon valmistavaa työtä. Kolmas välitila päättyy, kun tietoisuus näkee uuden elämän pääpiirteet ja sen, mitä hänen on uudessa inkarnaatiossa henkisessä mielessä opittava, jotta hän voisi kasvaa kohti täydellisen ihmisen ihanetta. Tämän jälkeen tapahtuu inkarnaatio ihmiseksi. Yksilön karman kokonaistase määrittää inkarnaation olosuhteet.

Teosofisen ja Tiibetin buddhalaisen kuolemaopetusten vertailua

Teosofian mukaan elämänkertaus ja menneen elämän tekojen, sanojen ja ajatusten moraalinen arvio tapahtuu kuolemanprosessin alkuvaiheessa (yleensä) silloin, kun eetterikeho jättää fyysisen ruumiin (Marjanen ym., 2021, 28–29):

[Eetteriruumis] nousee ylöspäin, aivan kuin jaloista pään läpi, ja on sitten fyysisen ruumiin yläpuolella... Ja kun tuo eetteriruumis lähtee ulos fyysisestä ruumiista, tajunta on vielä jäljellä fyysisessä ruumiissa, niin kauan kuin on olemassa tuo loistava hopeinen silta [hopealanka] tämän näkyvän ja eetteriruumiin välillä... Koska tajunta on ainoastaan eetteriaineen ympäröimä, se vilkastuu erikoisesti... Kun kuolemassa tajunta siirtyy eetteriaivoihin, ovat... muistikuvat elävinä edessä. Ja niin ihminen läpikäy uudestaan koko menneen elämänsä sen yksityispiirteissä, vaikka tämä tapahtuu verrattoman nopeasti... Hän ei elä siinä [muistikuvissa] nyt mukana, niin kuin hän eli fyysisesti, hän vain katselee suurta näytelmää ja arvostelee sitä puolueettomasti, nimittäen joka

asiaa sen omalla laatunimellä hyväksi tai huonoksi, rikokseksi tai ansioksi jne. Hän on silloin kuin suuressa valossa... Kuollessaan ihmisen juhlallinen muistikokemus ei johdu hänen tavallisesta fyysisestä persoonallisuudestaan, vaan siitä korkeammasta Itsestä, siitä minästä, joka on fyysisen persoonallisuuden takana.

Kuolleiden kirjassa on vastaavuuksia yllä olevan kuvauksen kanssa. Ruumiista poistuminen tapahtuu pään kautta ja tietoisuus on kirkas ja selkeä. Ihminen on elämäkertauksessa suuressa valossa, joka on korkeamman minän valoa. Tämä näyttäisi vastaavan Kuolleiden kirjan sisäistä säteilyä eli Kirkasta valoa. Kuvausten välillä on myös eroja. Teosofisessa kuvauksessa kaikki ihmiset (muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta) kokevat korkeamman minän valon, kun taas Kuolleiden kirjan sisäinen säteily on täysin vain edistyneiden harjoittajien saatavilla (tavalliset ihmiset kokevat siitä vain lyhyen välähdyksen). Toisaalta kuolemanprosessin alkuvaiheen kuvaus vitaalienergioiden osalta on paljon yksityiskohtaisempi kuin teosofinen kuvaus (ks. taulukko 1).

Elämäkertauksen ajoituksessa ja luonteessa on merkittävä ero. Teosofisessa kuvauksessa elämän tekojen moraalinen arviointi tapahtuu korkeamman minän valossa heti kuoleman alussa. Tästä ei Kuolleiden kirja kerro mitään. Hyveellisten ja ei-hyveellisten tekojen arviointi tapahtuu sen mukaan vasta kolmannessa välitilassa ennen jälleensyntymistä. Tämä aiheuttaa edesmenneessä pelkoa, kun taas teosofian mukaan elämäkertausta tapahtuu objektiivisesti ja rauhallisesti.

Kummassakin kuvauksessa edesmennyt menettää alkuvaiheen jälkeen tajuntansa. Lisäksi sekä teosofian että Kuolleiden kirjan mukaan henkinen harjoitus vaikuttaa tajunnan menetykseen ja sen keston. Kummankin opetuksen mukaan ihminen ei välttämättä tiedä kuolleensa. Kuolleiden kirjan mukaan edesmennyt on pukeutunut mieli-ruumiiseen, jossa on mahdollista liikkua vapaasti jälleensyntymisen välitilassa. Tämä voisi vastata teosofista käsitystä astraaliruumiista, jossa edesmennyt voi enemmän tai vähemmän vapaasti liikkua astraalimaailmassa. Edesmennyt näkee surevia sukulaisiaan vielä jälleensyntymisen välitilassa, kun taas teosofian mukaan sitä ei enää tapahdu kuoleman alkuvaiheiden jälkeen.

Teosofiasta on vaikea löytää vastaavuuksia rauhallisten ja vihaisten jumaluuksien kohtaamiselle. On myös vaikeaa ymmärtää, kuinka eri kulttuuripiiristä tuleva ihminen, joka ei juurikaan tiedä buddhalaisuudesta, voisi ymmärtää tai suhtautua mielekkäästi Kuolleiden kirjan jumaluuksiin. Toisaalta Kuolleiden kirja on tarkoitettu Tiibetin buddhalaisuuden harjoittajille, ei välttämättä kaikille sopivaksi kuoleman kuvaukseksi. On toki mahdollista, että Kuolleiden kirjan kuvaamat jumaluudet ottavat eri muodon buddhalaisuuden ulkopuolisille ihmisille.

Kuolleiden kirjan kuvaus edesmenneistä, jotka yrittävät hakea suojaa epätoivoisessa tunnelmassa muistuttaa jossain määrin teosofista *kalman* tilaa, jolla tarkoitetaan pitkittynyttä elämää eetteriruumiissa (Marjanen ym., 2021, 36–37). Kuolleiden kirjan pelottavat olennot ja pimeys voisivat vastata teosofista kuvausta *manalasta*, astraalimaailman alimmista tiloista. Teosofian mukaan kuolemanjälkeisen elämän kärsimys aiheutuu ihmisen tietoisuudesta, jota menneen elämän teot, sanat ja ajatukset ovat muovanneet. Näin ollen kaikki kuolemanjälkeisen elämän olosuhteet ja negatiiviset sekä positiiviset kokemukset ovat oman mielen projektioita vastaavalla tavalla kuin Kuolleiden kirjassakin.

Jälleensyntyminen tapahtuu Kuolleiden kirjassa epämiellyttävissä olosuhteissa, kun taas teosofian mukaan se tapahtuu suurimman onnen tilasta, taivasmaailmasta. Kummankin lähteen mukaan ihminen voi nähdä merkkejä tulevan elämänsä olosuhteista. Lisäksi kummankin mukaan edistyneen ihmisen tai harjoittajan on mahdollista suunnitella tulevaa elämäänsä ja suorittaa jonkinlaista valintaa.

Kuolleiden kirjan mukaan ihminen voi jälleensyntyä myös eläimeksi, mutta teosofian mukaan se on mahdotonta. Kuolleiden kirjan pääopetus lienee se, että kuoleman välitiloissa on mahdollista saavuttaa valaistuminen ja vapautuminen jälleensyntymän pakosta, kun taas teosofian mukaan se ei enää kuoleman jälkeen ole mahdollista.

Pohdinta

Muutamit piirteet Kuolleiden kirjassa ovat yhteensopivia teosofisen kuvauksen kanssa. On kuitenkin selvää, että eroja on paljon, joten kuvauksia ei ole mahdollista täysin sovittaa yhteen. Vaikuttaa siltä, että

Kuolleiden kirja on suunnattu meditaatio-oppaiksi edistyneille harjoittajille. On uskottavaa, että edistyneet harjoittajat hyötyvät Kuolleiden kirjan tekstien lukemisesta ääneen kuoleman jälkeen, koska he ovat elämänsä aikana syvällisesti perehtyneet Kuolleiden kirjan voimakkaisiin vertauskuviin. Tiibetin buddhalaisuudessa ajatellaan, että myös vähäisemmät harjoittajat ja tavalliset ihmisetkin hyötyvät Kuolleiden kirjan lukemisesta, vaikka he eivät saavuttaisikaan valaistumista eri bardotiloissa.

On syytä todeta, että Kuolleiden kirjan ja teosofian opetukset ovat toisistaan riippumattomia, koska teosofiset kuolemakuvaukset esitettiin suureksi osaksi jopa vuosikymmeniä ennen Kuolleiden kirjan ensimmäisen englanninkielisen käännöksen julkaisemista vuonna 1927.

Kuten edellä kävi ilmi, Tiibetin buddhalaisuudessa on myös muita kuolemaan liittyviä opetuksia Kuolleiden kirjan lisäksi. Naropan kuusi joogaa sisältää yksityiskohtaisia harjoituksia, jotka tähtäävät valaistumiseen tässä elämässä tai kuolemanjälkeisissä välitiloissa. Nämä opetukset muistuttavat ainakin osittain teosofian opetuksia valvetilasta, unitajunnasta ja salatajunnasta (Ervast, 1929/1979).

Lopuksi toteamme, että kuolleille ääneen lukeminen on myös teosofinen ja antroposofinen tapa. Teosofiassa ajatellaan, että hyvän kuolemaa käsittelevän tekstin lukeminen ääneen voi auttaa näkymättömään maailmaan siirtynyttä, joka ei ole perillä henkisistä opetuksista. Mm. Rudolf Steiner (1861–1925) antaa varsin yksityiskohtaisia ohjeita edesmenneille lukemisesta (Boogert, 2021, 158–67). Tällainen lukeminen voisi toimia laajemminkin länsimaisena vastineena Kuolleiden kirjan lukemiselle.

Lähteet

- Baker, Ian (2019). *Tibetan Yoga: Principles and Practices*. Inner Traditions.
- Boogert, Arie (2021). *What Happens after We Die: Making the Connection between the Living and the Dead*. Great Barrington, Mass.: Lindisfarne.
- Coleman, Graham & Jinpa, Thupten (eds.) (2017). *The Tibetan Book of the Dead: The First Complete Translation*. Great Britain: Penguin Random House UK.
- Cuevas, Bryan (2003). *The Hidden History of the Tibetan Book of the Dead*. USA: Oxford University Press.

- Ervast, Pekka (1929/2008). *Tähtikoulut*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry.
- Ervast, Pekka (1915/1980). *Teosofisia muistelmia*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry ja Kristosofinen Kirjallisuusseura ry.
- Ervast, Pekka (1915/1986). *Jeesuksen salakoulu*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry.
- Gyaltsen, Shardza Tashi, Gurung, Geshe Sonam, Brown, Daniel (2019). *Self-Arising Three-fold Embodiment of Enlightenment of Bon Dzogchen Meditation*. Bright Alliance.
- Marjanen, Jouni, Savinainen, Antti ja Sorvali, Jouko (2021). *Kuolema ja kuolemanjälkeinen elämä. Otteita Pekka Ervastian esitelmistä ja kirjoituksista*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry.
- Mullin, Glenn (2005). *The Six Yogas of Naropa: Tsongkhapa's Commentary Entitled A Book of Three Inspirations: A Treatise on the Stages of Training in the Profound Path of Naro's Six Dharmas*.
- Mullin, Glenn (2006). *The Practice of the Six Yogas of Naropa*. Snow Lion.
- Mullin, Glenn (2007). *The Dalai Lama on Tantra*. Snow Lion.
- Reynolds, John Myrdin (1989). *Appendix I: The views on Dzogchen of W.Y. Evans-Wentz and C.G. Jung*, in John Myrdin Reynolds, ed., *Self-Liberation through Seeing with Naked Awareness*. Barrytown, N.Y.: Station Hill Press.
- Steiner, Rudolf (1909/2013). *Henkisen tiedon tie*. Suomen antroposofinen liitto.

III Tiede ja rajatieto

Rajatieto ja kriittinen ajattelu

Johdanto

Kriittiselle ajattelulle on luonteenomaista perustelujen ja todistusaineiston huolellinen tarkastelu ja myös valmius muuttaa omia käsityksiään tarvittaessa. Keskeistä on selvittää, onko jonkin väitteen tueksi riittävää ja asianmukaista todistusaineistoa (Soccio & Barry, 1998). Mitä olisi riittävä, asianmukainen todistusaineisto? Tieteen kannalta se olisi sitä, että rajatiedon (esim. astrologia) väitteet olisivat tiukoissa koejärjestelyissä toistettavasti testattavia. Siis rajatiedon väitteisiin pyritään soveltamaan samoja menetelmiä kuin tieteellisen tiedon piiriin kuuluviin hypoteeseihin.

Kriittiseen ajatteluun kuuluu myös kyky erottaa asiantuntijuus auktoriteettiuskosta; esimerkiksi *tiedeyhteisön* konsensus on todennäköisesti parhaiten perusteltu käsitys – eräänlainen totuuden likiarvo – jostakin tieteellisestä kysymyksestä (toki kaikki kysymykset eivät ole tieteellisiä). Uskoisin, että useimmat ihmiset mielellään pitävät itseään kriittisinä ajattelijoina. Itse asiassa voisi sanoa, että kriittisellä ajattelulla on paljon yhtymäkohtia totuudenetsijän asenteen kanssa: esimerkiksi teosofien piirissä on tapana sanoa, että ”totuus on uskontoja korkeampi”.

Tarkastelen seuraavassa joitakin rajatiedon piiriin luettavia ilmiöitä tieteen ja teosofian kannalta. Teesini on, että kumpikin lähestymistapa voi edustaa kriittistä asennetta rajatietoon.

Poimintoja rajatiedon alueelta

Astrologia

Astrologialla tarkoitetaan luonteenpiirteiden selvittämistä ns. syntymäkartan perusteella. Kartan muodostamiseen tarvitaan vain henkilön

syntymäaika ja -paikka. Joskus tehdään myös vuosikarttoja, parisuhdekarttoja yms. Minäkin olen teettänyt kartan luonteestani kauan sitten. Kävin astrologin kanssa lyhyen puhelinkeskustelun, jonka aikana annoin tarvittavat tiedot. Mielestäni luonnekartassa oli joitakin osuvia kuvauksia, ei kuitenkaan kovin tarkkaa luonneanalyysiä. Teetätin myös vuosikartan. Siinä oli eräs varsin hämmästyttävä oikeaan osunut ennustus, joka oli omasta toiminnastani riippumaton. En kuitenkaan muista oliko ennustetun tapahtuman ajoitus täsmällinen. Joka tapauksessa kokemukseni perusteella olin varovaisen myönteinen suhtautumisessani astrologiaan. Kyseinen astrologi oli alansa tunnustettu ammattilainen.

Katsotaan mitä tieteen piirissä sanotaan astrologiasta. Tietysti sitä pidetään humpuukina, mutta tämä ei ole kovin yllättävää. Ensimmäinen argumentti astrologiaa vastaan on psykologinen. Luonneanalyysi on kritiikin mukaan kirjoitettu niin yleispätevästi, että henkilö voi poimia itselleen sopivia piirteitä ja kokea analyysin osuvaksi. Jotkut astrologit painottavat, että luonteessa on aina ristiriitaisia piirteitä. Siten analyysinkin heijastelee niitä. Tieteelle luonteenomaista on kokeellinen työskentely. Myös astrologiasta on tehty erilaisia kokeita. Nils Mustelin kertoo taikuri ja skeptikko James Randin suorassa TV-lähetyksessä tekemästä kokeesta seuraavalla tavalla (Mustelin, 1997):

Omasta mielestään pätevä astrologi sai tavata kaksitoista hänelle aikaisemmin tuntematonta ihmistä, joista hän etukäteen tiesi vain sen, että kaikki kuuluivat eri horoskooppimerkkeihin. Hän sai keskustella näiden ihmisten kanssa ja kysyä heiltä mitä tahansa – paitsi tietysti milloin he olivat syntyneet tai mitä he olivat horoskooppimerkiltään, koska hänen tehtävänsä oli juuri päätellä, mihin merkkiin kukin kuului. Astrologi piti tätä tehtävää miltei lapsellisen helppona ja keskusteltuaan kaikkien kanssa hän osoitti kullekin paikan oikealla horoskooppimerkillä varustetulla tuolilla. Kun kaikki olivat istuutuneet, Randi pyysi mahdollisesti väärällä tuolilla istuvia nousemaan ylös. TV-katselijoiden suureksi hämmästykseksi kaikki kaksitoista nousivat seisomaan – astrologi ei ollut onnistunut päättämään ainoankaan henkilön horoskooppimerkkiä.

Tässä ei ole kyseessä varsinainen tieteellinen koe, koska käytettiin vain yhtä astrologia. Lisäksi kyseisen astrologin pätevyys voidaan kyseenalaistaa. Mustelin ehdottaa yhdeksi selitykseksi, että yhteys luonteenpiirteiden ja horoskooppimerkkien välillä on heikompi kuin tavallisesti ajatellaan. Jos yhteys on olemassa, sen voisi kenties paljastaa tilastollisin menetelmin kuten tieteessä on tapana. Tällaisia tilastollisia tutkimuksia onkin tehty aurinkomerkin ja muiden astrologisten tekijöiden mahdollisista yhteyksistä ihmisten ominaisuuksiin. Eniten tällaisia tutkimuksia on tehnyt ranskalainen Michel Gauquelin, jonka tutkimukset perustuvat kymmeniin tuhansiin tähtikarttoihin. Tuloksena oli: eläinradan merkit ja aspektit eivät ole missään havaittavassa yhteydessä ihmisten ominaisuuksien kanssa!

Esittelen vielä Gauquelin tutkimusta, jossa lähtökohtana oli 2000 tunnettua julkista henkilöä (urheilijoita, näyttelijöitä, tiedemiehiä, kirjailijoita). Näiden ihmisten elämäkertoista kerättiin kaikki heidän persoonallisuuttaan kuvaavat sanat. Työ oli melkoinen ja se kesti useita vuosia. Tämän jälkeen valittiin kahdeksan astrologipiireissä arvostettua astrologian oppikirjaa, ja kustakin kirjasta poimittiin asianomaisiin tähtimerkkeihin liittyvät luonteenpiirteet. Astrologisten ja elämäkertojen luonteenpiirresanojen välistä korrelaatiota etsittiin kunkin astrologisen kirjan ja astrologisen tekijän osalta. Tutkimus tehtiin sekä trooppista että sideeristä eläinrataa käyttäen. Missään tapauksessa ei löydetty merkittäviä positiivisia korrelaatioita.

Gauquelin löysi kuitenkin heikkoja, mutta tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä useiden ammattien ja planeettojen välille. Ilmiötä kutsutaan Gauquelin Mars-ilmiöksi. Mustelinin mukaan ei ole todellakaan pois suljettua, että Mars-ilmiö on todellinen. Perinteisen astrologian kannalta tämä ei ole silti mikään ilouutinen kahdesta syystä:

- 1) Ilmiö on heikko eli yhteys ammatin ja planeettojen välillä on vain jonkin verran sattumaa suurempi.
- 2) Yhteydet eivät heijasta astrologisen huoneopin 12-jakoa, vaan paljon yksinkertaisempaa ”on-off”-kaksijakoa. Voidaan jopa sanoa, että ilmiö on ristiriidassa perinteisen astrologian kanssa.

Miten astrologit ovat sitten reagoineet Gauquelin murskaaviin tuloksiin? Edesmennyt Heikki Heimola myönsi avoimesti, että tulokset ovat astrologeille ongelmallisia. Jotkut taas vetoavat astrologisen tulkinnan kokonaisvaltaisuuteen ja pitävät yksittäisiä tekijöitä koskevia tutkimuksia arvottomina.

Mitä johtopäätöksiä voisi tehdä? Astrologian toimivuuden puolesta on ihmisten kokemukset (jossakin määrin myös omani!), mutta mitään objektiivista todistusaineistoa ei löydy. Kriittisen ajattelun ensimmäinen edellytys ei täyty: väitteille ei ole esitetty riittävää tukea. Siis astrologia näyttää olevan pelkkä uskomusjärjestelmä.

Näin siis tieteen kannalta. Mikä on sitten hengentieteen tai teosofian kanta? En ole käynyt systemaattisesti läpi teosofisia lähteitä, mutta esitän tässä lyhyen yhteenvedon, joka on tietysti oma tulkintani. Esimerkiksi Ervast näytti pitävän astrologiaa todellisena. Hän kyllä totesi, ettei ole teknillinen astrologi eli että hän ei osannut tehdä astrologisia ennusteita. Hän puhui mm. *Tähtikoulut* -kirjassaan planeetoista ja niiden yhteyksistä ihmisen henkiseen kehitykseen ja vihkimyksiin. Näillä esitelmillä ei kuitenkaan ole mitään tekemistä astrologian kanssa sinänsä. Silti Ervast piti selvänä, että planeetat vaikuttavat ihmisten sielunelämään näkymättömiltä tasoilta, ilmeisesti erityisesti eetteriruumiin välityksellä. Steiner puolestaan piti astrologiaa harrasteluna, jolla ei ollut juurikaan arvoa. Häinkin ajatteli, että eläinradan merkeillä on sisäinen vaikutus ihmisiin, mutta Steinerin mukaan tavanomainen astrologia ei kykene näitä yhteyksiä paljastamaan.

Yhteenvetona voidaan todeta, että astrologian tueksi ei ole objektiivista tieteellistä näyttöä. Toisaalta astrologialla voi olla harjoittajalleen merkitystä itsetuntemuksen näkökulmasta, mikä on arvokas asia.

Maasäteily

Maasäteily lienee tuttu monille ihmisille, jotka eivät muuten ole kiinnostuneet rajatiedosta. Muistan, kun oululaisten tutkijoiden maasäteilyraportti ilmestyi 1980-luvulla. Kun sitä esiteltiin televisiossa, ajattelin, että olisipa todella kiinnostavaa päästä tutkimaan asiaa itse. Olin silloin nuori fysiikan opiskelija. Tästä ajatuksesta kului pari vuotta, kun

yllättäen huomasi tutkimusapulaisen paikan fysiikan laitoksen ilmoitustaululla. Hain paikkaa ja sain sen. Niin minusta tuli maasäteilytutkimusprojektin tutkimusapulainen. Olin mukana tutkimuksissa usean kesän ajan; etsimme varvun taipumisen mahdollisia yhteyksiä fysikaalisesti mitattaviin sähkömagneettisiin kenttiin. En käsittele tässä tekemiämme mittauksia¹, vaan tarkastelen lyhyesti maasäteilyyn liittyviä uskomuksia.

Mitä maasäteilyn *ajatellaan* pitävän sisällään? Maasäteilyn voi havaita varvun tai heilurin avulla. Monet varpumiehet käyttivät varpu ns. vesisuonien etsimiseen. Paikkaan, jossa varpu voimakkaasti taipuu, voidaan perustaa kaivo. Vesisuonet liittyvät maasäteilyyn. Jotkut varpumiehet etsivät haitallista maasäteilyä kodeista ja tarvittaessa esittävät sängyn paikan vaihtamista. Jos sängyn paikan vaihto ei ole mahdollista, voidaan sänky maadoittaa kuparimatolla tai jollakin tarkoitukseen rakennetulla laitteella. Maadoitus suojaa varpumiesten mukaan haitalliselta maasäteilyltä. On todettava, että fysiikasta ei löydy mitään selvää vastinetta varpumiesten käsityksille maasäteilystä; maasäteilyä ei fysiikka siis tunne.

Tutkimusprojektin aikana tapaamissani maasäteilyn tutkijoissa oli tavallaan kaksi koulukuntaa: perinteiset kaivonkatsojat ja enemmän rajatietoon suuntautuneet henkilöt. Jälkimmäiset henkilöt uskoivat pystyvänsä tutkimaan varvun avulla (jotkut myös ilman varpu) ihmisen bioenergiakenttää, sairauksia, kadonneita esineitä ja jopa menneitä elämiä. Tiedossani ei ole tieteellisiä kokeita, jotka selvittäisivät rajatietoon voimakkaammin suuntautuneiden varpututkijoiden kykyjen testausta. Tieteelliset kokeet ovat keskittyneet perinteisten varpumiesten käsitysten testaamiseen. Toisaalta jokainen voi järjestää omia kokeita. Niitä järjestettäessä on hyvä muistaa kaksoissokkoutuksen periaate: koehenkilö eikä testaaja eivät saa tietää tutkimuskohteen sijaintia tai muuta varvulla haettavaa tietoa kokeen aikana. Voin tehdä ennustuksen: kokeiden tulokset tuskin poikkeavat sattumasta.

1 Mittauksia on raportoitu TkL Paavo Huttusen väitöskirjan käsikirjoituksessa, joka tiettyjen vaikeiden jälkeen hylättiin. Käsikirjoitus on saatavilla internetistä: <http://jultika.oulu.fi/Record/isbn978-951-42-9760-1>.

Varpumiesten rajatiedon koulukunnan edustajien käsityksiin on mahdollista ottaa kantaa teosofiselta kannalta, vaikka teosofisissa lähteissä ei tietääkseni maasäteilystä puhutakaan mitään. Teosofian mukaan on olemassa yliaistillisia kykyjä. Luotettavana tällaiset kyvyt esiintyvät vain vihityillä ihmisillä tai mestareilla. Näyttää kuitenkin siltä, että he eivät ole kiinnostuneet kykyjensä käyttämisestä kadonneiden esineiden etsimiseen tms. tarkoituksiin. Vaikuttaa siltä, että varvun käyttäjät yrittävät korvata varvulla yliaistilliset kyvyt. Suhtaudun tähän erittäin skeptisesti sekä tieteen että teosofian näkökulmasta. Tässäkään tapauksessa kriittisen ajattelun vaatimaa ”riittävää, asianmukaista todistusaineistoa” ei ole.

Meediat ja selvänäkö

Tarkastelen lopuksi vahvemmin rajatiedon piiriin kuuluvaa ilmiötä: meedioita. Aikaisemmissa esimerkeissä on teosofinen näkökulma ollut enemmän taka-alalla, mutta tässä pyrin tarkastelemaan mediumismia erityisesti teosofian valossa.

Brittiläinen meedio Peters esiintyi Helsingissä viime vuosisadan alkupuolella Suomen ruotsinkielisen psyykkisen tutkimusseuran (Sällskapet för Psykisk Forskning, SPF) vieraana (Aho, 1993). Peters keskittyi ns. psykometriaan, kohde-esineen lukemiseen. Hän luki esineistä niiden menneisyyttä, kuvaili istunnon aikana näkemiään henkiä sekä toimi välikappaleena henkien ja läsnäolijoiden kanssa. SPF pyrki järjestämään Petersin istunnot tieteelliseen muotoon, ja 8-henkinen komitea punnitsi mahdollisimman objektiivisesti meedion toimintaa ja saavutuksia. Komitea ei kuitenkaan saavuttanut yksimielisyyttä tulosten tulkinnassa. Komitean enemmistö katsoi, että meedio oli onnistunut eräitä kertoja sekä psykometriassa että henkien näkemisessä. Myös epäonnistumisia oli tapahtunut. Enemmistö tulkitsi tulokset telepatiaksi meedion ja yleisön välillä, ei siis henkien kanssa käydyksi vuorovaikutukseksi. Kahden komitean jäsenen mielestä Peters ei onnistunut; he eivät nähneet todisteita esineellisestä selvänäöstä tai mistään muustakaan parapsyykkisestä ilmiöstä. Heidän mielestään Peters oli joko huijari tai terävä-älyinen tulkitsija, joka tulkitsi edessään olevan esineen yksityiskohtia. Ilmeisesti

Petersin esitykset olivat siinä määrin tulkinnanvaraisia, että luonnontieteellisen linjan edustajat eivät vakuuttuneet.

Ervast kuului SPF:n perustajajäseniin, ja hän oli mukana Petersin istunnoissa. Ervastin mukaan Petersin kyvyt olivat aitoja eivätkä ne perustuneet vain telepatian käyttöön. Kerron hieman heidän ensitapaamisestaan. Peters ja Ervast eivät olleet tavanneet ennen näytöstä. Peters tuli kuitenkin Ervastin luokse, ja pyysi tätä antamaan kätensä, jotta hän saisi voimaa viedä näytöksen loppuun. Ervast kysyi näytöksen jälkeen, minkä vuoksi Peters tuli hakemaan häneltä voimaa (Mela, 1951):

”Tiesittekö jotakin minusta? Olitteko ehkä kuullut, että harrastin teosofiaa ja ym. yliluonnollisia asioita?”

”No, en kerrassaan mitään”, vastasi Peters. ”Kuka nyt olisi puhunut minulle teistä, minun ’toinen silmänihän’ se teidät havaitsi. Loistitte siellä nurkassanne kuin valkoinen tulipatsas keskellä pimeyttä. Totta kai meedion selvänäköisyys jotakin havaitsee.”

Mikä on teosofian tulkinta meedioista? H. P. B. joutui spiritualistien kanssa törmäyskurssille esittäessään, että istunnoissa eivät esiintyneet kuolleet ihmiset, vaan heidän astraaliset kuorensa, joissa oli tietoja kyseisen henkilön menneisyydestä. Ainoana poikkeuksena H. P. B. piti ennenaikaisesti kuolleita, jotka eivät vielä itse asiassa ole poistuneet maan piiristä. Teosofiassa katsotaan, että mediumistinen yhteydenpito on lähinnä haitallista. Teosofian mukaan meedioiden yliaistillinen kehitys vie pois itsetietoisuuden tieltä. Sanotaan myös, että meediolla chakrat pyörivät väärään suuntaan. Toisaalta meediat voi nähdä myös ennustuksena kyvyistä (selvänäkö ja selväkuulo), jotka kaikki ihmiset tulevat tulevaisuudessa saavuttamaan.

Ervast oli sitä mieltä, että istunnoissa voi kyllä esiintyä muitakin kuin vainajien kuoria (Ervast, 1993). Hänen mukaansa kiirastulivaiheessa olevat vainajat voivat olla yhteydessä eläviin meedion välityksellä. Mes-tarin silmissä kuitenkin tämäkin on eräänlaista kuoren esiintymistä, koska kuolemassa tapahtuu korkeamman minän ja alemman persoonan eriytyminen. Ervastinkin mukaan mediumistinen yhteydenpito on haitallista, koska se vetää kuoleman tiloissa olevia sieluja maan piiriin

kenties samalla herättäen maallisten kokemusten janoa. Sielun vapautumisprosessi saattaa tällaisen kanssakäymisen seurauksena viivästyä. Toisaalta Ervast piti spiritualismia merkityksellisenä siinä mielessä, että se on avannut materialistisesti ajattelevien ihmisten silmiä. Siinä piilee spiritualistisen liikkeen synnyn alkusyy. Teosofisen liikkeen yhtenä tarkoituksena voi nähdä spiritualistisen liikkeen erehdysten korjaamisen.

Itselläni on myös omakohtaista kokemusta meedioistunnosta: minulla oli tietänyttyppinen spiritualistinen kausi, jonka aikana osallistuin kaksi kertaa meedioistuntoon. Meediona toimi eräs varsin tunnettu ja ehkä myös tunnustettu suomalainen meedio. Hän luki transsitilassa istuntoon osallistuvien ihmisten aurasta menneitä elämiä. Hän myös kuvaili kunkin ihmisen kohdalla joitakin kuolleita sukulaisia tai tuttaviam, jotka meedion mukaan olivat tilaisuudessa läsnä. Itse sain kuvauksen, jonka yhdistin edesmenneeseen lähisukulaiseeni. Jälkikäteen sain meedion antamat tiedot joten kuten vahvistettua. Meedio kertoi myös joitakin asioita luonteestani auran perusteella. Varsinkin yksi kohta on jäänyt mieleeni erittäin osuvana kuvauksena. Hän kertoi myös menneistä elämistä. Tunnelma oli varsinkin ensimmäisessä istunnossa erittäin lämminhenkinen, jopa harras.

Monet spiritualistiset kirjat ovat lämminhenkisiä ja sisältävät opetuksia, jotka ovat paljolti teosofian suuntaisia. Niissä on kuitenkin jotakin, joka vaikuttaa minuun luotaantyöntävästi. Ehkä se on tietty sentimentaalisuus ja selkeän ajattelun vähäisyys. Henkioppaiden merkitys ihmisen henkisessä kehityksessä näyttää tulevan hyvin tärkeäksi. Usein spiritualistisiin lähteisiin liittyy tietty piirre, jonka huomasin myös istunnoissa, joihin itse osallistuin. Kutsun tätä astraaliseksi imarteluksi: ”Voi kuinka hieno aurasi on, kuinka korkeita henkioppaasi ovat, kuinka loistavia elämiä sinulla onkaan takana ja miten tärkeä sinun merkityksesi on ihmiskunnan henkisen kehityksen eteenpäinviemisessä”. On sangen mieluisaa kuunnella imartelua, mutta kriittinen ajattelu ainakin omalla kohdallani väistämättä herää.

Usein meedioilla on Petersin tavoin selvänäköisyyttä. Monilla ihmisillä on kokemusta myös tietänyttyppisestä selvätuntoisuudesta: ihminen

voi aistia toisen tunteita ja ajatuksia, ilmapiiriä yms. Jos selvänäköisyys on todellinen kyky, miksi sitä ei ole voitu tieteellisissä kokeissa todistaa? Esimerkiksi astrologian yhteydessä mainittu skeptikko Nils Mustelin sanoi eräessä haastattelussa, että auroja ei ole. Hän oli muodostanut mieli-piteensä selvänäkijöille tehdyistä kokeista, joissa he eivät olleet nähneet auraa, elleivät he tienneet henkilön olevan paikalla. Tämä muistuttaa varpumiesten tuloksia. Miten tämä on selitettävissä?

Yksi selitys voisi olla seuraavanlainen. Useimmilla selvänäkö on vasta kehittymässä oleva kyky eikä ihminen osaa tulkita oikein näkemiään asioita ts. hän ei osaa nähdä objektiivisesti. Ervast antaa esimerkin, kuinka kaksi selvänäkijää voi katsella saman henkilön auraa yhtä aikaa (Ervast, 1960). Toisen mielestä auran pohjaväri on punainen, ja toisen mielestä se on vihreä. Toinen näkee henkilön aurassa sukulaiset, toinen näkee eläinhahmoja. Näkijät voivat olla jopa täysin päinvastaisella kannalla, ja silti he kuvaavat, mitä heille ilmenee. Ervastin mukaan syy on siinä, että heillä on vielä omat persoonalliset silmälasit; he eivät ole vielä kasvattaneet itseään riittävästi. Oikean näkemisen edellytyksenä on ajatus- ja tunne-elämän puhdistaminen. Vasta sitten voi nähdä oikein näkymättömän maailman muotoja ja värejä.

Yhteenvetoa

Rajatieto on laaja alue, eikä sitä voi mitenkään yhden esityksen puitteissa kattaa. Olen tässä ottanut joitakin esimerkkejä ja lähestynyt niitä kriittisesti tieteen ja teosofian näkökannoista. Pelkkä tieteeseen tukeutuminen johtaa helposti materialistiseen maailmankatsomukseen. Tiede sinänsä ei siihen pakota; materialistinen maailmankatsomus edellyttää eräänlaista metafysiasta valintaa. Olen suhtautumisessani rajatietoon tietys- sä mielessä kaksijakoinen: toisaalta henkisen maailmankatsomukseni mukaan rajatiedon ilmiöt ovat mahdollisia. Toisaalta taas rajatiedon piirissä esitetään väitteitä, joita voidaan kokeellisesti koetella. Kokeiden tulokset eivät ole rajatiedon kannalta kovin positiivisia. Ehkä rajatiedon ilmiöiden merkitys on siinä, että ne herättävät ihmisiä ajattelemaan ja etsimään totuutta.

Lähteet

- Aho, Jouko (1993). *Parapsykologit – ulkopuolisen näkemys poikkeavan tieteen historiaan*. Suomen Historiallinen Seura.
- Aho, Jouko (1997). Parapsykologian perinteitä, Teoksessa Selin ym.: *Paholaisen asianajajan paluu*. URSA.
- Ervast, Pekka (1960). *Salaperäinen ihminen*. Ruusu-Risti.
- Ervast, Pekka (1993). *Elämää kuoleman jälkeen*. Ruusu-Ristin kirjallisuusseura ry.
- Mela, Aimo (1956). *Pekka Ervast – kirjailija, teosofian tutkija, kristillinen mystikko*. Ruusu-Risti.
- Mustelin, Nils (1997). Astrologia – tiedettä, taidetta vai illuusio? Teoksessa Selin ym.: *Paholaisen asianajajan paluu*. URSA.
- Soccio, Douglas and Barry, Vincent (1998). *Practical Logic. An Andidote for Uncritical Thinking*. 5th edition, Harcourt Brace.

Yliaistillisten kykyjen tieteellinen tutkimus

Johdanto

Ihmisen yliaistillisten kykyjen tieteellinen tai tieteellisyyteen pyrkivä tutkimus alkoi 1800-luvun lopussa, kun Society for Psychical Research (SPR) perustettiin Englannissa vuonna 1882. Perustajajäseniin kuului merkittäviä akateemisia tutkijoita, jotka olivat kiinnostuneet paranormaalien ilmiöiden todenperäisyydestä¹. Aluksi SPR:n tutkijat suuntasivat mielenkiintonsa meedioihin (McLuhan, 2010). He pyrkivät järjestämään olosuhteet, joiden tarkoituksena oli tehdä huijaaminen niin vaikeaksi kuin mahdollista. Osa tutkijoista vakuuttui siitä, että jotkut meedioistunnoissa tapahtuneet paranormaalit ilmiöt olivat todellisia. Heidän raporttinsa eivät kuitenkaan vakuuttaneet skeptikkoja tai tiedeyhteisöä: on aina mahdollista jälkikäteen keksiä loogisesti *mahdollinen* selitys siitä, kuinka ilmiöt olisi voitu tuottaa jollakin taikurien ammattikunnan tuntemalla huijauksella (esim. Wiseman, 1992; ks. myös professori Richard Wisemanin selityksen kritiikki: Braude, 1997). Huijausselitys voi vaikuttaa varsin vakuuttavalta, koska usein meediat, myös aitoina pidetyt, todella jossakin vaiheessa jäivät kiinni huijauksesta. Näin ollen on luontevaa ajatella, että meediat huijasivat aina muulloinkin. Tarkastelen myöhemmin tässä esityksessä nykyaikaista tieteellistä meediatutkimusta.

Jo edellä esitetystä käy ilmi, että yksittäisillä tapauksilla, vaikka kuinka vaikuttavilla, paranormaalien ilmiöiden olemassaoloa ei voi tieteellisessä mielessä todistaa (toki kokijan kannalta tilanne voi olla toinen). Tarkastelen tässä esityksessä hyvin kontrolloituja, laboratoriossa tehtyjä

1 SPR on teosofeille tuttu ns. Hodgsonin raportista, joka esitti, että H. P. Blavatskyn aikaansaamat ilmiöt olivat huijausta; myöhempi tutkimus on todennut Hodgsonin raportin lähteet ja tulkinnat epäluotettaviksi (Harrison, 1997).

tutkimuksia, jotka täyttävät tai ainakin pyrkivät täyttämään tieteellisyyden kriteerit. Esitän mielestäni parhaan yliaistillisiin kykyihin viittaavan näytön ja siihen kohdistetun kritiikin. Lukija voi sen perusteella tehdä omat johtopäätöksensä ja kenties inspiroitua tutkimaan itse tarkemmin alkuperäisiä lähteitä.

Rhinen korttikokeet

J. B. Rhine (1895–1980) oli parapsykologisen tutkimuksen uranuurtaja, joka toimi arvostetussa Duken yliopistossa Yhdysvalloissa (Carter, 2012). Hän otti käyttöön ilmaisun ESP, joka tulee sanasta extra-sensory perception eli yliaistillinen havaitseminen; myöhemmin eräs skeptikko antoi lyhenteelle uuden tulkinnan ”Error Some Place” eli ”jossakin on virhe”. ESP:n sijasta on käytetty myös psi-käsitettä, joka sisältää yliaistillisen havaitsemisen, edeltä tietämisen ja psykokinesian.

Rhine vei parapsykologian tutkimuksen laboratorio-olosuhteisiin. Hän käytti tutkimuksissaan havaintopsykologi Karl Zenerin kehittämiä ns. Zener-kortteja. Pakassa oli 25 korttia eli viisi kutakin symbolia. Satunnaisesti valitun kortin arvaamisen todennäköisyys on 20 %.

Rhinen korttikokeita tehtiin vuoteen 1940 mennessä lähes miljoonaa koetta eri yliopistoissa. Alkuvaiheessa Rhinen koejärjestelyissä oli toivomisen varaa, mutta hän tiukensi kontrolleja saamansa kritiikin perusteella. Hyvin kontrolloiduissa kokeissa tavallisten aistien tietoinen tai tiedostamaton käyttö (”sensory leakage”) on pois suljettu. Tuloksena oli tilastollisesti merkitsevä tulos – siis tilastollisesti parempi tulos kuin arvauksen 20 % oikein – 27:ssä tutkimuksessa 33:sta (Honorton, 1975). Jos lukee pelkästään Wikipedian artikkelin² samasta aiheesta, saa täysin vastakkaisen käsityksen. On esitetty, että Rhinen korttikokeiden tuloksia ei ole onnistuttu toistamaan muissa laboratorioissa ja Rhinen saamat positiiviset tulokset selittyvät heikolla metodologialla (Hines, 2003). Näihin argumentteihin on esitetty erinomaista kritiikkiä mm. lähteissä Honorton (1975) ja Carter (2012).

Korttien arvaamista kutsutaan pakotetuksi valinnaksi. Vastaavista koeasetelmista julkaistiin vuonna 1989 ns. meta-analyysi, jossa kaikki

2 https://en.wikipedia.org/wiki/Joseph_Banks_Rhine#Reception

julkaistut tutkimukset huomioidaan, tutkimusten laatu ja myös arvioidaan julkaisematta jätettyjen tutkimusten vaikutus. Kyseessä on ihmistieteiden paras tapa saada luotettavaa tietoa; meta-analyysillä on tärkeä rooli mm. lääketieteessä. Vuoden 1989 meta-analyysissä oli mukana lähes kaksi miljoonaa koetta ja yli 50 000 koehenkilöä (Honorton & Ferrari, 1989). Tutkimuksessa todettiin tilastollisesti merkitsevä kokonaistulos (30 % kaikista tutkimuksista oli tilastollisesti merkitsevä). Tärkeä havainto oli myös sinänsä hyvin pienen efektikoon (= ilmiön voimakkuuden kvantitatiivinen mitta) pysyminen lähes vakiona, vaikka koejärjestelyjen laatu oli tutkittavan ajanjakson parantunut eli kokeiden parempi kontrollointi ei heikentänyt psi-ilmiön voimakkuutta. Varsin tuore meta-analyysi päätyi samankaltaiseen tulokseen vuosien 1987–2010 aikana julkaistujen tutkimusten osalta (Storm, Tressoldi, Di Risio, 2012).

On huomattava, että hyvin pieni efektikoko tarkoittaa sitä, että laboratoriokokeiden psi-ilmiö on hyvin heikko, vain jonkin verran arvausta parempi. Psi-ilmiöllä ei siten ole nähtävissä mitään mielekästä käytännön sovellutusta. Toisaalta esimerkiksi lääketieteessä jonkin lääkkeen (esimerkiksi aspiriinin kyky vähentää sydänkohtauksia) pienelläkin efektikoolla voi olla isossa populaatiossa hyödyllinen vaikutus. Tässä on oleellista kuitenkin toistettavan efektin olemassaolo, joka ei poistu koejärjestelyitä tiukentamalla ja kokeiden määrää kasvattamalla kuten voisi odottaa, jos ilmiö olisi pelkästään mielikuvituksen tuotetta.

Ganzfeld-kokeet

Korttien arvailu on pitkissä koesarjoissa koehenkilöiden mielestä varsin tylsää puuhaa. Jotkut parapsykologian tutkijat arvelevat, että ehkä psi-efekti jää siksi niin pieneksi. Ganzfeld-kokeet pyrkivät luomaan telepatialle otolliset olosuhteet vähentämällä ulkoisia aistiärsyksiä samalla, kun koehenkilöt ovat rentoutuneessa ja tarkkaavaisessa tilassa (Carter, 2012). Kokeet suoritetaan akustisessa huoneessa mukavalla taaksepäin kääntyvällä tuolilla. Koehenkilön silmien eteen asetetaan tennispallon puolikkaat ja huone valaistetaan pehmeällä, punaisella valolla. Vastaanottavalla koehenkilöllä on kuulokkeet päässä, joiden välityksellä hänelle

annetaan rentoutusohjeita. Viidentoista minuutin rentoutuksen jälkeen koehenkilöä pyydetään vain olemaan rentoutunut ja kuvailemaan mitä tahansa ajatuksia ja kuvia hänen mieleensä ilmaantuu. Seuraavan kolmenkymmenen minuutin ajan kuulokkeista tulee tasaista, neutraalia valkoista kohinaa. Sana ”Ganzfeld” (=kokonaiskenttä) viittaa luotuihin olosuhteisiin. Samaan aikaan toisessa akustisesti eristetyssä huoneessa toinen koehenkilö, lähettäjä, avaa suljetun kirjekuoren, jossa on kohdekuva. Kokeen variaatioissa lähettäjä katselee satunnaisesti valittua videoleikettä. Vastaanottovaiheen koehenkilö valitsee arviointivaiheessa yhden kuvan/videon neljästä vaihtoehdosta, jolloin oikean kuvan tai videon arvaamisen todennäköisyys on 25 %.

Charles Honorton julkaisi vuonna 1982 yhteensä 42 ganzfeld-kokeen tulokset: tulokset olivat paljon sattumaa parempia. Johtava skeptikko, psykologian professori (nykyisin emeritusprofessori) Ray Hyman kävi läpi Honortonin aineiston ja analyysin ja ilmoitti löytäneensä vakavia metodologisia virheitä. Honorton myönsi osan kritiikistä oikeutetuksi ja kävi läpi uudelleen aineistonsa Hymanin kritiikin valossa: tulos oli edelleen tilastollisesti merkitsevä, 35 %:n osumatarkkuus arvauksen 25 %:ia vastaan. Debatti johti yhteiseen artikkeliin, jossa Hyman ja Honorton pääsivät yhteisymmärrykseen entistä tarkemmista ja tiukemmista kontrolloista. Tämä oli Honortonille ja muille parapsykologian tutkijoille merkittävä asia, koska skeptikoilla on ollut tapana muuttaa sääntöjä sitä mukaa, kun parapsykologit ovat saaneet positiivisia tuloksia entistä paremmilla koejärjestelyillä.

Uudet kokeet olivat ns. autoganzfeld kokeita, joissa käytettiin tietokoneen arpomia kuvia tai videoleikkeitä (siis tutkijat eivät valinneet lähetettäviä kohteita, vaan ne valittiin satunnaisesti tietokoneohjelmalla). Lisäksi lähettäjän huone oli akustisen eristyksen lisäksi sähkömagneettisesti eristetty, jolloin huijauksen mahdollisuus informaation tavanomaisen välityksen keinoin oli tehty niin vaikeaksi kuin mahdollista. Uusissa kokeissa käytettiin 240 koehenkilöä 354 kokeessa. Osumatarkkuus oli 34 % eli melkein sama kuin aikaisemmissakin kokeissa; videoleikkeiden tunnistaminen onnistui vastaanottajilta paremmin kuin staattisten kuvien valinta. Kaikkien kokeiden tulokset julkaistiin, jolloin ns. pöytälaatikkoharhaa ei voinut syntyä (tällä tarkoitetaan sitä,

että negatiivisia tuloksia julkaistaan tieteessä yleensäkin vähemmän kuin positiivisia tuloksia). Myöhemmin autoganzfeld-kokeet on toistettu neljässä eri laboratoriossa Yhdysvalloissa ja Euroopassa: 675 kokeen tulos oli edelleen 34 % osumistarkkuus. Osumatarkkuus oli parempi liikkuvan kuvan ja äänen ”vastaanottamisessa” kuin pelkän kuvan, jonka osumatarkkuus ei ollut tilastollisesti arvausta parempi. Tilastotieteen professori Jessica Utts Kalifornian yliopistosta totesikin, että kyseessä on niin robusti efekti, että minkään muun tieteen alalla ei olisi mitään epäilystä ilmiön todellisuudesta.

Hyman ei kuitenkaan myöntänyt, että parapsykologit olisivat lopulta osoittaneet tutkimuskohteensa olemassaolon. Hänen mukaansa autoganzfeld-kokeet olivat täyttäneet suuren osan tiukennetuista vaatimuksista, mutta eivät kuitenkaan kaikkia (Hyman, 1994). Hän kiinnitti mm. huomiota arviointivaiheessa koehenkilölle esitettyjen vaihtoehtojen satunnaistamisessa mahdollisesti esiintyneisiin ongelmiin. On myös esitetty, että autoganzfeld-kokeissa ei sittenkään olisi onnistuttu riittävästi takaamaan lähettäjän ja vastaanottajan välisen tilan äänieristystä (Marks, 2000). Hymanin mielestä myöhemmätkään autoganzfeld-menetelmällä saadut tutkimustulokset ja niistä tehty meta-analyysi (Storr, Tressoldi & Di Risio, 2010a) eivät riitä osoittamaan, että psi-ilmiö olisi todellinen. Hän mm. vetosi muutamaan mielestään hyvin tehtyyn koesarjaan, joissa tulos ei ollut tilastollisesti merkityksellinen, vaikka olikin hieman arvausta parempi (Hyman, 2010; ks. myös vastine Storm, Tressoldi & Di Risio, 2010b).

Gandzfeldin tarinaan liittyy vielä eräs mielenkiintoinen sivujuonne. Milton ja Wiseman (1999) julkaisivat meta-analyysin suoritetuista ganzfeld-kokeista, ja päätyivät tilastollisesti merkityksettömään tulokseen. Sitä seuranneessa debatissa osoittautui, että kyseisten tutkijoiden metodologia oli ollut virheellinen (Bem, Palmer & Broughton, 2001), eikä meta-analyysin toteutus ollut muutenkaan Honortonin ja Hymanin sopimien periaatteiden mukainen (Carter, 2012). Tämä kritiikki ei kuitenkaan ole saavuttanut suomalaisia skeptikoita, joiden nettisivulla tarina päättyy Miltonin ja Wisemanin negatiivisiin johtopäätöksiin.³

3 <http://www.skepsis.fi/ihmeellinen/ganzfeld.html>

Ennalta tietämisen laboratoriokeet

Monilla ihmisillä on kokemuksia aavistuksista, joita voi luonnehtia ennalta tietämiseksi tai paremminkin ennalta tuntemiseksi. Jokainen lienee kokenut, että ajattelee ystäväänsä juuri ennen, kuin hän soittaa. Ilmiölle on olemassa uskottavia selityksiä. Kyseessä voi esimerkiksi olla:

- sattuma
- valikoiva muisti (vain merkitykselliset tuntemukset muistetaan, harhaan menneet unohtuvat)
- henkilön normaali havainto tai tieto, joka on unohtunut tai ei ole tullut tietoisuuteen

Asiaa on tutkittu myös laboratoriokeissa. Radinin (2004) kokeissa koehenkilöt oli kytketty ihon resistanssia mittaavaan laitteeseen; esimerkiksi hikoilu tai jännittäminen muuttaa laitteen lukemaa (myös monia muita fysiologisia indikaattoreita on käytetty). Koehenkilöille näytettiin tietokoneen arpomana satunnaisessa järjestyksessä valokuvia, jotka oli erikseen luokiteltu viisiportaisella asteikolla rauhallisesta emotionaaliin. Koehenkilöt eivät olleet nähneet kuvia etukäteen eivätkä tienneet kuvien lukumäärää. Radinin neljässä koesarjassa oli 133 koehenkilöä, jotka katsoivat kuvia yhteensä 4569 kertaa. Ihon resistanssi muuttui *ennen kuin* koehenkilölle näytettiin kuva tilastollisesti merkitsevästi silloin, kun kuva oli emotionaalinen. Jälleen kerran efektikoko oli pieni, mutta se oli suurempi kuin sattuma antaisi olettaa.

Psykologian professori Daryl Bem on tehnyt lisätutkimuksia ennalta tuntemisesta. Bem työskentelee maineikkaassa Cornellin yliopistossa. Hän teki yhdeksän koetta, joihin osallistui yli 1000 koehenkilöä (Bem, 2011). Bemin kokeiden ideana oli hyödyntää psykologian hyvin tuntemia lainalaisuuksia ja tutkia, voisiko koehenkilön reaktioon vaikuttaa ärsyke, joka annetaan vasta reaktion *jälkeen* eli tutkimustehtävänä oli selvittää voisiko tulevaisuuden tapahtuma vaikuttaa nykyhetkeen⁴. Yhdessä Bemin kokeessa koehenkilöille esitettiin tietokoneen näytöllä kaksi verhottua kuva-alustaa. Koehenkilön piti arvata, kumpi kuva tulisi

4 Tulevaisuuden mahdollista vaikututusta nykyhetkeen on käsitelty filosofian ja modernin fysiikan kannalta lähteessä <http://plato.stanford.edu/entries/causation-backwards/>.

sisältämään paljaan harmaan seinän ja kumpi kuvan, jonka sisältö oli eroottinen. Tietokone arpoi kuvan sijainnin vasta koehenkilön arvuksen jälkeen; koehenkilöt eivät olleet tästä tietoisia, vaan he uskoivat kuvien jo olevan verhon takana. Koejärjestely toteutettiin myös ”tavalisilla” kuvilla (ei eroottista sisältöä) ja epämiellyttävillä ei-eroottisilla kuvilla. Suurin osa kuvista oli otettu kuvapankista, jonka kuvien emotionaalinen vaste oli validoitu toisessa, riippumattomassa tutkimuksessa.

Luonnollisesti koehenkilöt olivat etukäteen antaneet suostumuksensa kokeeseen, joka sisälsi eroottisten kuvien katselua. Kuvien esitys oli satunnaisgeneraattorilla satunnaistettu eikä kokeenvalvoja etukäteen tiennyt, mikä kuva kulloinkin valitaan. Koehenkilöiden tehtävänä oli arvata (tai ennalta tuntea) kummassa paikassa eroottinen kuva sijaitsee. Kahdeksassa muussa koesarjassa koeasetelmaa varioitiin, esimerkiksi tutkittiin negatiivisen kuvan välttämistä. Kaikkiaan yhdeksän koesarjan tulos oli sattumaa parempi eli tilastollisesti erittäin merkitsevä (efektikoko vahvasti johtopäätöksen). On vielä syytä mainita, että Bemin artikkeli julkaistiin arvostetussa sosiaalipsykologian lehdessä, jossa on tiukka vertaisarviointikäytäntö.

Yksi Bemin koesarja käsitteli sanojen muistamista. On hyvin tunnettua, että ihmiset muistavat satunnaisen sanaluettelon paremmin, jos he saavat ensin painaa sanoja mieleensä. Bemin kokeessa koehenkilöt näkivät ensin sanaluettelon nopeasti, minkä jälkeen he kirjoittivat ylös muistetut sanat. Sen jälkeen puolet sanoista arvottiin muistiharjoituksiin, mitkä siis tehtiin vasta vastaamisen jälkeen. Myös tässä kokeessa saatiin tilastollisesti merkitsevä tulos: jälkeensä tehdyt harjoitukset näyttivät parantaneen kyseisten sanojen muistamista ennen harjoittelua! Ehkä yllättävimmät kommentit Bemin (2011) tutkimuksesta ovat tulleet kriitikkojen taholta: Bemin tutkimukset ovat objektiivisesti korkeatasoisia ja nykyisten kokeellisen psykologian standardien mukaisia, mikä kriitikkojen mukaan vain viittaa siihen, että ehkäpä kokeellisen psykologian kriteereissä on parantamisen varaa⁵ (Francis, 2012; LeBel & Peters, 2011).

5 Vastaavasti Richard Wiseman on haastattelussa todennut, että ”kaukonäkemisen” eli selvänäön näyttö olisi riittävä, jos kyseessä olisi tavallinen tieteen tutkimus asia, mutta hänenkin mielestään paranormaalien ilmiöiden tutkimisessa pitää vaatia tiukempia standardeja (Daily Mail, tammikuu 28, 2008, sivut 28–29).

Bem vetosi artikkelissaan tiedeyhteisöön, että hänen tekemiään ko-keita alettaisiin replikoida eli toistaa toisissa laboratorioissa. Tätä tarkoi-tusta varten hän antoi tutkimusprotokollansa ja tietokoneohjelmansa ilmaiseksi käyttöön kaikille kiinnostuneille tutkijoille. Tutkijayhteisö reagoikin ilahduttavan nopeasti. Sanojen ennalta muistamiskokeista ilmestyi heti seuraavana vuonna kaksi tutkimusta, joiden yhdeksässä kokeessa oli mukana yli 3000 koehenkilöä (Ritchie et al., 2012 ja Galak et al., 2012). Kyseiset tutkimukset eivät onnistuneet toistamaan Bemin löydöksiä, vaikka he noudattivat Bemin protokollaa. Myös Bemin käyt-tämiä tilastollisia menetelmiä kritisoitiin. Jotkut julistivat tapauksen loppuun käsitellyksi (mm. Novella, 2012).

Asia ei kuitenkaan ollut vielä lainkaan selvä. Bem yhdessä muiden tutkijoiden kanssa on koonnut kaikki julkaistut kokeet (yhteensä 90 koetta 33 laboratoriossa ja 14 maassa), niin positiiviset kuin negatiivi-setkin, yhteen meta-analyysiin, jonka mukaan kokonaistulos on kuin onkin tilastollisesti merkitsevä (Bem et al., 2014). Bem ja kumppanit ottivat huomioon myös tilastollisia menetelmiä koskevan kritiikin; tulos säilyi merkitsevänä myös toisenlaisessa tilastollisessa analyysissä.

Tarkastellaan seuraavaksi nykyaikaista meediatutkimusta, jonka his-toriaa jo johdannossa hieman käsiteltiin.⁶

Moderni meediatutkimus

Meedioiden tutkimuksessa oleellista on kontrolloida ns. kylmälukemi-nen (”cold reading”). Kyseessä on tietojen kalastelu henkilöltä itseltään sopivan monitulkintaisilla ja epämääräisillä arvauksilla; yleensä ihmiset kiinnittävät huomiota vain oikeaan osuneisiin (tai niiksi tulkittuihin) tiedonantoihin, virheelliset tiedonannot unohdetaan. Tässä auttaa myös ihmistuntemus ja tilastojen tuntemus (silloin puhutaan ”lämpimästä lu-kemisesta” eli ”warm reading”). Joskus voi tapahtua niinkin, että meedio tai selvänäkijänä toimiva henkilö on ottanut asiakkaastaan etukäteen selvää eri lähteistä, jopa yksityisetsivää apuna käyttäen (”hot reading” eli suoranainen petos).

6 Teosofia pitää joitakin meedioilmiöitä aitoina, mutta suhtautuu kriittisesti spiri-tualistiseen tulkintaan mediumismista. Ks. esimerkiksi H. P. Blavatskyn Teosofian avain (s. 32–39): http://www.teosofia.net/e-kirjat/Teosofian_avain.pdf.

Tieteellinen meediatutkimus syntyi jossain mielessä uudelleen, kun Arizonan yliopiston professori Gary Schwartz kiinnostui aiheesta. Schwartzin tapauksen tekee erityisen kiinnostavaksi se, että hänen tieteellinen uransa psykologian tutkijana on ollut häikäisevä (huippuyliopistojen professuureja, yli 400 vertaisarvioitua tieteellistä julkaisua, mm. kuusi artikkelia *Science*-lehdessä). Swartz aloitti tutkimuksensa 1990-luvun lopussa aluksi ns. single blind -tutkimuksella, jossa koehenkilö tiesi meedion identiteetin, mutta meedio ei tiennyt mitään koehenkilöistä etukäteen (McLuhan, 2010). Meedioille sallittiin vain sellaiset kysymykset, joiden vastauksena oli kyllä tai ei. Myöhemmin tehtiin myös ns. double blind -tutkimuksia, joissa koehenkilöt ja meediat olivat toisilleen ennestään tuntemattomia. He olivat eri paikoissa ja keskustelivat puhelimen välityksellä. Tämä poistaa kehon kielen lukemisen, mutta ei äänen sävyjen antamaa informaatiota. Yliopisto-opiskelijat toimivat kontrolliryhmänä, joka tuotti arvauksia koehenkilöstä; tämä tarjosi vertailukohdan meedioiden tuottamalle informaatiolle. Lopuksi koehenkilöt arvioivat meedioiden antamien tietojen ja opiskelijoiden arvausten oikeellisuutta kuusiportaisella asteikolla. Kahden koehenkilön ja viiden meedion tutkimuksessa keskimääräiset oikeaksi tulkitut tiedonannot (”lukemukset”) koehenkilöiden elämästä ja edesmenneistä sukulaisista olivat noin 80 % luokkaa, kun taas opiskelijoiden arvauksien kohdalla luku oli alle 40 %.

Ei liene yllättävää, että skeptikot kiinnostuivat Schwartzin tutkimuksista. Ensin taikuri James Randi (1928–2020) esitti oman kritiikkinsä, mutta Randilla ei ollut minkäänlaista tieteellistä koulutusta eikä tieteellistä kompetenssia; hän oli ollut kyllä taitava huijausten paljastaja, mutta on näyttöä siitä, että hän ei itsekään toiminut aina rehellisesti (Storr, 2014). Paljon tarkempaa ja asiallisempaa kritiikkiä tarjosivat Wiseman ja erityisesti Hyman (2003). He kiinnittivät huomiota mm. siihen, että kylmälukemista ei kontrolloitu riittävästi, koska meediat puhuivat suoraan koehenkilöiden kanssa (puheesta voi päätellä monia asioita, mm. sukupuoli, ikä, jopa koulutustaso yms.). He kritisoivat myös opiskelijoiden muodostamaa kontrollidataa harhaanjohtavaksi: opiskelijoiden arvaukset olivat satunnaisia, mutta meedioiden lukemukset saattoivat

olla epämääräisempiä ja siten alttiimpia virhetulkinnoille. Parempi kontrolli olisi sellainen, jossa koehenkilöt arvioisivat sokkona oman lukemuksensa lisäksi lukemuksia, jotka on tehty toisille koehenkilöille.

Schwartz otti kritiikin huomioon myöhemmässä tutkimuksessaan, jossa käytettiin triple blind -asetelmaa eli kolmoissokkoutusta (Bieschel & Schwartz, 2007). Meediat eivät tienneet koehenkilön tai heidän edesmenneiden läheistensä henkilöllisyyksiä eivätkä koehenkilöt olleet missään tekemisissä meedioiden kanssa lukemusten aikana. Meediat saivat tietää vain edesmenneen etunimen. Tutkija, jolle lukemukset edesmenneistä tehtiin, ei tiennyt koehenkilöiden identiteettiä. Lopuksi koehenkilöt saivat kaksi lukemusta arvioitavakseen: yksi lukemus oli heille tarkoitettu ja toinen lukemus toiselle koehenkilölle (lukemusparit oli valittu tietyin kriteerein). Koehenkilöiden piti arvioida lukemusten sopivuutta 6-portaisella asteikolla. Meedioita oli kahdeksan ja kukin medio antoi kaksi lukemusta. Tuloksena oli 13 osumaa 16:sta; tulos oli tilastollisesti merkitsevä kohtalaisella efektikoolla eli kyseessä on pienestä otoskoosta huolimatta varsin hyvä tulos. Tutkimus oli toteutettu niin, että mediot voisivat saavuttaa optimaalisen tuloksen mahdollisimman kontrolloiduissa olosuhteissa. Etunimen antamisella haluttiin optimoida meedion suoritusta. Kenties jonkun mielestä tässä olisi riittävä pohja kylmälukemiselle. Jos tältä tuntuu, voi itse yrittää, kuinka helppoa on arvata ihmisen elämäntarina pelkän etunimen perusteella. Tosin on muistettava, että kyseessä on vasta yksittäinen koe; toistettavuuden vaatimusta meediatutkimus ei ole tietääkseni vielä täyttänyt.

Skeptikoiden suhtautuminen parapsykologiseen tutkimukseen

Miksi skeptikot eivät ole vakuuttuneet parapsykologian tutkimustuloksista tai ylipäätään minkäänlaisen psi-ilmiön esiintymisestä missään olosuhteissa milloinkaan tunnetun historian aikana? Tässä on kysymys perustavaa laatua olevista oletuksista maailman ja tietoisuuden luonteesta. Tiede on kyennyt tuottamaan luotettavaa tietoa maailmasta ja ihmisestä täysin materialistisen filosofian (naturalismin) pohjalta. Siksi ei ole yllättävää, että kaikki puhe psi-ilmiöstä, uskonnosta tai henkisyysdestä voi vaikuttaa vain ihmisen toiveajattelulta ja mielikuvitukselta.

Ääriesimerkin tästä tarjoaa kuuluisa fyysikko ja lääkäri Hermann von Helmholtz, joka sanoi, ettei uskoisi telepatiaan, vaikka kaikki Royal Societyn jäsenet niin todistaisivat ja vaikka hänen omat aistinsa sen vahvistaisivat.

Skeptikoiden tavallinen tapa suhtautua parapsykologiseen tutkimukseen on ajatella, että positiiviset psi-tutkimukset ovat vain merkki huonosta metodologiasta, itsepetoksesta tai suoranaisestä huijauksesta (tämä on esimerkiksi evoluutiobiologi Richard Dawkinsin kanta). Usein myös vedotaan filosofi David Humen ihmeitä koskevaan argumenttiin tai sen muunnelmaan: yliluonnollinen tapahtuma, tässä siis jokin psi-ilmiö, on niin epätodennäköinen tai mahdoton, että hyvin kaukaa haetukin luonnollinen selitys on uskottavampi. Tässä hengessä on esitetty, että riittää näyttää, että huijaus on *periaatteessa* mahdollinen; sitä ei edes tarvitse osoittaa tapahtuneen.

Yksityiskohtaisempiakin argumentteja epäillä psi-ilmiöiden olemassaoloa on esitetty. Eräs johtavista tieteellisistä skeptikoista, psykologian professori James Alcock, esittää mm. seuraavia syitä sille, miksi hän ei usko psi-ilmiön olemassaoloon (Alcock, 2003):

- parapsykologiassa ei ole yksimielisyyttä siitä, mitä psi-ilmiössä tarkkaan ottaen tutkitaan
- psi-ilmiö määritellään negaationa: kun luonnolliset syyt eivät selitä havaintoja, jäljelle jää selittämätön, jota sitten kutsutaan psi-ilmiöksi
- toistettavuuden puute: Alcockin mukaan parapsykologia ei ole kyennyt tarjoamaan yhtään koetta, jonka neutraalit tutkijat olisivat kyenneet toistamaan
- psi-ilmiö määritellään niin väljästi, että sitä ei voi kokeellisesti falsifioida (esimerkiksi skeptisen tutkijan saama nollatuloks voidaan selittää sillä, että tutkijan epäily johti kokeen epäonnistumiseen)
- parapsykologiassa ei ole tapahtunut edistystä samalla tavalla kuin muussa normaalitieteessä; psi-ilmiön ymmärrys ei ole edistynyt Rhinen 1930-luvun korttikokeista

- parapsykologisen tutkimuksen metodologiset heikkoudet: huonosti toteutetun tutkimuksen perusteella ei voi tehdä mitään johtopäätöksiä
- tilastolliseen merkitsevyyteen turvautuminen: pienetkin erot sattumasta tulkitaan merkityksellisiksi (Alcock toteaa, että psi-ilmiön sijasta yhtä hyvin vaikkapa Zeus voi huvikseen silloin tällöin tuottaa tilastollisesti merkitseviä tuloksia)
- psi-ilmiölle ei ole esitetty teoriaa, jota voitaisiin kokeellisesti testata.

Alcockin kritiikki on mielestäni hyvin perusteltua, mutta kritiikkiin on mahdollista ainakin osittain vastata. On syytä todeta, että tutkijat ovat ottaneet asianmukaisen metodologisen kritiikin huomioon jo Rhinen korttitutkimuksista lähtien. Lisäksi toistettavuuden kriteerin täyttymisestä voi olla eri mieltä edellä esitettyjen tutkimusten valossa. Ilmeisesti Alcockin ja muiden skeptikoiden vaatima toistettavuus tarkoittaa sitä, että ”neutraali” tutkija voisi toistaa äärimmäisen tiukasti kontrolloidun kokeen siten, että koesarjan tulos olisi aina tilastollisesti merkitsevä. Tätä ehtoa psi-ilmiön kokeet eivät täytä, mutta toisaalta se on odotettavissa, koska arkipäiväinenkin heikko ilmiö voi ihmistutkimuksessa tuottaa välillä tilastollisesti merkityksettä tuloksia. Alcock on kuitenkin harvinainen skeptikko siinä mielessä, että hän todella on perehtynyt julkaistuihin tutkimuksiin. Näyttää siltä, että tavalliset skeptikot eivät yleensä vaivaudu lukemaan parapsykologian tieteellisiä julkaisuja, koska heille riittää johtavien skeptikkojen vakuutus, että mitään psi-ilmiötä tukevaa tutkimusta ei ole olemassa (Tsakiris, 2007a; McLuhan, 2010).

Alcock vaikuttaa rehelliseltä, mutta on skeptikkoja, jotka haluavat nollata positiiviset psi-löydökset vaikka väkisin. Esimerkiksi biologi Rupert Sheldrake tutki, tietävätkö koirat, milloin heidän omistajansa ovat palaamassa kotiin (Sheldrake, 2002). Sheldrake antoi Wisemanin käyttää omaa tutkimusvälineistöään ja Jaytee-nimistä koira. Wiseman ilmoitti lyhyen tutkimuksensa perusteella kumonneensa väitteet Jayteen telepaattisista kyvyistä. Kuitenkin Wisemanin aineiston analyysi

paljasti, että aineisto itse asiassa tuki Sheldraken tulkintaa siitä, että Jaytee kykeni ennakoimaan omistajansa kotiin saapumisen. Lopulta Wiseman joutui tunnustamaan tämän (Tsakiris, 2007b). Tapauksen yksityiskohdat ja muu Wisemanin kyseenalainen toiminta on dokumentoitu mm. lähteissä Carter (2010) ja Tsakiris (2015). Wisemanin oma käsitys tapahtumien kulusta on kovin toisenlainen (Wiseman, 2011).

Lopuksi

Teosofian tai yleensäkin henkisen maailmankatsomuksen näkökulmasta ihmisen yliaistilliset kyvyt ovat mahdollisia. Tästä ei kuitenkaan suoraan seuraa se, että kyvyt välttämättä tulisivat tavallisilla ihmisillä esille laboratorio-olosuhteissa. Niinpä olin hieman yllättynyt, että psi-ilmiön puolesta on olemassa jonkinlaista tieteellistä näyttöä. Joka tapauksessa tieteellisen tutkimuksen mahdollisesti paljastama psi-ilmiö on niin heikko, että sillä ei käytännössä tee mitään: sillä ei voi ennustaa lottonumeroita tai voittaa Randin miljoonan dollarin haastetta paranormaalien ilmiön tuottamisesta valvotuissa olosuhteissa. Randin palkinnon voittamisella sinänsä ei olisi suurta tieteellistä merkitystä, koska yksittäinen koe ei ratkaise mitään; se voi toimia vain jatkotutkimusten alkuna. Sitä paitsi, vaikka Randi itse olisi vakuuttunut psi-ilmiöstä, tämä ei olisi vakuuttanut skeptikkojen enemmistöä. Todennäköisesti he vain olisivat ajatelleet säälien, että vanhan miehen arvostelukyky petti.

Tieteellisellä psi-ilmiöllä ei ole mitään erityistä käytännön merkitystä, mutta sillä on suuri periaatteellinen merkitys. Jos psi-ilmiö on todellinen, se viittaa voimakkaasti siihen, että ihminen ei ole pelkästään biologinen olento. Myös kuolemanraajatutkimus (Näreaho, 2015) ja lasten jälleensyntymismuistojen tutkimus (Tucker, 2015) viittaavat samaan johtopäätökseen. Vaikka näiden alojen tieteellinen tutkimus ei tietenkään todista, että henkinen ihmiskuva olisi oikea, tutkimusten tulokset ovat erinomaisen yhteensopivia henkisen ihmiskuvan kanssa.

Lähteet

Alcock, J. (2003). Give the null hypothesis a chance. Reasons to remain doubtful about the existence of psi. *Journal of Consciousness Studies*, 10, 29–50.

- Beischel, J., & Schwartz, G. E. (2007). Anomalous information reception by research mediums demonstrated using a novel triple-blind protocol. *EXPLORE: The Journal of Science & Healing*, 3, 23–27.
- Bem, D.J., Palmer, J. & Broughton, R. (2001). Updating the Ganzfeld Database: A victim of its own success? *Journal of Parapsychology*, 65 (3): 207–218.
- Bem, D. J. (2011). Feeling the future: Experimental evidence for anomalous retroactive influences on cognition and affect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100, 407–425.
- Bem, D. J., Tressoldi, P., Rabeyron, T. & Duggan, M. (2014). Feeling the Future: A Meta-analysis of 90 Experiments on the Anomalous Anticipation of Random Future Events.
- Braude, S. (1997). *Physical Mediumship – A Classic Case. Richard Wiseman's Critique of the Feilding Report Refuted.*
- Carter, C. (2010). "Heads I Lose, Tails You Win", Or, How Richard Wiseman Nullifies Positive Results, and What to Do about It: A Response to Wiseman's (2010) Critique of Parapsychology. *Journal of the Society for Psychical Research*, 74: 156–167.
- Carter, C. (2012). *Science and Psychic Phenomena. The Fall of the House of Skeptics*. Inner Traditions: United States of America.
- Francis, G. (2012). Too good to be true: Publication bias in two prominent studies from experimental psychology. *Psychonomic Bulletin & Review*, 19, 151–156.
- Galak, J., LeBoeuf, R., Nelson, L. & Simmons, J. (2012). Correcting the past: Failure to replicate psi. *Journal of Personality and Social Psychology*, 103, 933–948.
- Harrison, Vernon (1997). H. P. Blavatsky and the SPR. An Examination of the Hodgson Report of 1885. Saatavilla internetistä sivulla <http://www.theosociety.org/pasadena/hpb-spr/hpbspr-h.htm>.
- Hines, T. (2003). *Pseudoscience and the Paranormal*. Prometheus Books.
- Honorton, C. (1975). Error some place! *Journal of Communication*, 25, 103–116.
- Honorton, C. & Ferrari, D. (1989). "Future telling": A meta-analysis of forced-choice precognition experiments, 1935–1987. *Journal of Parapsychology*, 53, 281–308.
- Hyman, R. (1994). Anomaly or Artifact? Comments on Bem and Honorton. *Psychological Bulletin*, 115 (1), 19–24.
- Hyman, R. (2003). How Not to Test Mediums: Critiquing the Afterlife Experiments. *Skeptical Inquirer*.

- Hyman, R. (2010). Meta-analysis that conceals more than it reveals: Comment on Storm et al. (2010). *Psychological Bulletin*, 136: 486–490.
- LeBel, E. P. & Peters, E. P. (2011). Fearing the future of empirical psychology: Bem's (2011) evidence of psi as a case study of deficiencies in modal research practice. *Review of General Psychology*, 15(4), 371–379.
- Marks, D. (2000). *The Psychology of the Psychic*. Prometheus Books.
- McLuhan, R. (2010). *Randi's Prize. What sceptics say about the paranormal and why they are wrong & why it matters*. Matador: United Kingdom.
- Milton, J. & Wiseman, R. (1999). Does Psi Exist? Lack of Replication of an Anomalous Process of Information Transfer. *Psychological Bulletin*, 125 (4): 387–391.
- Novella, S. (2012). *The Power of Replication – Bem's Psi Research*.
- Näreaho, L. (2015). *Kuolemanraajakemukset. Tutkimuksista tulkintoihin*. Kirjapaja.
- Radin, D. (2004). Electrodermal presentiments of future emotions. *Journal of Scientific Exploration*, 18, 253–273.
- Ritchie S. J., Wiseman R., & French C. C. (2012) Failing the Future: Three Unsuccessful Attempts to Replicate Bem's 'Retroactive Facilitation of Recall' Effect. *PLoS One*, 7(3): e33423.
- Sheldrake, R. (2002). *Miksi koirasi tietää, milloin olet tulossa kotiin. (Dogs That Know When Their Owners Are Coming Home: And Other Unexplained Powers of Animals)*. Rasalas.
- Storm, L., Tressoldi, P. E., & Di Risio, L. (2010a). Meta-analysis of free-response studies, 1992–2008: Assessing the noise reduction model in parapsychology. *Psychological Bulletin*, 136(4), 471–485.
- Storm, L., Tressoldi, P. & Di Risio, L. (2010b). A Meta-Analysis With Nothing to Hide: Reply to Hyman (2010). *Psychological Bulletin*, 136(4), 491–494.
- Storm, L., Tressoldi, P., & Di Risio, L. (2012). Meta-analysis of ESP studies, 1987–2010: assessing the success of the forced-choice design in parapsychology. *Journal of Parapsychology*, 76(2), 243–274.
- Storr, W. (2014). James Randi: debunking the king of the debunkers. *The Telegraph*, 9.12.2014.
- Tsakiris, A. (2007a). What I've Learned From Skeptics Michael Shermer, Steven Novella, James Alcock and James Randi. Skeptiko podcast episode 33.
- Tsakiris, A. (2007b). Dr. Richard Wiseman on Rupert Sheldrake's Dogs That Know. Skeptiko podcast episode 11.

- Tsakiris, A. (2015). *Why science is wrong... about almost everything*. Anomalist Books.
- Tucker, J. (2015). *Olen elänyt ennenkin. Lasten muistoja edellisestä elämästä*. Viisas elämä.
- Wiseman, R. (1992). The Feilding Report: A reconsideration. *Journal of the Society for Psychical Research*, 58 (826), 129-152.
- Wiseman, R. (2011). *Yliluonnollinen ilmiö: Totuus on jossain sisällämme* (*Paranormality: Why We See What Isn't There*). Atena.

Onko jälleensyntymisestä todisteita?

Ian Stevensonin urauurtava työ

Ian Stevenson (1918–2007) oli lasten jälleensyntymismuistojen systemaattisen tutkimuksen pioneeri. Hänen tieteellinen uransa alkoi lääketieteen ja psykiatrian alalla, jonka professorina hän toimi Virginian yliopistossa (Stevenson, 2006). Stevensonin äiti oli teosofi, ja Stevenson tutustui äitinsä laajan kirjallisuuden avulla jo hyvin nuorena teosofiaan ja itämaisiin uskontoihin. Saatuaan tieteellisen koulutuksen Stevenson kiinnostui paranormaaleista ilmiöistä; hän alkoi pohtia olisiko näistä saatavissa tieteellisesti kestävä näyttöä. Tämä kiinnostus johti hänet 1950-luvun lopulla lasten spontaanien jälleensyntymismuistojen tutkimukseen.

Stevenson julkaisi tutkimuksiaan vertaisarvioituissa tiedelehdissä ja kirjoitti menetelmistään ja tuloksistaan useita kirjoja. Siitä huolimatta jotkut kriitikot pitivät hänen menetelmiään epätieteellisinä (palaan kritiikkiin myöhemmin esityksessäni). Useimmat tiedeyhteisön jäsenet jättivät hänet vain huomiotta. Hän sai myös joitakin tukijoita tiedeyhteisön sisältä. Vaikka tukijat eivät välttämättä pitäneet jälleensyntymistä uskottavana selityksenä, he pitivät Stevensonia tarkkana ja rehellisenä tutkijana (Stevensonin rehellisyyttä eivät kriitikotkaan asettaneet kyseenalaiseksi). Eräs psykiatri kirjoitti, että ”joko [Stevenson] tekee valtaisan virheen tai sitten hänet tullaan tuntemaan... 20. vuosisadan Galileona”.

Stevensonin perustama tutkimuslaitos on osoittautunut hyvin aktiiviseksi: tieteellistä tutkimusta on tehty lasten jälleensyntymismuistojen lisäksi myös kuolemanrajakokemuksista. Stevenson jäi eläkkeelle vuonna 2002. Hänen seuraajakseen tuli psykiatrian ja neurokäyttämistieteiden professori Jim Tucker, joten Stevensonin aloittama työ

jatkuu edelleen. Hyvin dokumentoituja jälleensyntymismuistotapauksia oli kertynyt vuoteen 2005 mennessä jo 2500. Tutkittuja tapauksia on enemmän, mutta tapauksen pitää läpäistä tietyt kriteerit tullakseen hyväksytyksi.

Tutkimusmenetelmän oleellinen osa on haastattelu. Kun tapaus tulee tutkijoiden tietoon, he matkustavat paikan päälle ja tekevät huolellisen haastattelun perheenjäsenille useimmiten tulkin välityksellä. Tutkijat käyttävät yleisluontoisia, avoimia kysymyksiä. Oikeaksi todetut ja virheelliset lausunnot (niitäkin esiintyy) raportoidaan. Haastateltaville ei makseta, koska se saattaisi kannustaa huijaukseen. Usein nykyinen perhe ja entinen perhe ovat ehtineet jo tavata, mutta on tapauksia, joissa tutkijat ovat päässeet haastattelemaan kumpaaakin perhettä erikseen. Tällaisilla tapauksilla on luonnollisesti enemmän painoarvoa. Virginian yliopiston tietokannassa on yli 30 tällaista tapausta.

Useimmat Stevensonin ja muiden tutkimat tapaukset ovat Aasiasta, jossa uskotaan jälleensyntymiseen. Tapauksia on kuitenkin myös länsimaissa, joissa jälleensyntymisusko on harvinaisempaa. Esittelen seuraavaksi kaksi jälleensyntymismuistotapausta Yhdysvalloista.

Lasten jälleensyntymiskertomuksia

James Leininger

Esitykseni James Leiningerin tapauksesta perustuu suurimmaksi osaksi Jim Tuckerin vertaisarvioituun artikkeliin *Explore*-lehdessä (2016). James Leininger syntyi vuonna 1998. Kun hän oli 1 v ja 10 kk ikäinen, hänen isänsä vei Jamesin Dallasin lentomuseoon, jossa oli toisen maailmansodan näyttely. James sai mukaansa leikkilentokoneita, ja videon merisotavoimien lentotiimistä Blue Angels (tiimi oli aloittanut toimintansa vuonna 1946). James katsoi videon lukuisia kertoja. Vierailusta alkoi hänen rakkautensa lentämistä kohtaan. James teki myöhemmin vielä toisen vierailun samaan museoon.

Pari kuukautta ensimmäisen museovierailun jälkeen James alkoi toistuvasti sanoa ”Lentokone törmäys tullessa” (*Aeroplane crash on fire*). James alkoi nähdä painajaisunia, joissa hän huusi lentokone-

onnettomuutta ja että ”Pieni mies ei pääse ulos” (*Little man can't get out*). James kertoi, että kyseessä oli hänen muistonsa tapauksesta, jossa japanilaiset ampuivat hänen lentokoneensa alas niin, että se syttyi tuleen. Hän kertoi lentäneensä Corsair-nimisellä koneella toisen maailmansodan aikana. Kun James oli vajaa 2,5-vuotias, hän kertoi lentäneensä laivalta. Vanhemmat kysyivät laivan nimeä, johon James vastasi: Natoma. Hänen isänsä löysi internetin avulla laivan, jonka nimi oli ollut USS Natoma Bay; laiva oli ollut toisen maailmansodan aikainen lentotukialus, jonka sijoituspaikka oli Tyynellä valtamerellä.

Vanhemmat kysyivät lentäjän nimeä, johon James vastasi ”minä” tai ”James”. Vanhemmat kysyivät, muistiko hän ketään muuta, joka olisi ollut laivalla pienen miehen mukana. James vastasi, että Jack Larsen oli siellä. Hieman myöhemmin Jamesin isä osti omalle isälleen lahjaksi kirjan *The Battle for Iwo Jima 1945*. James osoitti kirjasta ilmakuvan saaresta, jossa oli uinuva tulivuori ja sanoi: ”Lentokoneeni ammuttiin alas tuolla, isi”. Viikko tämän jälkeen Jamesin isä puhui Natoma Bayn veteraanin kanssa, joka sanoi muistavansa Jack Larsenin sieltä. Hän sanoi, että Larsen oli kadonnut lennolla.

Kun James oppi piirtämään, hän piirsi sadoittain taistelukuvia, joissa oli lentokoneita. Hän signeerasi piirroksensa nimellä James 3 ja sanoi, että kolmonen ei viittaa hänen silloiseen ikäänsä vaan siihen, että hän on kolmas James. Sama signeeraus jatkui senkin jälkeen, kun hän oli täyttänyt neljä vuotta.

Jamesin isä osallistui Natoma Bayn miehistön kokoontumiseen. Siellä hänelle selvisi, että Jack Larsen oli selvinnyt sodasta ja että hän oli edelleen elossa. Jamesin isä kävi tapaamassa Larsenia. Jamesin isä sai tietää, että Iwo Jiman taistelussa kuoli vain yksi pilotti, 21-vuotias James M. Huston Jr Pennsylvaniasta. Pilotti oli siis toinen James ja pieni mies oli kolmas James eli signeeraus oli oikea!

Jamesin isä löysi tietoja James Hustonin kuolemasta. Hän ei ollut kuollut Iwo Jiman kohdalla, vaan hänen koneensa oli pudonnut juuri siinä kohdassa, jonka James oli kuvasta osoittanut. Jack Larsen oli raportin mukaan lentänyt James Hustonin vierellä, kun Hustonin kone ammuttiin alas. Koska Huston oli ainoa pilotti, joka ammuttiin Iwo

Jiman taistelussa alas, Jamesin vanhemmat päättelivät, että kyseessä on sama mies, jonka elämästä pienimies-Jamesilla oli muistoja.

Jamesin vanhemmat saivat puhelinyhteyden James Hustonin iäkkäaseen sisareen, joka vahvisti pienimies-Jamesin antamat tiedot heidän perhe-elämästään. Jim Tucker otti myöhemmin uudestaan yhteyttä James Hustonin sisareen, mutta hän ei enää muistanut tarkkaan viisi vuotta aiemmin käytyä puhelinkeskustelua pienimies-Jamesin vanhempien kanssa (sisar oli tuolloin 91-vuotias). Hän muisti vain sen, että Jamesin äiti oli kysynyt, oliko hänen isänsä alkoholisti, kuten pienimies-James oli kertonut. Sisar muisti vahvistaneensa, että tämä piti paikkansa.

Mielenkiintoisena taustatietona kerrottakoon, että Jamesin isä oli evankelinen kristitty, eikä jälleensyntyminen sopinut hänen maailmankuvaansa. Isä yritti löytää Jamesin muistoista virheitä, joiden perusteella hän olisi voinut hylätä jälleensyntymisajatuksen. Yksi virhe löytyi: Natoma Bayn veteraanit sanoivat, että Natomalla ei ollut yhtään Corsair-lentokonetta. Tätä isä piti ratkaisevana virheenä, joka pelastaisi hänen uskonsa yhteen ainoaan elämään. Tämäkin oljenkorsi katkesi, kun James Hustonin sisar lähetti valokuvan, jossa James Huston oli kuvattu Corsairin edessä (hän oli lentänyt Corsairia toisen maailmansodan aikana, mutta kuollessaan hän lensi toisella lentokonemerkillä). Sisar lähetti myös piirroksen, jonka James Hustonin äiti oli tehnyt Jamesista. Kun pienimies-James näki piirroksen, hän kysyi: ”Missä on se toinen piirros?”. James Hustonin äiti oli tehnyt piirroksen myös sisaresta; piirros oli ollut ullakolla 60 vuotta. Vain kuollut James Huston oli tiennyt piirroksen olemassaolosta sisaren lisäksi.¹

Ryan Hammons

Ryan Hammons syntyi Oklahomassa vuonna 2004. Ryanilla oli 4-vuotiaana painajaisia, joissa hän piteli rintaansa ja sanoi sydämensä räjähtävän. Hänen puheensa oli viivästynyttä laajentuneiden kitarisojen vuoksi. Asia korjautui leikkauksella, minkä jälkeen hän alkoi puhua aikaisemmasta elämästään noin 5-vuotiaana. Ryan sanoi haluavansa

1 <https://soulsurvivorbook.wordpress.com/2009/04/17/confessions-of-a-skeptic/>

mennä kotiin Hollywoodiin ja anoi äitiänsä viemään hänet katsomaan ”toista perhettään”. Hän oli huolissaan kolmesta adoptoidusta pojastaan ja kertoi, että hänellä oli kaksi sisarta ja tytär ensimmäisestä avioliitosta.

Ryan kertoi, että hän oli työskennellyt ”toimistossa”, missä ihmiset vaihtoivat nimensä. Hänellä oli ollut vaikutusvaltaa, jota hän oli käyttänyt sanomalla: ”Tiedätkö kuka minä olen? Jos sähläät kanssani, et koskaan enää työskentele tässä kaupungissa.”. Hänellä oli ollut suuri talo ja uima-allas kadulla, jonka nimessä oli kallio (”rock”). Hän kertoi matkustaneensa laivalla, käyneensä Pariisissa ja katselleensa Eiffelin tornia. Hän kertoi myös tanssineensa Broadwaylla. Hän leikki päiväkodissa ohjaajaa ja huusi ”Action!”. Ryan sanoi käyneensä China Townissa ja osasi käyttää puikkoja syömiseen ilman opetusta. Hän oli innoissaan aurinkolaseista ja kertoi palaneensa useita kertoja auringossa. Poliittinen vakaumuskin oli tiedossa: hän oli ollut kertomansa mukaan republikaani.

Ryan kertoi muistavansa ajan, jolloin hän oli (nykyisen) äitinsä kohdussa. Ryan kysyi, miksi äiti oli halunnut hänen olevan tyttö. Ryan oli nähnyt äitinsä itkevän pettymyksestä, kun oli kuullut odottavansa poikaa. Äiti oli yllätynyt tästä, koska juuri näin oli tapahtunut, eikä hän ollut koskaan kertonut Ryanille asiasta. Äiti kiinnostui Ryanin puheista niin paljon, että alkoi etsiä Ryanin kuvailemaa aikaisemman elämän henkilöä Hollywoodia käsittelevistä kirjoista. Eräässä kirjassa oli kuva elokuvasta *Night After Night*, josta Ryan tunnisti itsensä, George-nimisen miehen ja ystävänsä, joka oli cowboy ja esiintyi Ryanin mukaan savukemainoksissa. Ryanin tunnistamaa aikaisemman elämän henkilöä ei mainittu kirjassa, eikä elokuvan näyttelijäluettelossa. Tässä vaiheessa Ryanin äiti otti yhteyttä Jim Tuckeriin, joka alkoi tutkia Ryanin tapausta tämän ollessa 5-vuotias.

TV-tuotantoyhtiö teki ohjelmaa lapsista, jotka näyttivät muistavan aikaisemman elämänsä. Tuotantoyhtiö vei Ryanin Hollywoodiin, jossa hän tunnisti cowboy-ystävänsä Wild Bill Elliottin kodin, mutta ei tunnistanut tuotantoyhtiön löytämää näyttelijän kotia (tuotantoyhtiö oli käyttänyt em. kirjan valokuvaa etsiessään ko. näyttelijän kodin). Myöhemmin tuotantoyhtiön palkkaama filmiarkistojen asiantuntija löysi kuvan henkilön, jonka nimi oli Marty Martin (alun perin Morris

Kolynski). Marty Martin oli syntynyt Philadelphiassa vuonna 1903 ja Ryanin edellä esitetyt lausunnot hänen elämästään osoittautuivat oikeiksi. Ryan tapasi Martinin tyttären, joka oli ollut 8-vuotias Martinin kuollessa vuonna 1964. Ryan sanoi tunnistaneensa tyttärensä kasvot; tytär oli tuolloin 57-vuotias. Mainittakoon vielä, että Martin oli ollut juutalainen, ja Ryan halusi opiskella aikaisemman elämänsä uskontoa, mikä on aiheuttanut kitkaa Ryanin kristinuskoa tunnustavassa perheessä.

Toisin kuin James Leiningerin tapauksessa, osa Ryanin tiedonannoista aikaisemmasta elämästä osoittautuivat virheellisiksi. Jim Tucker haastatteli Martinin sisarta ja sai selville, että Martinilla oli ollut leukemia ja hän oli kuollut aivoverenvuotoon, ei sydänkohtaukseen. Martinin isä oli Ryanin mukaan kasvattanut maissia ja kuollut, kun Martin oli ollut lapsi. Kumpikaan tieto ei pitänyt paikkaansa. Martinin viimeisen asunnon kadun nimessä ei lukenut ”rock”, vaan kadun osoite oli 825 N. Roxbury.

Karmasta

Mitä lasten jälleensyntymistapaukset kertovat karmasta? Siinä mielessä karma vaikuttaa toimivan, että edellisen elämän, erityisesti kuoleman, tapahtumat jättävät näkyvän tai toiminnallisen jäljen seuraavaan inkarnaatioon. Myös edellisen elämän vaikeudet, joita jotkut yrittivät paeta itsemurhan kautta, ovat läsnä uudessa elämässä. Tässä karma näyttäytyy vahvasti edellisen persoonallisuuden jatkuvuutena. Em. Matlock toteaa, että karman *moraalisesta* toiminnasta ei kuitenkaan ole näyttöä tutkimuksissa. Tosin tässä voi kysyä, millainen käsitys kyseisellä tutkijalla on karmasta ja mihin käsitys perustuu. Karman idea syyn ja seurauksen lakina on helppo ymmärtää yleisellä tasolla, mutta sen toiminnan seuraaminen yksittäistapauksissa inkarnaatiosta toiseen edellyttää uskoakseni tietäjän kykyä.

Kuolemanrajatutkimus ja teosofia esittävät yksimielisesti, että kuolemanprosessiin liittyy eettisesti virittynyt elämänkertaus. Tämä on eletyn elämän objektiivista arvostelua korkeamman minän valossa. Siinä ihminen näkee tekojensa vaikutukset toisiin ihmisiin ja muihin eläviin olentoihin. Asiaa voisi tulkita niin, että kyseessä on karman välittömän toiminnan havaitseminen. Elämänkertaus näyttää miltei kokonaan

puuttuvan lasten muistoista myös niillä lapsilla, joilla on muistoja väli-tilasta. Onko niin, että nopeassa persoonallisuuden jälleensyntymisessä elämänkertausta ei jostain syystä tapahdu? Voi myös olla myös niin, että elämänkertausta on tapahtunut, mutta sen muisto ei ole siirtynyt uuden inkarnaation fyysisiin aivoihin.

Selitysmalleja ja kritiikkiä

Lasten muistoja aikaisemmasta elämästä voidaan selittää joko normaaleilla prosesseilla tai yliluonnollisilla prosesseilla.

Normaalit selitykset

Petos olisi yksi mahdollinen selitys. Kenties kaikki 2500 tutkittua tapausta ovat kaikki petosta tai joissakin tapauksissa laajamittaisen salaliiton seurausta. Jim Tucker toteaa, että perheillä ei ole nähtävissä mitään syytä esittää tekaistuja tarinoita. Haastatellut perheet eivät hyödy tutkijoiden tapaamisesta taloudellisesti. Syynä tuskin voisi olla jälleensyntymisuskon levittäminen, koska varsinkin länsimaaisissa tapauksissa perhe ei useinkaan usko jälleensyntymiseen. Voisi tietysti ajatella, että tutkijat ovat toteuttaneet huijauksen, jota on nyt jatkunut jo viisikymmentä vuotta. Tämä ei ole uskottavaa, koska myös muutkin kuin tutkijat ovat olleet yhteydessä joihinkin perheisiin, kun tapauksista on tullut julkisia. Lisäksi esim. Stevensonin mukana oli useissa haastatteluissa arvostettu Washington Post -lehden toimittaja, joka suhtautui aluksi epäillen jälleensyntymishypoteesiin (Schroder, 1999). Hän tarkkaili erityisesti, johdatteliko Stevenson jollakin tavalla haastateltavia ihmisiä. Hän ei havainnut mitään merkkejä tällaisesta.

Ehkä kyseessä on vain lasten mielikuvitus? Monissa tapauksissa lapset ovat pystyneet antamaan tietoja aikaisemman persoonan elämästä, jotka on myöhemmin voitu vahvistaa. Kenties kyseessä onkin lasten mielikuvitus yhdistettynä sattumaan? Voihan olla, että tietyn nimisiä ihmisiä on tietyllä alueella paljon, mikä nostaa todennäköisyyttä arvata jotakin oikein. Tämäkään selitys ei vaikuta uskottavalta, koska esim. edellä kerrotuissa tapauksissa lasten antamat kuvaukset ovat hyvin yksityiskohtaisia asioista, jotka eivät ole olleet yleisessä tiedossa.

Mutta onhan meillä Google ja muut hakukoneet. Moni asia selviää pienellä googlailulla. Kenties lapset ovat hankkineet tietonsa internetistä tai ennen sitä lukemalla lehtiä? Tämäkään selitys ei vakuuta, koska esim. em. tapauksissa tiedot eivät olleet internetissä, eivätkä monet lapset osaa edes lukea, kun he alkavat kertoa muistojaan jopa alle kaksivuotiaina aikaisemmasta elämästään.

Tutkijoiden informantteina ovat vanhemmat ja myös ”vanhan” perheen ihmiset. Voisiko olla niin, että perheet muistavat väärin? Ehkä kertomus on syntynyt niin, että lapsi kertoo muistavansa aikaisemman elämän toisessa kylässä, minkä jälkeen vanhemmat lähtevät innoissaan etsimään toista perhettä ja löytävätkin sopivalta vaikuttavan perheen. Perheiden tavattua tarina rikastuu yksityiskohdilla, jotka ovatkin syntyneet perheiden keskusteluista ja toiveista osoittaa jälleensyntymistapaus todeksi. Tämä voisi olla mahdollista, mutta on myös monta tapausta, joissa tutkijat ovat löytäneet toisen perheen, ennen kuin perheet ovat ehtineet tavata. Lasten tiedonannoille on ollut monessa tapauksessa myös useita muita todistajia kuin välittömät perheenjäsenet. Joka tapauksessa toisen perheen tunnistaminen vaatii yksityiskohtaisia tietoja, mikä heikentää väärinmuistamisen todennäköisyyttä. On myös tapauksia, joissa vanhemmat ovat kirjoittaneet muistiin lapsen kertomuksia, ennen kuin niitä on yritetty tarkistaa.

Psykologian professori ja anomaalisten psykologisten ilmiöiden tutkija Christopher French esittää, että lasten muistot ovat valemuistoja, jotka ovat syntyneet vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa. Vanhemmat ovat *kenties* näyttäneet lapsille valokuvia ja arvuutelleet lapsen kanssa, kuka hän on mahtanut olla aikaisemmassa elämässään. Hänen mukaansa valemuistot ovat voineet syntyä tahattomasti vanhempien antamasta informaatiosta. Lukija voi itse päätellä, kuinka hyvin Frenchin selitys sopii edellä esitettyihin tapauksiin.

Yliluonnolliset selitykset

Useimpien kriitikkojen maailmankuva on naturalistinen, joten tämä selitysmalli ei silloin tule kysymykseen. Toisaalta jos hyväksytään, että ihmiseen kätkeytyy myös aisteille näkymätön, yliaistillinen puoli, niin

yliluonnolliset selitykset voivat olla mahdollisia. Tosin ohimennen voi mainita, että teosofian näkökulmasta yliluonnollista ei ole olemassa.

Ehkä lapsi on hankkinut tietämättään tietonsa yliaistillista tietä, ESP:tä käyttäen? Hän on voinut saada tiedot telepaattisesti. On myös esitetty, että näillä lapsilla (ja vain näillä!), olisi käytössään *superpsi*, jonka avulla voi saada selville mitä tahansa. Selitys on epäilyttävästi räätelöity koskemaan vain jälleensyntymismuistoja, koska lapset eivät tiedä muista asioista sen enempää kuin muutkaan lapset. Lisäksi tätä hypoteettista kykyä ei esiinny millään muulla ihmisryhmällä. Osalla lapsista on myös syntymämerkkejä tai synnynnäisiä vammoja, jotka näyttävät liittyvän tapaan, jolla heidän aikaisemman elämänsä persoona kuoli. Nämä eivät kuulu pelkän ESP:n piiriin.

Karismaattisen tai konservatiivisen kristinuskon kannattajilla on vielä yksi yliluonnollinen selitys: kenties on niin, että lapset ovat henkien valtaamia? Tucker ei pidä tätä uskottavana, koska lapset eivät ole käyneet läpi persoonallisuuden muutosta, eivätkä he ole menettäneet nykyisen elämänsä muistoja. Kyseessä on sama lapsi, joka elää tässä ja nyt, mutta muistaa eläneensä ennenkin. Tietäntyyppistä kristittyä tällainen selittely ei vakuuta, koska onhan selvää, että Raamatun vastainen käsitys eli jälleensyntyminen on ilman muuta sielunvihollisen työtä, tavalla tai toisella. Olen käynyt tästä aiheesta keskusteluja erään kristityn ystäväni kanssa: kutsumme edellä mainittua perustelua demonikortiksi. Sen ongelma on siinä, että sillä voi periaatteessa selittää pois minkä tahansa tapahtuman, mikä ei satu itseä miellyttämään.

Lasten jälleensyntymismuistoille voisi löytyä myös teosofinen tai hengentieteellinen selitys. Kuolemaprosessi ja jälleensyntymisen loppuprosessi ovat toisilleen käänteisiä tapahtumia. Tästä maailmasta pois-siirtyvä sielu ja inkarnoituva sielu voivat kohdata toisensa näkymättömissä maailmassa. Ehkä tämä kohtaaminen jättää jälkensä syntyvään sieluun ja lapsi kertoo puhumaan opittuaan saamansa vaikutelmat omina muistoinaan. Kohtaamisprosessista ja siitä saaduista vaikutelmista on Ervast kertonut eräässä esitelmässään ja vastaavaa on esitetty myös antroposofisessa kirjallisuudessa.

Lopuksi

Vastaan otsikon kysymykseen. Kyllä, jälleensyntymisen puolesta on olemassa objektiivisia todisteita. Tosin todisteet koskevat teosofian kannalta poikkeuksellista nopeaa jälleensyntymistä. Nämä todisteet ovat varsin vakuuttavia, jos ihminen ei ole vahvasti sitoutunut materialistiseen maailmankuvaan.

Jälleensyntyminen ja karma ovat mielestäni teosofian ja antroposofian keskeisimpiä opetuksia. Ne avaavat huikeita näkökulmia ihmisen arvoitukseen varsinkin, jos vertailukohtana on karkea materialismi tai klassisen kristinuskon oppi taivaasta ja ikuisesta kadotuksesta. Toisaalta pelkkä totena pitäminen ei muuta ihmistä, eikä hänen elämäänsä. Miia Kontron (2021) kirja *Heijastus menneestä* sisälsi suomalaisten ajatuksia ja kokemuksia jälleensyntymisestä. Varsin moni kertoi uskovansa jälleensyntymiseen, mutta sillä ei vaikuttanut olevan sen kummempaa vaikutusta heidän elämäänsä. Tämä vahvistaa käsitystäni siitä, että usko jälleensyntymiseen ei vielä itsessään tee ihmisestä jalompaa.

Lähteet

- Ervast, Pekka (1990). *Jälleensyntymismuisti. Esitelmää Helsingissä v. 1924.* Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry.
- Hales, Steven (2001). Evidence and the afterlife. *Philosophia*, Vol. 28, nos. 1–4, 335–346. Saatavilla internetistä osoitteessa: <http://departments.bloomu.edu/philosophy/pages/content/hales/articlepdf/afterlife.pdf>.
- Haraldsson, Erlendur & Matlock, James (2017). *I saw a light and came here. Children's experiences of reincarnation.* White Crow Books.
- Kontro, Miia (2021). *Heijastus menneestä. Suomalaisten kokemuksia edellisestä elämästä.* Basam Books.
- Marjanen, Jouni, Savinainen Antti ja Sorvali Jouko (2021). *Kuolema ja kuolemanjälkeinen elämä. Otteita Pekka Ervastian esitelmistä ja kirjoituksista.* Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry.
- Tucker, Jim (2015). *Olen elänyt ennenkin. Lasten muistoja edellisestä elämästä.* Viisas elämä.
- Tucker, Jim (2016). The case of James Leininger: An American case of the reincarnation type.

Explore, 12, 200–207. Saatavilla internetistä osoitteessa: <https://med.virginia.edu/perceptual-studies/wp-content/uploads/sites/360/2017/04/REI42-Tucker-James-LeiningerPIIS1550830716000331.pdf>.

Shroder, Tom (1999). *Old souls. Compelling evidence from children who remember past lives*. Simon & Schuster Paperbacks.

Julkaisuluettelo

Chakrojen lyhyt historia. *Ruusu-Risti* 3/2019, s. 42–47.

Elämä tuonelassa ja kiirastulessa. Esitelmä Ruusu-Ristin kesäkursseilla 3.7.2017.

Jälleensyntymismuisti. *Ruusu-Risti* 4/2021, s. 20–23. [Kirjoitus on julkaistu englannin kielellä *Hermes Risen Magazine* -nettilehdessä: <https://hermesrisen.wordpress.com/2021/06/28/reincarnation-memory-a-theosophical-outline-by-antti-savinainen/>]

Kristinuskon ja teosofian apologia. *Ruusu-Risti* 4/2020, s. 22–28.

Kuka auttaa meitä kuolemassa – antroposofinen näkökulma. *Ruusu-Risti* 4/2021, s. 54–58. [Kirjoitus on julkaistu englannin kielellä *Hermes Risen Magazine* -nettilehdessä: <https://hermesrisen.wordpress.com/2021/09/10/bridges-between-life-and-death-book-review-by-antti-savinainen/>]

Kuolemanjälkeisen elämän historia. *Teosofi* 4/2020, s. 49–52.

Kuolemanrajakokemusten tiede. *Teosofi* 3/2021, s. 32–34.

[Kirjoitus on julkaistu englannin kielellä *Hermes Risen Magazine* -nettilehdessä: <https://hermesrisen.wordpress.com/2022/03/03/the-science-of-near-death-experiences-a-book-review-by-antti-savinainen/>]

Miksi antaisin anteeksi? *Teosofi* 4/2017, s. 25–29 ja *Ruusu-Risti* 1/2021, s. 10–15.

[Kirjoitus on julkaistu hieman lyhennettynä englannin kielellä lehdessä *Esoterica – Theosophical Society in England*, Autumn 2022, <https://theosophicalsociety.org.uk/esoterica>].

Onko jälleensyntymisestä todisteita? *Ruusu-Risti* 3/2021, s. 24–32.

Rajatieto ja kriittinen ajattelu. *Ruusu-Risti* 4/2004, s. 15–26.

Rudolf Steinerein opetuksia kuolemanjälkeisestä elämästä. *Takoja* 1/2022, s. 18–22.

Ruusuristiläinen maailmankatsomus: Sammon murusia henkiseen kulttuuriin. *Ruusu-Risti* 4/2022, s. 26–31.

Tiibetiläinen kuolleiden kirja (yhdessä Tommi Tolmuseen kanssa). *Ruusu-Risti* 4/2022, s. 8–13.

[Ruusu-Risti-lehdessä julkaistu kirjoitus on artikkelimme aikaisempi versio. Kirjoituksen uudistettu versio *Kuoleman kolme välitilaa Tiibetin buddhalaisuuden ja teosofian näkökulmasta* on mukana tässä artikkelikokoelmassa.]

Yliaistillisten kykyjen tieteellinen tutkimus. *Ruusu-Risti* 1/2016, s. 8–19.